

UNIVERZITA KARLOVA

Filozofická fakulta

Ústav jazyků a komunikace neslyšících

BAKALÁŘSKÁ PRÁCE

Karolína Škorpilová

**Znaky českého znakového jazyka pro vybraná toponyma
– pražské čtvrti**

Czech Signs for Selected Toponyms – Prague City's boroughs

Praha 2018

Vedoucí práce: Mgr. Hana Prokšová

Prohlášení:

Prohlašuji, že jsem tuto bakalářskou práci vypracovala samostatně a výhradně s použitím citovaných pramenů, literatury a dalších odborných zdrojů.

V Praze, dne 31. července 2018

.....

Karolína Škorpilová

Poděkování:

Ráda bych zde vyjádřila svůj vděk všem, kteří mi byli při vypracování bakalářské práce jakkoliv nápomocni.

Na prvním místě děkuji **Mgr. Radce Zbořilové** za cenné rady a trpělivost při vedení mé bakalářské práce na počátku a **Mgr. Haně Prokšové**, že se poté ujala role vedoucí práce a pomohla mi ji dokončit. Rovněž bych chtěla poděkovat **Bc. Milanu Fritzovi** a **Mileně Čihákové**, kteří se mnou konzultovali zejména sběr materiálu pro praktickou část práce.

Děkuji také následujícím **respondentům**, kteří byli ochotni se zúčastnit mého výzkumu, a poskytnout mi tak jazykový materiál, bez něhož by tato práce nemohla vzniknout: Zdeněk Kaplan, Vít Klečka, Tomáš Komenda, Anna Kounovská, Klaudie Podlešáková, Jakub Sůsa, Michael Trousil, David Volek, Robin Zelinka; a ostatním respondentům, jejichž přání nezveřejňovat jejich jméno respektuji.

Mé poděkování také patří **Bc. Veronice Křenkové** a figurantovi **Janu Šimůnkovi**, díky kterým mohl vzniknout videomateriál, který je součástí této práce. Za zapůjčení kamery a technickou podporu vděčím **Ing. Štěpánovi Škorpilovi**. Můj dík bych také vyjádřila **Bc. Anně Štádlarové** za korekturu textu.

A v neposlední řadě děkuji také mé rodině a přátelům za jejich veškerou podporu.

Abstrakt:

Tato bakalářské práce se zabývá toponymy (oikonymy) v českém znakovém jazyce. Cílem bylo zmapovat znaky českého znakového jazyka pro 112 pražských čtvrtí. Jazykový materiál byl shromážděn metodou elicitace od 17 respondentů. Následně byly znaky analyzovány, popsány a klasifikovány z hlediska motivace, kterou uvedli respondenti (lidová etymologie). Součástí práce je CD s videonahrávkami shromážděného materiálu.

Klíčová slova:

český znakový jazyk, toponyma, motivovanost v jazyce, město Praha, městské čtvrti

Abstract:

This bachelor thesis deals with toponyms (oikonyms) in Czech sign language. The goal was to map the signs of Czech sign language for 112 Prague boroughs. The language material was collected by method of elicitation from 17 respondents. Subsequently, the signs were analyzed, described and classified in terms of the motivation given by the respondents (folk etymology). Part of the work is a CD with videos of the collected material.

Key words:

Czech sign language, toponyms, language motivation, Prague city, boroughs

Obsah

Úvod	10
1 Vlastní jména obecně	11
1.1 Vymezení vlastních jmen a jejich funkce, onomastika.....	11
1.2 Třídění vlastních jmen.....	12
1.2.1 Toponyma.....	13
2 Vlastní jména ve znakových jazycích	15
2.1 Vlastní jména v ČZJ.....	15
3 Etymologie	17
3.1 Lidová etymologie.....	17
3.2 (Lidová) etymologie ve ZJ a v ČZJ.....	18
4 Motivace / motivovanost	20
4.1 Motivace ve ZJ.....	21
5 Ikoničnost / ikonicita	22
5.1 Ikoničnost ve ZJ.....	22
6 Přehled územního členění Prahy	24
6.1 Městské obvody.....	24
6.2 Správní obvody.....	25
6.3 Městské části.....	28
6.4 Katastrální území (čtvrti) Prahy.....	28
7 Cíl výzkumu	30
8 Sběr materiálu	31
8.1 Postup práce.....	32
8.2 Respondenti.....	33
9 Znaký ČZJ pro čtvrti Prahy	38
9.1 Čtvrti s ustálenými znaky ČZJ.....	40
9.1.1 Bohnice.....	40

9.1.2	<i>Braník</i>	40
9.1.3	<i>Břevnov</i>	41
9.1.4	<i>Březiněves</i>	42
9.1.5	<i>Bubeneč</i>	43
9.1.6	<i>Čakovice</i>	43
9.1.7	<i>Černý Most</i>	44
9.1.8	<i>Dejvice</i>	44
9.1.9	<i>Dolní Měcholupy</i>	45
9.1.10	<i>Dubeč</i>	47
9.1.11	<i>Ďáblice</i>	47
9.1.12	<i>Háje</i>	48
9.1.13	<i>Hloubětín</i>	49
9.1.14	<i>Hlubočepy</i>	50
9.1.15	<i>Holešovice</i>	50
9.1.16	<i>Horní Měcholupy</i>	51
9.1.17	<i>Hostivař</i>	52
9.1.18	<i>Hradčany</i>	52
9.1.19	<i>Hrdlořezy</i>	53
9.1.20	<i>Chodov</i>	53
9.1.21	<i>Jinonice</i>	54
9.1.22	<i>Josefov</i>	54
9.1.23	<i>Karlín</i>	56
9.1.24	<i>Kbely</i>	57
9.1.25	<i>Kobylisy</i>	58
9.1.26	<i>Košíře</i>	58
9.1.27	<i>Královice</i>	59
9.1.28	<i>Krč</i>	59
9.1.29	<i>Kunratice</i>	60
9.1.30	<i>Kyje</i>	60
9.1.31	<i>Letňany</i>	61

9.1.32	<i>Libeň</i>	61
9.1.33	<i>Libuš</i>	62
9.1.34	<i>Lipence</i>	63
9.1.35	<i>Malá Chuchle</i>	63
9.1.36	<i>Malá Strana</i>	63
9.1.37	<i>Malešice</i>	64
9.1.38	<i>Michle</i>	65
9.1.39	<i>Modřany</i>	65
9.1.40	<i>Motol</i>	66
9.1.41	<i>Nebušice</i>	67
9.1.42	<i>Nové Město</i>	68
9.1.43	<i>Nusle</i>	70
9.1.44	<i>Petrovice</i>	70
9.1.45	<i>Podolí</i>	71
9.1.46	<i>Prosek</i>	71
9.1.47	<i>Radlice</i>	71
9.1.48	<i>Radotín</i>	72
9.1.49	<i>Ruzyně</i>	72
9.1.50	<i>Řepy</i>	73
9.1.51	<i>Sedlec</i>	74
9.1.52	<i>Slivenec</i>	75
9.1.53	<i>Smíchov</i>	75
9.1.54	<i>Staré Město</i>	76
9.1.55	<i>Stodůlky</i>	77
9.1.56	<i>Strašnice</i>	77
9.1.57	<i>Střešovice</i>	79
9.1.58	<i>Střížkov</i>	79
9.1.59	<i>Suchdol</i>	80
9.1.60	<i>Troja</i>	80
9.1.61	<i>Třebonice</i>	81

9.1.62	<i>Uhříněves</i>	81
9.1.63	<i>Veleslavín</i>	82
9.1.64	<i>Velká Chuchle</i>	82
9.1.65	<i>Vinohrady</i>	84
9.1.66	<i>Vinoř</i>	85
9.1.67	<i>Vršovice</i>	85
9.1.68	<i>Vysočany</i>	86
9.1.69	<i>Vyšehrad</i>	86
9.1.70	<i>Záběhlice</i>	87
9.1.71	<i>Zbraslav</i>	88
9.1.72	<i>Zličín</i>	88
9.1.73	<i>Žižkov</i>	89
9.2	Čtvrti bez ustáleného znaku ČZJ	90
9.2.1	<i>Názvy čtvrtí bez ekvivalentu v ČZJ</i>	91
9.2.2	<i>Znaky respondenty vytvořené na místě</i>	92
10	Klasifikace pro toponyma ČZJ podle motivace znaku	96
10.1	<i>Znaky bez zjištěné motivace</i>	98
10.2	<i>Deskriptivní (popisné) znaky</i>	98
10.3	<i>Inicializované znaky</i>	99
10.4	<i>Kalky</i>	99
10.4.1	<i>Doslovné překlady</i>	100
10.4.2	<i>Motivované kalky</i>	100
10.4.3	<i>Směšené kalky</i>	100
10.5	<i>Kombinované znaky</i>	100
11	Znaky z dalších zdrojů	101
11.1	<i>Odborné texty a absolventské práce studentek ČNES</i>	102
11.2	<i>Zprávy v českém znakovém jazyce</i>	103
11.3	<i>Tiché zprávy</i>	117
11.4	<i>Video od Tichého jazyka</i>	121

12	Zařazení znaků ČZJ pro čtvrti Prahy do klasifikace	123
12.1	<i>Znaky nezávislé na ČJ</i>	123
12.1.1	<i>Znaky bez zjištěné motivace</i>	123
12.1.2	<i>Deskriptivní znaky.....</i>	124
12.2	<i>Znaky závislé na ČJ</i>	125
12.2.1	<i>Inicializované znaky</i>	125
12.2.2	<i>Kalky</i>	125
	<i>Doslovné překlady</i>	126
	<i>Motivované kalky</i>	126
	<i>Směšené kalky</i>	129
12.3	<i>Kombinované znaky</i>	130
	Vyhodnocení výzkumu	132
	<i>Klasifikace znaků</i>	132
	<i>Znaky z jiných zdrojů</i>	133
	<i>Znaky respondenty vytvořené na místě</i>	133
	Závěr	135
	Literatura.....	137
	Seznam zkratk.....	141
	Přílohy	143
	<i>Příloha 1 – Slepá mapa Prahy</i>	143
	<i>Příloha 2 – Mapa pražských čtvrtí.....</i>	144
	<i>Příloha 3 – Dotazník pro respondenty.....</i>	145
	<i>Příloha 4 – Indicie pro čtvrti Prahy</i>	146
	<i>Příloha 5 – Tvary ruky ČZJ.....</i>	147

Úvod

Tato bakalářská práce zkoumá znaky českého znakového jazyka z oblasti toponym (resp. oikonym) – konkrétně znaky pro 112 čtvrtí hlavního města Prahy.

V teoretické části práce nejprve shrnuji poznatky na základě přečtené odborné literatury o vlastních jménech obecně, dále o vlastních jménech místních. Poté uvádím, jaká je situace zkoumání vlastních jmen ve znakových jazycích a v českém znakovém jazyce.

Protože se práce dotýká tématu etymologie, zejména lidové etymologie, je potřeba si zde tyto disciplíny také charakterizovat. Stejně tak se krátce věnuji pojům motivace a ikoničnost, a získané poznatky vztahuji ke znakovým jazykům.

Hlavní složkou práce je její výzkumná část, která měla za cíl shromáždit pojmenování pro pražské čtvrti zejména elicitací metodou od 17 neslyšících respondentů a zjistit od nich na základě lidové etymologie také možnou motivaci vzniku podob znaků.

Veškerý materiál je v rámci analýzy podrobně popsán a dále klasifikován z hlediska motivace uvedené respondenty. V závěru práce jsou zaznamenány výsledky výzkumu, tedy popsány nejčastější tendence vzniku forem znaků českého znakového jazyka pro názvy pražských čtvrtí.

K práci je přiložené CD s videonahrávkami získaného materiálu.

1 Vlastní jména obecně

Tato bakalářská práce se zabývá názvy v českém znakovém jazyce pro čtvrti Prahy – tedy vlastními jmény, je proto třeba nejprve vysvětlit, co to vlastně vlastní jména jsou, jaká je jejich funkce v jazyce a do jakých skupin lze tato jména třídit.

1.1 Vymezení vlastních jmen a jejich funkce, onomastika

Většina autorů se při definování vlastních jmen (neboli také vlastních názvů, proprií, onym) uchyluje k jejich **srovnání a vymezení oproti jménům obecným, dále poukazují na jejich odlišnou hlavní funkci.**

Např. Hauser (1980, s. 62) se ve své publikaci o slovní zásobě krátce zmiňuje o vlastních jménech takto: „*Vlastní jména jsou **pouhými názvy** a v tom spočívá celý jejich význam. Ve srovnání s obecnými jmény se to jeví jako přebujenost, hypertrofie pojmenovací funkce. Vlastní jméno **nevyovídá téměř nic o denotátu** (...). Funkce vlastního jména není v obecném významu, ale v **identifikaci individua**. Přitom vystupuje do popředí přímý poukaz k dané osobě nebo věci, ukázání (ostenze).*“

Šrámek, přední představitel české onomastiky, definuje (1999, s. 11) vlastní jména (dále VJ) jako **jazykové (lexikální) jednotky, které na rozdíl od jmen obecných (apelativ)¹ pojmenovávají na nepojmové bázi komunikačně individualizované objekty** (srov. s Čechovou, 2000, s. 68). Onymické jednotky jsou podle autora výlučně plněním specifických funkcí, z nichž je nejdůležitější právě funkce referenční a individualizující (Faltínová, 2005, s. 18).

Za úkol mají podle autora propriálně pojmenované objekty v rámci objektů téhož druhu **individualizovat** (tj. ohraničit je jako neopakovatelnou jednotlivinu, vyjadřovat jeho jedinečnost), **diferencovat** (tj. odlišit v rámci mnoha podobných či stejných prvků nezaměnitelným způsobem od sebe) a **lokalizovat** (tj. zařadit propriálně pojmenovaný objekt do určitých věcných, prostorových, sociálních, kulturních, historických nebo ekonomických vztahů).

Rozdělení slov do skupiny jmen obecných či skupiny jmen vlastních však nemusí být vždy jednoznačné a hranice těchto skupin navíc nejsou ostré. Jak Šmilauer (1963, s.

¹ Apelativa „*pojmenovávají předměty a jevy skutečnosti všeobecně, podle jejich druhů a podle obecných příznaků (a jen v určité souvislosti mohou označovat individuum, jedince nebo jednotlivinu tohoto druhu)*“ (Čechová, 2000, s. 68).

5) uvádí, „mezi jmény vlastními a obecnými leží široký přechodný pás a mnohá jména oscilují mezi oběma skupinami. Tím si vysvětlíme rozdíly ve psaní velkých písmen u různých národů² i stálé potíže se psaním velkých písmen.“ (srov. s Hauserem, 1980, s. 63)

Čechová (2000, s. 68) tuto skutečnost vysvětluje: „Protože žádný jazyk nemůže mít tolik zvláštních jmen pro pojmenování nesčetných jedinců a jednotlivin důležitých pro společenství, které je jeho nositelem, využívá k tomuto účelu i jmen a spojení jmen původně obecných, avšak bez zřetele k jejich významu.“³

Vlastními jmény – tedy jejich tvořením, vznikem⁴, fungováním, povahou, rozšířením ale i zánikem – se zabývá vědní disciplína (subdisciplína lingvistiky), která se nazývá **onomastika** (nebo také onomatologie). Onomastika je věda, pro kterou je typická komplexnost pohledu na zkoumaný materiál. Odpovídá tomu také **komplexnost pracovních metod**, které jsou lingvistického i nelingvistického charakteru. Vychází zejména z **lexikologie**⁵ a **etymologie** (viz kapitola č. 3) a případně dalších znalostí lingvistické povahy, které by měly mít mezi ostatními metodami zkoumání dominantní postavení, neboť předmětem zkoumání jsou propria. Mezi nejazykové metody patří metody týkající se historie, topografie, sociologie, demografie či také estetiky. Z důvodu zapojení také nelingvistických postupů byla onomastika dlouhou dobu pokládána pouze za pomocnou vědu a nikoliv za plnohodnotný lingvistický obor (Šrámek, 1999, s. 50)

1.2 Třídění vlastních jmen

V klasifikaci vlastních jmen dochází k nejednotnosti, neboť se struktura v závislosti na různých autorech liší. V mnoha českých publikacích, zabývajících se (nejen) proprii, lze nalézt Šrámkovo dělení vlastních jmen, proto zde představím právě toto třídění.

² Ruština, maďarština atd. píší jména národů s malým písmenem.

³ „Tak např. jména měst jako Písek, Ostrov, Slaný nemají ve své identifikační funkci co činit s významy obecných slov písek, ostrov, slaný (jen historické zkoumání by mohlo odhalit původní motiv takových jmen), nýbrž nejsou víc než názvy, indexy, pomáhajícími osady rozlišovat a identifikovat“ (Čechová, 2000, s. 68).

⁴ Onomastika se zabývá z velké části původem vlastních jmen (ovšem ne pouze tím), proto o ní lze říci, že je to převážně etymologicky zaměřený obor.

⁵ Lexikologie je lingvistická disciplína, která se zabývá formou, významem i užíváním lexikálních jednotek různých typů, slov, slovních spojení, frazémů, jejich vztahů a dílčích systémů (ESČ, 2002, s. 243; Čermák a Filipec, 1985, s. 13).

Šrámek (1999, s. 16, 163–5) dělí vlastní jména (dále VJ) „*podle druhové povahy onymických objektů*“⁶ na:

- a) **geonyma** – všechna VJ objektů na povrchu země (**toponyma**) a pod ním a jména nebeských těles a útvarů na nich (**kosmonyma**);
- b) **bionyma**⁷ – VJ pro živé (či jakoby živé) bytosti (např. pro osoby (antroponyma), zvířata (zoonyma), panenky, mytologické postavy, pohádkové postavy apod.);
- c) **chrématonyma** – VJ objektů, jevů a vztahů, vniklých lidskou činností. (např. jména výrobků, společenských jevů (Den dětí), institucí, organizací, zařízení (Karlova Univerzita) atd.)

1.2.1 Toponyma

Toponyma (neboli vlastní jména místní, zeměpisná nebo také geografická) jsou VJ **přírodních nebo člověkem vytvořených geografických objektů**, které jsou pevně fixované na Zemi (Krško, 2014, s. 21). Nauka, která se zabývá těmito jmény, se nazývá **toponomastika**.⁸ Při interpretaci každého zeměpisného jména je třeba zohlednit tři klíčové aspekty pojmenování místa: historii, geografii a jazyk. Proto toponomastiku považujeme za komplexní vědu.

Dle Šrámekova dělení VJ (1999, s. 16, 163–5) se jedná o podskupinu geonym. Třída **toponym** zahrnuje dále dle autora:

- a) **oikonyma** – VJ pro osídlené objekty a oblasti (např. vlastní jména domů, sídlišť, vsí, měst, *čtvrtí*, hradů, mlýnů, továren apod.)
- b) **anoikonyma** – VJ pro neosídlené objekty:
 - a. **hydronyma** – VJ pro různé vodní útvary (např. řeky, jezera, moře, oceány, zálivy, kanály, vodopády atd.)
 - b. **oronyma** – VJ pro vertikální členění zemského povrchu (např. pro kopce, hory, skály, údolí, průsmyky, jeskyně, roviny apod.)
 - c. **agronyma** – VJ pro ekonomicky využívané plochy (např. pro pole, louky, lesy, pastviny, vinice atd.)

⁶ Šrámek ve své publikaci dělí toponyma také i podle dalších kritérií (1999, s. 16–19).

⁷ O dalším dílčím členění bionym a chrématonym se lze dočíst ve Šrámekovi (1999, s. 164–5).

⁸ Podle Šmilauera (1963, s. 7) se pro toponomastiku také používaly názvy: toponymie, toponymika, topografická onomastika, toponomatologie a geografická onomatologie.

- d. **hodonyma** – VJ pro komunikační spoje (např. pro stezky, silnice, polní cesty) a pro objekty spojené s cestováním (např. pro mosty, železnice, letiště, přístavy atd.)
- e. **choronyma** – VJ pro části zemského povrchu (které nejsou pojmenovány oikonymicky), které vznikly přirozeně (např. pro pouště, světadíly) či lidskou činností (např. pro státy, kraje, regiony, okresy, národní parky atd.)

Některá VJ však nelze zařadit jednoznačně do jedné skupiny, ale mohou být součástí několika kategorií.

V této bakalářské práci se budeme zabývat **toponymy pro čtvrti Prahy** (resp. oikonymy dle dělení Šrámka) **v českém znakovém jazyce**.

2 Vlastní jména ve znakových jazycích

Prvním, kdo se zabýval vlastními jmény ve ZJ, byl Samuel James Supalla (1992), který se ve své práci věnoval antroponymům – jménům osob. Poté se o tuto oblast začalo zajímat stále více autorů, a tak jsou antroponyma již prozkoumána v mnoha znakových jazycích. Autoři se ve svých studiích věnují pojmenovávacím procesům a snaží se jmenné znaky klasifikovat (viz v kapitole č. 10).

Jak uvádí Revilla (2009, s. 5) a u nás také Kuchařová (2006, s. 20), studie znakových jazyků zabývajících se vlastními jmény zkoumají nejčastěji právě **antroponyma** (srov. s Paales, 2010, s. 33 či Tetauerovou, 2008, s. 20) a ostatním typům jmen se věnuje méně studií. I když zmínění autoři psali o tomto nedostatku ve svých textech před několika lety, dovolím si s nimi i nyní souhlasit. Při hledání zahraničních studií, zabývajících se vlastními jmény ve znakových jazycích, jsem ve velké většině narazila právě na texty o antroponymech (zejména o jmenných znacích).

I přesto existuje několik prací, které se zabývají také toponymy. Druhá větší skupina zahraničních zdrojů, které se věnují vlastním jménům ve znakových jazycích, a jsou zaměřené na toponyma, se zabývá **choronymy**, hlavně **znaky pro názvy států**. Autoři v těchto studiích pojednávají o pojmenování států ve znakových jazycích zejména v souvislosti s obohacováním slovní zásoby (konkrétně jde o přejímání⁹) nebo se zabývají politickou korektností (neboli společenskou přijatelností) znaků (Kuchařová, 2006, s. 20).

Bohužel jsem nenalezla ani jednu studii, která by se stejně jako moje práce věnovala názvům ve ZJ pro čtvrti určitého města.

2.1 Vlastní jména v ČZJ

Jak jsem již uvedla v předešlé kapitole, mnoho textů zabývajících se *proprii* ve ZJ se v první řadě soustředí na antroponyma. Jedná se zřejmě o první práce v jednotlivých ZJ, které zkoumají vlastní jména.

Také u nás se první studie zabývající se vlastními jmény zaměřuje na jména osob. Toto téma zpracovala **Radka Faltínová (2005)**, která se ve své diplomové práci soustředí na jmenné znaky. Autorka získala celkem 305 znaků od 17 respondentů a sestavila kategorizaci znaků, inspirovanou klasifikací Supally (1992) (viz v kapitole č. 10).

⁹ Může se jednat o přejímání z většinového mluveného jazyka nebo také o přejímání z jiných znakových jazyků.

Nejnovějším textem o antroponymech v ČZJ je bakalářská práce **Marie Mikulíkové (2016)**. Autorka se v ní zabývá biblickými osobními jmény. Mikulíková vychází z dat od respondentů, kteří pracují na překladu v projektu Bible bez hranic.¹⁰

Toponymy v ČZJ se u nás zabývala jako první ve své bakalářské práci **Lucie Kuchařová (2006)**. Věnovala se znakům ČZJ pro státy Evropy, tedy druhému nejčastějšímu tématu v oblasti proprií ve znakových jazycích. Autorce se podařilo sesbírat obsáhlý materiál od 38 respondentů, který také srovnává se znaky nalezenými ve slovnících.

Další zajímavou studií je bakalářská práce **Ivany Tetauerové (2008)**, která zkoumala znaky větších měst ČR a hlavních měst států v Evropě z hlediska jejich motivace.

Bakalářská práce **Lenky Hejlové (2011)** se již tematicky více přibližuje mé práci. Autorka se zabývá toponymy Prahy – konkrétně názvy stanic pražského metra. Hejlová zkoumá znaky také z hlediska jejich motivace, důraz však klade na vizuálně motivované znaky ČZJ.

Poslední mně známou českou studií, která se zaměřuje na toponyma u nás, je práce **Evy Kastnerové (2012)**. Zabývá se znaky ČZJ pro označení dvaceti pražských památek. Autorka se snaží v práci zjistit, zda vůbec tyto památky mají v ČZJ pojmenování.

¹⁰ Bible bez hranic je historicky první odborný překlad vybraných biblických textů z řečtiny do ČZJ. Projekt vznikl v r. 2012 (první překlad do ČZJ se uskutečnil v únoru 2013). Autorkou a koordinátorkou projektu je Mgr. Gabriela Kocmichová, na projektu však pracuje tým složený ze slyšících i neslyšících, který tvoří teologové, lingvisté, tlumočníci do ČZJ, programátoři, grafici, neslyšící křesťané a další. Na projektu také spolupracuje několik univerzit vedených Jihočeskou univerzitou. Více informací lze najít na webových stránkách projektu: www.biblebezhranic.cz.

3 Etymologie

Diachronní lingvistická disciplína zvaná etymologie je **nauka o původu slov**. „*Snaží se odhalit jazyk, z něhož jednotlivá slova pocházejí, zjistit jejich původní význam a změny významu, i tvaroslovné změny, k nimž v průběhu přecházení do jiných jazyků i později v jednotlivých jazycích došlo.*“ (Černý, 1998, s. 172).

Etymologie při zjišťování původu slova používá **speciální vědecké metody**, které kombinuje. Pracuje tak, že srovnává fonologickou, morfologickou a slovotvornou podobu daného slova s příbuznými slovy v jiných jazycích stejné jazykové rodiny v různých vývojových etapách (tzv. **historickosrovnávací metoda**). Přitom přihlíží k příslušným pravidlům jazykového vývoje a také uplatňuje znalosti z **dalších vědních oborů** (např. archeologie, etnografie, přírodních věd apod.) (NESČ).

Hledání odpovědi na otázku, odkud se berou slova, má v sobě něco fascinujícího, neboť je to hledání kořenů naší řeči, našeho myšlení. Nelze však popřít, že etymologie často pracuje s nedoloženým, rekonstruovaným materiálem, s některými nepravidelnými a těžko uchopitelnými procesy, a může být proto jako vědecká disciplína málo exaktní. Neznamená to však, že by etymologie byla vědou neseriózní. Věrohodnost jejích poznatků je dána jen tím, do jaké míry je ono hledání lexikálních vztahů podloženo ověřenými jazykovými fakty a regulováno kritickým úsudkem lingvisty (Rejzek, 2001, s. 7).

3.1 Lidová etymologie

Lidová etymologie je označení pro **nevědecký, neodborný výklad původu slova nebo jeho vývoje**. Nevědecká, lidová (respektive bakalářská¹¹) etymologie bývá tradičně označována jako nejstarší způsob výkladu toponym (Šmilauer, 1966, s. 25; David, 2010)

I když termín „lidová etymologie“ (dále LE) není zcela přesný a výstižný, v (české) toponomastice je však patrně nejfrekventovanější. V Rejzkovi (2009, s. 18–19) se dočítáme o tom, jak mnozí autoři namítají, že se vlastně vůbec nejedná o etymologii a název je z toho důvodu dosti zavádějící. Proto se můžeme setkat také s **alternativními**

¹¹ Často se jako synonymum LE používá označení bakalářská etymologie. „*Jí se při detailním rozlišení rozumí podtyp nevědecké etymologie. Autorem výkladu označovaného jako bakalářská etymologie je obvykle člověk mající jisté humanitní, často dokonce lingvistické vzdělání nebo povědomí. Podstatným rozdílem od LE v užším slova smyslu, charakterizované často jako primárně neintencionální záležitost, je však záměrnost užití nevědeckého výkladu slova, např. v kronikách, legendách nebo ve vlastivědných a jazykovědných pracích 19. a 20. století.*“ (David, 2010).

termíny, jako je např. naivní etymologie, falešná etymologie, mylná etymologie, lichá etymologie, pseudoetymologie, etymologická reinterpetace, sekundární motivace, lexikální asimilace, foneticko-sémantická asimilace aj.¹² (NESČ).

LE chápeme většinou jako přirozený, anonymní proces, který je většinou spontánní a bezděčný a vychází z **přirozeného sklonu mluvcích etymologizovat jim cizí a neprůhledná slova** (Rejzek, 1995, s. 239).

Saussure (1996, s. 201-3) o LE říká, že to je **čistá interpretace nepochopených forem pomocí forem známých**, tedy pokusy vyložit nepohodlná slova tím, že se připojí k něčemu známému. Stává se, že slova, jejichž formu a význam příliš neznáme, občas zkomolíme, a úzus tyto deformace někdy přijme.

Podle Rejzka (1995, s. 239) LE „*představuje důležitou a ne vždy zcela doceněnou příčinu změn ve slovní zásobě. Je to psycholingvistický jev, který spočívá v mylné etymologicky sémantické interpretaci slova, jejímž podnětem je jeho tvarová podobnost s jiným, zpravidla užívanějším slovem. S ním pak mluví původní slovo významově spojuje, případně mu je tvarově, méně častěji i významově přizpůsobuje*“.

Vlastní jména představují zdroj četné LE. Pro svou etymologickou izolovanost a nejasnost významu snadno podléhají změnám a jejich původní význam se ztrácí mnohem rychleji než u jmen obecných. VJ tak ještě více než apelativa provokují uživatele k interpretování. Rejzek (2009, s. 53) uvádí, že největší prostor pro LE výklady poskytují jména místní kvůli své archaičnosti a náchylnosti k různým formálním změnám (časté užívání s předložkami, délka některých názvů apod.).

3.2 (Lidová) etymologie ve ZJ a v ČZJ

K získání povědomí o tom, jak různá pojmenování v jazyce vznikla, jak se proměňovala, jak se dříve používala apod., se používají **historické (psané) texty**. Díky těmto textům mohou vznikat **etymologické slovníky**, které podávají souhrnně poučení o původu slov. Protože znakové jazyky nedisponují psanou podobou a nemají obsáhlé záznamy po stránce historického vývoje, jako to známe u mluvených jazyků, je u nich takové etymologické zkoumání značně **složitější a velmi omezené**.

Nejstarší **materiály zachycující podobu znaků ZJ pochází z konce 18. a z 19. století** a jsou spjaty se vznikem prvních institucí – škol pro neslyšící (tzv. ústavů pro

¹² Více o alternativních názvech pro LE v Rejzkovi (2009, s. 19–21).

hluchoněmé) a s manuální metodou vzdělávání, kdy se při výuce používaly znaky¹³. Brzy totiž vznikla potřeba nějakým způsobem znaky zaznamenat, vytvářet jejich seznamy či přímo slovníky. Mnozí učitelé se ve svých spisech o vzdělávání hluchoněmých (či přímo ve svých slovnících) snažili zachytit podobu znaků – nejčastěji prostřednictvím slovního popisu, méně často pomocí kreslených obrázků (Okrouhlíková, 2015).

První práce u nás (a také jediná), ve které se zkoumají znaky ČZJ z hlediska diachronního, patří **Lence Okrouhlíkové** a nazývá se **Znaky pro barvy v českém znakovém jazyce a jejich etymologie** (2016). Autorka se zaměřuje na etymologii znaků ČZJ pro osm barev: bílou, černou, červenou, zelenou, žlutou, modrou, hnědou a šedou. Forma a motivace znaků jsou analyzovány z historických písemných popisů z let 1834–1907 a porovnány se současnými znaky. Autorka v práci také popisuje tendence ve změnách fonologických/morfologických struktur znaků. Text také zkoumá možný vztah těchto znaků k pojmenování v rakouském, německém a francouzském ZJ.

Zkoumání etymologie znaků ZJ je velmi problematické, omezené, možná pro mnohé znaky dokonce nemožné. Např. v našem případě – u názvů čtvrtí – vlastních jmen místních bychom jen těžko hledali historické materiály o těchto znacích, a proto se musíme spokojit s povědomím uživatelů ČZJ, tedy s lidovou etymologií. Domnívám se, že v případě absence relevantnějších zdrojů nám i ta může podat zajímavé informace a pomoci vysvětlit opakující se jevy a tendence.

¹³ Patrně nejstarším takovým materiálem u nás je spis druhého ředitele Ústavu pro hluchoněmé v Praze Jana Mückeho z roku 1834. Jeho dílo mělo sloužit jako návod pro učitele neslyšících a proto obsahuje v příloze poměrně rozsáhlý slovníček znaků. Podrobněji o tomto spisu a jeho autorovi se lze dočíst v Okrouhlíkové (2017).

4 Motivace / motivovanost

Jak Rejzek uvádí (2009, s. 23) s LE je úzce spjat pojem motivace. ESČ (2002, s. 273) charakterizuje motivaci (nebo též motivovanost) jako **úplnou nebo částečnou odvoditelnost významu pojmenování z jeho formy**. Motivovaná jednotka poukazuje na souvislost s jinou (motivující) jednotkou, již je částečně či zcela vysvětlitelná, případně vyjadřuje přímý vztah k pojmenovávané skutečnosti. To se týká primárně slovotvorné motivace, typu b) (viz níže).

Motivace má různé stupně a ve vývoji jazyka se často z různých důvodů zatemňuje (dochází k demotivaci, mnohdy v souvislosti s formálními změnami slov) a je **odhalitelná jen etymologickým zkoumáním**. V takových případech se může uplatnit právě lidová etymologie (NESČ; Čermák a Filipec, 1985, s. 36).

Čermák a Filipec (1985, s. 36) rozlišují **čtyři typy** motivace:

- a) **fonetická** (zvuková, imitativní), zakládající se na podobnosti zvuků spjatých s označovaným jevem nebo na vyjádření vnitřních pocitů (např. *tik tak, prásk, mňau, jé, au, hihi*),
- b) **slovotvorná** (morfologická, strukturní, systémová), zakládající se na morfematicko-sémantickém vztahu slov (např. slovo *učitel* se zakládá na dvou morfémech a jejich významech: učít + činitel – učitel je tedy člověk, který učí),
- c) **sémaziologicko-onomaziologická**, která je spojená se vznikem metaforických či metonymických přenesených pojmenování (např. *čočka* – součást optických nástrojů a přístrojů je motivováno luštěninou),
- d) **slovních spojení**, týkající se relace mezi částmi a celkem u víceslovných pojmenování (např. *kyselina chlorovodíková*) (ESČ, s. 273–274).

Motivace fonetická je též často označována jako **mimojazyková motivace**. Motivace typu b), c), d) lze najít pod pojmem **vnitrojazyková motivace**, kdy právě mnoho slov uvnitř jazyka je motivačně spjata s jednotkami daného lexikálního systému. Např. slovo *včelař* je vnitrojazykově motivováno, neboť je utvořeno ze slova *včela*.

Místo vnitrojazykové motivace se můžeme také setkat s pojmem **relativní motivace**. Tato motivace je dle Čermáka a Filipce (1985) viditelná skrze formy nesoucí význam, tj. zejména morfémy.

Slova, u nichž lze na základě jejich vnitrojazykové motivovanosti usuzovat na lexikální význam, tedy u nichž se objevuje motivace typu b), bývají také podle Mathesia označována jako **popisná**¹⁴ (NESČ).

4.1 Motivace ve ZJ

Jazykovou motivaci najdeme také ve znakových jazycích a dokonce častěji než v jazycích mluvených. Naše vnímání světa je založeno ve větší míře na vizuálních vjemych než na vjemych sluchových, čichových, hmatových či chuťových. Vizuálně-motorický způsob existence znakových jazyků jim proto dává přirozeně větší možnost pro vytváření (vizuálně) motivovaných vyjádření než způsob slovní (audio-orální) (Petříčková, 2006).

U foneticky motivovaných lexikálních jednotek se místo napodobování zvuků **napodobují vizuální vlastnosti** (např. tvar, velikost označovaného objektu či jeho pohyb). V rámci znakových jazyků tedy mluvíme o **vizuální motivaci/motivovanosti**.¹⁵ Jako příklad uvádí Fritz (2014, s. 7) ve své práci znak NŮŽKY, kdy tvar i pohyb znaku je ztvárněn prsty dominantní ruky tak, že znak opravdu připomíná stříhající nůžky. Pojem vizuální motivovanost souvisí s pojmem ikoničnost (viz následující kapitolu).

Motivaci ve ZJ lze však chápat dvojím způsobem. Kromě vizuální motivace, která je pro ZJ typická, lze pojem **motivace chápat ve smyslu slovtvorném** (neboli znakovtvorném). V tomto případě je znak motivován něčím jiným – jiným znakem a nebo i slovem z MJ. Např. znak ČERNÝ je motivovaný znakem NOC na základě určité vnitřní souvislosti, znak BILLA je motivován hláskovou podobností slova *Billa* v češtině se slovem *bílá* a tím pádem znakem pro bílou barvu.

Ve výzkumné části této bakalářské práce je jedním z cílů zjistit od respondentů možnou motivaci získaných znaků pro čtvrti Prahy. Ptáme se tedy, **jakým způsobem a z jakých základů mohly znaky vzniknout**.

¹⁴ Proti nim stojí tzv. slova značková, jejichž forma nenaznačuje jejich význam, jsou tedy nemotivovaná (např. *voda*, *dům*).

¹⁵ O vizuální motivovanosti v ČZJ psala ve své bakalářské práci Petříčková (2006).

5 Ikoničnost / ikonicita

Slova ikoničnost či ikonicita vychází z termínu ikon, který zavedl Charles S. Peirce. Peirce rozlišil znaky (myslí se znaky jako základní sémiotické jednotky) na: ikony, indexy a symboly; na základě vztahu znaku a objektu. Symbol je arbitrární, a je tedy založen na čistě konvenčních vztazích ke svému objektu. Index je založen na souvislosti s objektem, a konečně **ikon je založen na podobnosti označujícího a označovaného** (ESC, s. 176).

Pokud tedy mluvíme o ikoničnosti jazykové jednotky, míníme tím, že **motivace této jednotky je zřejmá na základě její formy**. V mluvených jazycích se jako nejčastější představitel ikonických jednotek uvádí onomatopoeia, tedy slova, která se vyznačují dle dělení motivace Čermáka a Filipce (1985; viz výše *kap. 5*) fonologickou motivací. Ikoničnost v jazyce se však objevuje na všech rovinách (fonologické, morfologické, lexikální i syntaktické) (Pizzuto a Volterra, 2000).

5.1 Ikoničnost ve ZJ

Ve znakových jazycích existují ikonické znaky, jejichž forma má podobnost se skutečností, již označují. S jistotou víme, a to už od počátků zkoumání znakových jazyků, že znakové jazyky vykazují **větší míru ikoničnosti** (nebo též vizuální motivovanosti) než jazyky mluvené. Je to dáno samotnou vizuálně-motorickou povahou znakového jazyka (Pizzuto a Volterra, 2000; srov. Wilcox, 2000). Tento fakt často vedl k chybným domněnkám, např. že znaky nemohou vyjadřovat abstraktní pojmy, ale že jsou vázány na konkrétní a vizuální významy, nebo že znakový jazyk je univerzální (a proto i mezinárodní) jazyk. Proto také znakový jazyk dlouho nebyl považován za jazyk (srovnatelný s mluveným jazykem), nýbrž za pouhou směsici gest a posunků.

Znaky znakových jazyků vykazují **různou míru ikoničnosti v závislosti na vztahu jejich formy a významu**. Klima a Bellugi (1979, s. 24) dělí znaky znakových jazyků na tři skupiny:

- a) Znaky **transparentní**, jejichž význam je zřejmý z formy. Význam těchto znaků dokáží odhadnout i lidé bez znalosti znakového jazyka. Uvedeme příklad z českého znakového jazyka – znak PÍT, u něhož ruka jakoby drží sklenici či jinou nádobu a naklání ji směrem k obličeji.

- b) Znaky **translucidní**, u kterých význam sice tak zřejmý není, ale pokud osobám bez znalosti znakového jazyka je význam osvětlen, vztah mezi formou a významem je jim poté jasný. Pro tuto skupinu si uveďme příklad z českého znakového jazyka – znak KOČKA, u kterého pohyb rukou na obličeji naznačuje kočičí vousy.
- c) Znaky **arbitrární**, jejichž význam je neprůhledný, nelze žádným způsobem odvodit od formy znaku.

Z výzkumu Klimy a Bellugi(ové) (Pizzuto a Volterra, 2000) vyplynulo, že transparentní znaky jsou ve slovní zásobě amerického znakového jazyka zastoupeny minimálně, ve větším zastoupení se objevují znaky translucidní a arbitrární.

Původní **vizuální motivace znaků často není na první pohled zřejmá**, protože je dle autorů často zastřena historickými změnami nebo změnami v rámci gramatických operací (Frishberg, 1979).

6 Přehled územního členění Prahy

Administrativní dělení hlavního města Prahy se v historii kvůli vývoji a územnímu růstu několikrát měnilo,¹⁶ a proto je v současné době velmi složité. Komplikovanost je dána dnešní **souběžnou platností několika různých členění**. Prahu lze totiž rozdělit dle územního členění státu na městské obvody, podle výkonu státní správy na správní obvody, z hlediska samosprávného na městské části, a v neposlední řadě podle katastrálního vymezení.

6.1 Městské obvody

Územní rozdělení Prahy na **10 městských obvodů** (MO) platí již od roku 1960. Tyto oblasti jsou pojmenovány číselně, tedy **Praha 1 – Praha 10**. (Kolektiv autorů, 1998). Původně tyto městské obvody fungovaly jako jednotky samosprávy a státní správy. Postupně však byla většina orgánů a pravomocí přenesena na městské části. Proto městské obvody jsou dnes platné pro jiné články řízení než administrativně správní (**soudy, policejní ředitelství a pošty**) (ČSÚ, 2013).

V *tabulce č. 1* je uveden přehled současných městských obvodů a rozdělení katastrálních území do těchto oblastí (Ledvinka a Pešek, 2000, s. 662; MS ČSÚ v hl. m. Praze, 1990, s. 12).

Tabulka 1 – Současné městské obvody a KÚ patřící do nich

Městský obvod	Obce, katastrální území
Praha 1	Holešovice (část), Hradčany (část), Josefov, Nové Město (část), Malá Strana (část) a Staré Město, Vinohrady (část)
Praha 2	Nové Město (část), Nusle (část), Vinohrady (část), Vyšehrad
Praha 3	Malešice (část), Strašnice (část), Vinohrady (část), Vysočany (část), Žižkov (část)
Praha 4	Braník, Háje, Hodkovičky, Chodov, Cholutice, Kamýk, Komořany, Krč, Kunratice, Lhotka, Libuš, Michle (část), Modřany, Nusle (část), Písnice, Podolí, Šeberov, Točná, Újezd u Průhonice, Vinohrady (část), Záběhlice (část)

¹⁶ Velmi podrobně o historii vzniku Prahy (a to nejen z administrativního hlediska, ale i terénního, přírodního, industriálního, dopravního, kulturního apod.) do vytvoření tzv. Velké Prahy se lze dočíst např. v Královi (1947). Až do r. 2000 o tom podrobně pojednávají ve své knize Ledvinka a Pešek (2000), ale lze o tom najít určitě i mnohé další publikace.

Praha 5	Hlubočepy, Holyně, Jinonice, Košíře, Lahovice, Lipence, Lochkov, Malá Chuchle, Malá Strana (část), Motol (část), Radlice, Radotín, Řeporyje, Slivenec, Smíchov (část), Sobín, Stodůlky, Třebonice, Velká Chuchle, Zadní Kopanina, Zbraslav, Zličín
Praha 6	Břevnov, Bubeneč (část), Dejvice, Hradčany (část), Liboň, Lysolaje, Motol (část), Nebušice, Přední Kopanina, Řepy, Ruzyně, Sedlec, Smíchov (část), Střešovice, Suchdol, Veleslavín, Vokovice
Praha 7	Bubeneč, Holešovice, Libeň, Troja
Praha 8	Bohnice, Březiněves, Čimice, Dolní Chabry, Ďáblice, Karlín a Kobylisy, Libeň (část), Nové Město (část), Střížkov (část), Troja (část) a Žižkov (část)
Praha 9	Běchovice, Čakovice, Černý Most, Dolní Počernice, Horní Počernice, Hloubětín (část), Hostavice, Hrdlořezy (část), Kbely, Klánovice, Koloděje, Kyje, Letňany, Libeň (část), Malešice (část), Miškovice, Prosek, Satalice, Střížkov (část), Třeboradice, Újezd nad Lesy a Vinoř, Vysočany (část)
Praha 10	Benice, Dolní Měcholupy, Dubeč, Hájek, Horní Měcholupy, Hloubětín (část), Hostivař, Hrdlořezy (část), Kolovraty, Královice, Křeslice, Lipany, Malešice (část), Michle (část), Nedvězí, Petrovice, Pitkovice, Strašnice (část), Štěrboholy, Uhřetěves Vinohrady (část), Vršovice, Záběhlice (část)

6.2 Správní obvody

Některé z působností **státní správy**, které jsou zákony přenášeny na hlavní město, se dále přenáší na ty části Prahy, které tyto působnosti vykonávají i pro další části města, přidělené do jejich správních obvodů (ČSÚ, 2013). Hlavní město Praha je rozdělena celkem na **22 správních obvodů (SO)**, které jsou pojmenovány číselně. Jsou to tedy **Praha 1 – Praha 22** (viz v *tabulce č. 2*, současně s MČ a KÚ).

Tabulka 2 – Dnešní správní obvody, městské části a příslušné KÚ

SO	Městská část	Obce, katastrální území
Praha 1	Praha 1	Holešovice (velmi malá část), Hradčany (větší část), Josefov, Malá Strana (velká část), Nové Město (malá část), Staré Město, Vinohrady (velmi malá část)

Praha 2	Praha 2	Nové Město (velká část), Nusle (malá část), Vinohrady (část), Vyšehrad
Praha 3	Praha 3	Strašnice (malá část), Vinohrady (část), Vysočany (malá část), Žižkov (velká část)
Praha 4	Praha 4	Braník, Hodkovičky, Krč, Lhotka, Michle (větší část), Nusle (velká část), Podolí, Vinohrady (velmi malá část), Vršovice (velmi malá část), Záběhllice (menší část)
	Praha-Kunratice	Kunratice
Praha 5	Praha 5	Hlubočepy, Jinonice (velká část), Košíře, Malá Strana (malá část), Motol, Radlice, Smíchov
	Praha-Slivenec	Holyně, Slivenec
Praha 6	Praha 6	Břevnov, Bubeneč (část), Dejvice, Hradčany (menší část), Liboc, Ruzyně, Střešovice, Veleslavín, Vokovice
	Praha-Lysolaje	Lysolaje
	Praha-Nebošice	Nebošice
	Praha-Přední Kopanina	Přední Kopanina
Praha 7	Praha-Suchdol	Sedlec (část), Suchdol
	Praha 7	Bubeneč (část), Holešovice, Libeň (velmi malá část)
Praha 8	Praha-Troja	Troja (část)
	Praha 8	Bohnice, Čimice, Karlín, Kobylisy, Libeň (větší část), Nové Město (velmi malá část), Střížkov (část), Troja (část), Žižkov (velmi malá část)
	Praha-Březiněves	Březiněves
	Praha-Dolní Chabry	Dolní Chabry
Praha 9	Praha-Žábčice	Žábčice
	Praha 9	Hloubětín (menší část), Hrdlořezy (velká část), Libeň (malá část), Malešice (velmi malá část), Prosek, Střížkov (část), Vysočany (velká část)
Praha 10	Praha 10	Hloubětín (velmi malá část), Hrdlořezy (velmi malá část), Malešice (velká část), Michle (malá část), Strašnice (velká část), Vinohrady (část), Vršovice (velká část), Záběhllice (větší část) a Žižkov (velmi malá část)
Praha 11	Praha 11	Háje, Chodov

	Praha-Křeslice	Křeslice
	Praha-Šeberov	Šeberov
	Praha-Újezd	Újezd u Průhonic
Praha 12	Praha 12	Cholupice, Kamýk, Komořany, Modřany, Točná
	Praha-Libuš	Libuš, Písnice
Praha 13	Praha 13	Jinonice (malá část), Řeporyje (malá část), Stodůlky (velká část), Třebonice (velká část)
	Praha-Řeporyje	Řeporyje (velká část), Stodůlky (malá část), Třebonice (malá část), Zadní Kopanina
Praha 14	Praha 14	Černý Most, Hloubětín (větší část), Hostavice, Kyje
	Praha-Dolní Počernice	Dolní Počernice
Praha 15	Praha 15	Horní Měcholupy, Hostivař
	Praha-Dolní Měcholupy	Dolní Měcholupy (velká část)
	Praha-Dubeč	Dolní Měcholupy (malá část), Dubeč
	Praha-Petrovice	Petrovice
	Praha-Štěrboholy	Štěrboholy
Praha 16	Praha 16	Radotín
	Praha-Lipence	Lipence
	Praha-Lochkov	Lochkov
	Praha-Velká Chuchle	Malá Chuchle, Velká Chuchle
	Praha-Zbraslav	Lahovice, Zbraslav
Praha 17	Praha 17	Řepy
	Praha-Zličín	Sobín, Třebonice (malá část), Zličín
Praha 18	Praha 18	Letňany
	Praha-Čakovice	Čakovice, Miškovice, Třeboradice
Praha 19	Praha 19	Kbely
	Praha-Satalice	Satalice
	Praha-Vinoř	Vinoř
Praha 20	Praha 20	Horní Počernice
Praha 21	Praha 21	Újezd nad Lesy
	Praha-Běchovice	Běchovice
	Praha-Klánovice	Klánovice
	Praha-Koloděje	Koloděje
Praha 22	Praha 22	Hájek u Uhříněvsi, Pitkovice, Uhříněves
	Praha-Benice	Benice
	Praha-Nedvězí	Nedvězí u Říčan

	Praha-Královice	Královice
	Praha-Kolovraty	Kolovraty

6.3 Městské části

Z hlediska **samosprávného** se Praha dělí na **57 městských částí (MČ)**. Prvních 22 městských částí mají názvy dle svých správních obvodů (tedy Praha 1 – Praha 22). Zbýlých 35 městských částí jsou pojmenovány vždy podle katastrálního území, které oblast tvoří¹⁷, nebo kde je sídlo úřadu této městské části. Názvy těchto 35 městských částí se liší od názvů katastrálních území tím, že vždy obsahují slovo „Praha“ (např. Praha-Běchovice) (ČSÚ, 2013).

Následuje abecední seznam názvů všech městských částí:

Praha 1 – Praha 22	Praha-Kolovraty	Praha-Řeporyje
Praha-Běchovice	Praha-Královice	Praha-Satalice
Praha-Benice	Praha-Křeslice	Praha-Slivenec
Praha-Březiněves	Praha-Kunratice	Praha-Suchdol
Praha-Čakovice	Praha-Libuš	Praha-Šeberov
Praha-Đáblice	Praha-Lipence	Praha-Štěrboholý
Praha-Dolní Chabry	Praha-Lochkov	Praha-Troja
Praha-Dolní Měcholupy	Praha-Lysolaje	Praha-Újezd
Praha-Dolní Počernice	Praha-Nebošice	Praha-Velká Chuchle
Praha-Dubeč	Praha-Nedvězí	Praha-Vinoř
Praha-Klánovice	Praha-Petrovice	Praha-Zbraslav
Praha-Koloděje	Praha-Přední Kopanina	Praha-Zličín

6.4 Katastrální území (čtvrť) Prahy

Co se týče katastrálního dělení pro evidenci pozemků a nemovitostí, Praha je tvořena **112 katastrálními územími** (dále KÚ). Katastrální území jsou v podstatě území původních obcí, měst a městských částí, ze kterých byla Praha sloučena. I když od roku 1949 jsou městské obvody vytyčovány bez ohledu na historické hranice obcí a čtvrtí, KÚ jsou stále základní územní jednotkou.

Přestože pojem **čtvrť** zákon nezná, v Praze bychom mohli takto lidově pojmenovat právě katastrální území. Musíme mít však na paměti, že takové sjednocení

¹⁷ I přesto jsou často hranice městských částí a katastrálních území stanoveny odlišně.

těchto dvou pojmů není zcela přesné. Ne totiž každá čtvrť je samostatným katastrálním územím. Např. Zahradní Město je součástí KÚ Záběhllice či Barrandov je součástí KÚ Hlubočepy. V této bakalářské práci, která se věnuje čtvrtím Prahy, se budeme tedy ve skutečnosti a přesněji věnovat KÚ hlavního města.

Následuje abecední výčet názvů těchto oblastí (mapa v *příloze č. 2*) (Praha.eu, 2017):

Běchovice	Hrdlořezy	Lysolaje	Staré Město
Benice	Chodov	Malá Chuchle	Stodůlky
Bohnice	Cholupice	Malá Strana	Strašnice
Braník	Jinonice,	Malešice	Střešovice
Břevnov	Josefov	Michle	Střížkov
Březiněves	Kamýk	Miškovice	Suchdol
Bubeneč	Karlín	Modřany	Šeberov
Čakovice	Kbely	Motol	Štěrboholy
Černý Most	Klánovice	Nebušice	Točná
Čimice	Kobylisy	Nedvězí u Říčan	Troja
Dejvice	Koloděje	Nové Město	Třebonice
Dolní Chabry	Kolovraty	Nusle	Třeboradice
Dolní Měcholupy	Komořany	Petrovice	Uhříněves
Dolní Počernice	Košíře	Písnice	Újezd nad Lesy
Dubeč	Královice	Pitkovice	Újezd u Průhonic
Ďáblice	Krč	Podolí	Veleslavín
Háje	Křeslice	Prosek	Velká Chuchle
Hájek u Uhříněvsi	Kunratice	Přední Kopanina	Vinohrady
Hloubětín	Kyje	Radlice	Vinoř
Hlubočepy	Lahovice	Radotín	Vokovice
Hodkovičky	Letňany	Ruzyně	Vršovice
Holešovice	Lhotka	Řeporyje	Vysočany
Holyně	Libeň	Řepy	Vyšehrad
Horní Měcholupy	Liboc	Satalice	Záběhllice
Horní Počernice	Libuš	Sedlec	Zadní Kopanina
Hostavice	Lipany	Slivenec	Zbraslav
Hostivař	Lipence	Smíchov	Zličín
Hradčany	Lochkov	Sobín	Žižkov

7 Cíl výzkumu

Stěžejní částí této bakalářské práce je můj vlastní výzkum, ve kterém jsem si určila několik cílů. Nejprve jsem se snažila **zjistit podobu/podoby znaků ČZJ pro čtvrti Prahy**. Prvním a nejdůležitějším cílem tedy bylo **shromáždit co nejvíce těchto znaků od respondentů** (uživatelů ČZJ) a zaznamenat tyto znaky zejména na CD formou videonahrávek s použitím neslyšícího figuranta.

Kromě získání materiálu od respondentů bylo také součástí zadání **podívat se do dalších dostupných zdrojů** a pokusit se v nich najít znaky pro pražské čtvrti a porovnat tento materiál s daty získanými od respondentů. Toto porovnání mělo odhalit případné rozdíly (odlišné podoby znaku, další varianty apod.) nebo naopak potvrdit používané znaky pro čtvrti Prahy v komunitě neslyšících.

Jako druhotný cíl jsem si určila **zjistit možnou motivaci vzniku forem** těchto znaků. To jsem se pokusila zjistit na základě laických výkladů, které mi poskytli respondenti. Následujícím úkolem bylo získaný materiál popsat, analyzovat z hlediska motivace a odpovědět na otázku, **jaké tendence se při tvorbě toponym pro pražské čtvrti objevují nejčastěji z hlediska motivace**.

8 Sběr materiálu

Potřebný jazykový materiál bylo možné získat dvěma způsoby: od respondentů při osobním setkání či v dalších dostupných zdrojích. Ačkoliv jsem svůj výzkum zaměřila na data získaná od respondentů, uživatelů ČZJ, pokusila jsem se najít tyto znaky také v jiných veřejně dostupných zdrojích. Tyto zdroje, znaky a porovnání se znaky, které uvedli respondenti, lze nalézt až v *kapitole č. 11*. Tato kapitola vypovídá o sběru materiálu od respondentů.

Podářilo se mi zorganizovat rozhovory se 17 respondenty. Se všemi respondenty jsem se sama setkala a vedla s nimi položený rozhovor v ČZJ, který jsem natáčela na videokameru. Videá sloužila pouze pro mou pozdější analýzu. Respondentům jsem slíbila, že získaný materiál nebudu zveřejňovat, proto nejsou součástí práce. Na přiloženém CD lze najít nahrávky znaků „přeznakovaných“ neslyšícím figurantem.

Ačkoliv jsem si práci s respondenty pečlivě promyslela, musela jsem svůj plánovaný postup rozhovoru nejprve vyzkoušet. Byla jsem tedy připravená metodu získávání informací od respondentů pro další setkání upravit. Protože jsem však i tak měla k dispozici omezené množství respondentů, snažila jsem se o to, abych nemusela žádný rozhovor z výzkumu vyřadit.

První dva rozhovory sice neproběhly zcela ideálně, domnívám se však, že nedokonalosti v průběhu rozhovorů na získaná data neměly žádný vliv. Svůj výzkum jsem po prvních setkáních upravovala, až nakonec vyplynula metoda, která nejvíce vyhovovala mně, ale také hlavně respondentům.

U prvních respondentů byl postup nevyhovující zejména z hlediska časové náročnosti, která byla výsledkem přílišné složitosti. Protože jsem si byla vědoma, že 112 čtvrtí je velký počet, snažila jsem se metodu získávání dat od respondentů co nejvíce zkracovat. V první představě jsem měla postup striktně rozdělený na tři části¹⁸. Postupem

¹⁸ V první části jsem kladla respondentům otázky na městské obvody (tedy Praha 1 – Praha 10) a čtvrti, které do jednotlivých obvodů patří. Např. „Víte jaké čtvrti patří do části města Prahy 10?“ Zároveň jsem tyto oblasti ukazovala na slepé mapě (viz *přílohu č. 1*). Správnost zařazení čtvrtí do městských obvodů nebylo důležité, neboť mým předmětem zkoumání bylo samozřejmě pouze získání znaků pro čtvrti. Tušila jsem, že respondenti (stejně jako další lidé) neví, že existuje několik různých členění Prahy, proto tyto otázky sloužily k otevření diskuze nad tímto tématem, což mi mělo dát možnost získat potřebný jazykový materiál.

Druhou částí rozhovoru s respondenty byly hádanky. Tento postup je popsán v následující kapitole (*kap. č. 8*). Zde jsem se snažila použít obrazové materiály (např. obrázky nejrůznějších známých objektů), ale nakonec se ukázalo, že to také zdržuje rozhovor, dokonce se zdálo, že to respondenty mate, proto jsem práci s obrázky vynechala.

Třetí částí sběru dat již byla elicitace (viz následující kapitolu).

času jsem však první dvě části spojila v jednu, a nakonec se ukázalo, že tento postup funguje nejlépe.

8.1 Postup práce

Jak jsem již nastínila výše, proces sběru dat měl několik částí. I když jsem věděla, že se metodě elicítace nemohu vyhnout, chtěla jsem od každého respondenta získat alespoň několik znaků „přirozenějším“ způsobem. Díky tomuto postupu jsem mohla vždy zkontrolovat, zda informanti nejsou pouze ovlivnění českým jazykem (a „nepřekládají“ tak názvy čtvrti do ČZJ).

V úvodu rozhovoru jsem předložila respondentům „slepou mapu“ Prahy s vyznačenými trasami metra a tokem Vltavy pro orientaci (viz *příloha 1*) a požádala je, zda by mi pověděli a případně ukázali, v jakých oblastech Prahy se nejvíce pohybují a kde to znají. Díky této první otázce jsem věděla, na které části Prahy bych se měla nejprve zaměřit. A v naprosté většině rozhovorů mi již v této části respondenti ukázali znaky pro několik čtvrtí Prahy.

V první části výzkumu jsem pokládala respondentům cílené otázky na vybrané čtvrti s použitím již zmíněné mapy (*příloha č. 1*). Tuto část jsem pojala formou hry – hádanky. Já jsem vždy popisovala určitou čtvrť, uváděla jsem tedy různé indicie a úkolem respondentů bylo uhádnout, o jakou čtvrť se jedná. Tyto indicie jsem měla předem připravené (*příloha č. 4*). Jednalo se o čtvrti, u kterých jsem si vědoma, že se tam nachází např. nějaký známý (ať už známý obecně nebo v komunitě neslyšících) objekt.

V poslední a nejdelší části rozhovoru jsem již přistoupila k elicítaci. Respondentům jsem předkládala papírky s názvy čtvrtí v českém jazyce a žádala po nich, aby pro tyto názvy uvedli ekvivalent v ČZJ, pokud existuje a pokud ho znají. Také jsem chtěla, aby respondenti uvedli znaky, se kterými se v komunitě Neslyšících setkali, i když sami používají znak odlišný. Čtvrti, pro které jsem již v předchozích částech rozhovoru získala od respondentů znak, jsem většinou přeskočila, abych co nejvíce zkrátila seznam.¹⁹

¹⁹ Každý respondent byl nějakým způsobem vyzván uvést znak (či více znaků) pro každou čtvrť. Buď jsem se dozvěděla znak během prvních částí rozhovoru a nebo v poslední části – elicítaci. Když jsem už od jednoho respondenta znak(y) získala v první části rozhovoru, už jsem se na tuto čtvrť neptala v elicítaci.

Respondenti měli také k dispozici mapu Prahy s názvy čtvrtí (viz *přílohu č. 2*). Dva respondenti raději ukazovali znaky podle této mapy.

8.2 Respondenti

Svůj výzkum jsem založila na sběru dat zejména přímo od lidí neslyšících, případně nedoslýchavých, kteří běžně komunikují českým znakovým jazykem. Protože se zde zabývám znaky pro čtvrti Prahy, potřebovala jsem vyhledat respondenty, kteří těchto znaků znají co nejvíce. Nejdříve jsem si myslela, že se tedy potřebuji obrátit na neslyšící bydlící a ideálně i vyrůstající v Praze. Nicméně kromě toho, že vyhledání dostatečného počtu takových respondentů by bylo těžké, uvědomila jsem si, že takové zúžení okruhu respondentů není třeba, ba snad ani není na místě. Např. i lidé, kteří se v Praze často pohybují, i když zde nebydlí, mohou Prahu znát dobře, a uvést mnoho znaků. Proto jsem do svého výzkumu zahrнула i neslyšící, kteří sice v Praze nikdy nebydleli, ve městě však např. studovali²⁰ nebo Prahu často navštěvují.

Ačkoliv jsem se neuchylovala k příliš úzkému výběru respondentů, nalézt neslyšící, ochotné se zúčastnit mého výzkumu, nebylo vůbec jednoduché. Domnívám se, že neslyšící nejčastěji odrazilo fakt, že rozhovor s nimi bylo pro mou pozdější analýzu potřeba natočit na videokameru. Nakonec se mi však podařilo rozhovor provést se **17 respondenty**. Jsem si však vědoma toho, že větší počet respondentů by byl pro výzkum přínosnější.

Jako první způsob oslovení neslyšících jsem zvolila internet. Nejprve jsem vložila vlastní video v ČZJ s prosbou účasti na mém výzkumu týkajícího se Prahy na stránku Facebooku, která nese název Zábava pro neslyšící v ČR. Dalším způsobem získání respondentů bylo vypravení se do České unie neslyšících v Praze, kde jsem neslyšící oslovovala osobně.

Před samotným výzkumným rozhovorem s respondenty jsem vždy předložila respondentům **dotazník** (viz *příloha č. 3*), díky kterému jsem o nich chtěla získat základní informace. Před vyplněním jsem dala respondentům na výběr: buď mohli dotazník vyplnit sami (a v případě nejasnosti mě požádat o vysvětlení, doplnění), nebo jsem

²⁰ V dotazníku, který jsem respondentům předložila (*příloha č. 3*), jsem se tázala na nynější i dřívější pobyt v Praze. Žádný z respondentů, kteří pochází z jiného města, ale přebývali v pražské internátní škole, neuváděl, že by během školních let v Praze bydlel. Podle nich zde pouze studovali, i když de facto v Praze trávili více času než doma.

nabídla, že jednotlivé otázky přeložím do ČZJ a odpovědi od respondentů napíšu do dotazníku já.

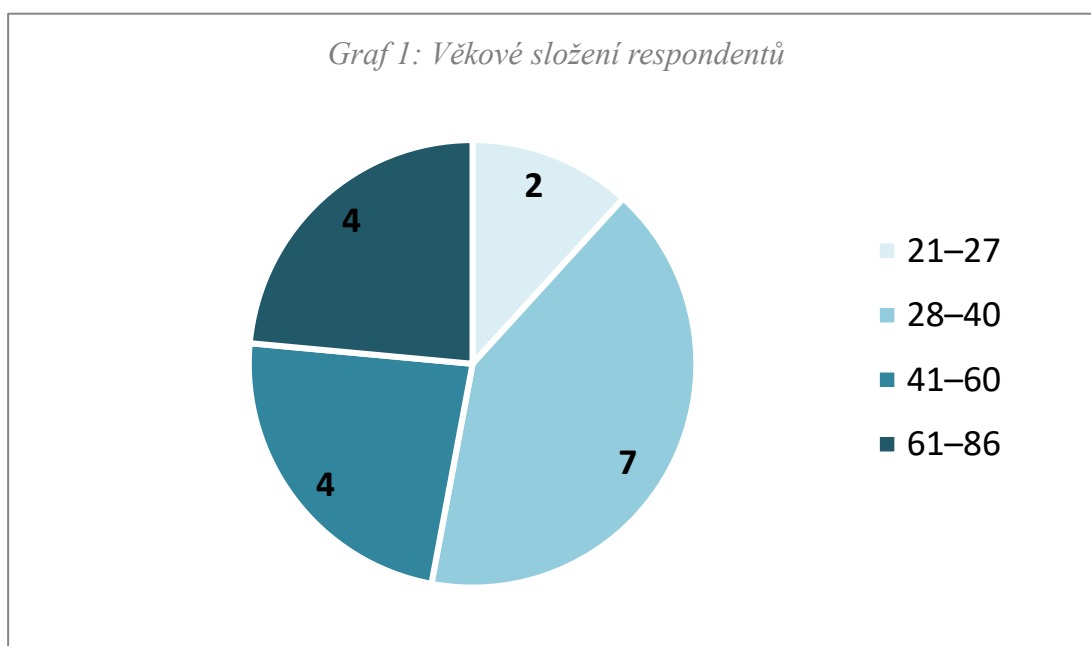
V následujícím textu představuji vzorek respondentů z několika hledisek:

a) Pohlaví:

Výzkumu se zúčastnilo **11 mužů a pouze 6 žen**. Zdá se, že muži byli ochotnější či odvážnější se zúčastnit mých rozhovorů. Neslyšící ženského pohlaví byly nejčastějšími oslovenými, které mou prosbu odmítly. Převahu zúčastněných mužů nad ženami v mém výzkumu však nepokládám za závažnou, protože **variace z hlediska pohlaví u znaků pro vybraná toponyma nepředpokládám**. Navíc rozdílnost používaných znaků žen a mužů není mým předmětem zkoumání. Ve výzkumu se ani žádné známky takového charakteru neukázaly. Jelikož se mého výzkumu zúčastnilo malé množství žen, rozhodla jsem se respondenty mužského i ženského pohlaví nerozlišovat, abych dosáhla co největší anonymity, a označovat je tedy jednotným pojmenováním – respondent.

b) Věk:

I když, co se týče věku, mou snahou bylo vybrat respondenty tak, aby zastupovali, pokud možno, co nejširší věkové spektrum, bohužel věkové skupiny nejsou zcela vyrovnané. Protože přes internet, kde lze získat spíše jedince mladšího věku, se mi podařilo získat více respondentů než při osobním setkání, ve výzkumném vzorku je větší množství mladších respondentů. Uvědomuji si, že by byl výzkum o mnoho

kvalitnější, kdybych měla data od více starších neslyšících, bohužel se mi nepodařilo mnoho neslyšících ze starší generace přesvědčit se výzkumu zúčastnit.

Věkové rozmezí respondentů se pohybuje mezi **21–86 lety**. Věkové složení, které jsem rozdělila do **4 skupin**, lze vidět v *grafu č. 1*.

c) Nejvyšší dovršené vzdělání:

Nejčastějším nejvyšším dovršeným vzděláním se ukázalo u mých respondentů **střední vzdělání bez maturity**. Samozřejmě se to týká zejména neslyšících, kteří v mládí neměli možnost maturitní zkoušku skládat (tedy respondentů ve věkovém rozmezí 41–86 let). Dva respondenti mladšího věku také ukončili své studium učňovskou zkouškou. Z hlediska věku ale můžeme vidět v *tabulce č. 3*, že respondenti nižšího věku převážně maturitní vysvědčení mají. Vzdělání nejmladšího respondenta stále probíhá, proto má zatím splněné základní vzdělání. Pouze jeden respondent uvedl, že má vysokoškolský titul Bc.

Tabulka 3 – Nejvyšší dosažené vzdělání respondentů z hlediska věku

		Věk			
		21–27	28–40	41–60	61–86
Vzdělání	ZŠ	1	0	0	0
	SŠ s maturitou	1	4	0	0
	SŠ bez maturity	0	2	4	4
	VŠ (Bc.)	0	1	0	0

d) Stav sluchu:

Ze všech lidí se sluchovým postižením, kteří se zúčastnili mého výzkumu, se 3 respondenti považují na nedoslýchavé. Ostatních 14 respondentů uvedlo, že jsou neslyšící.²¹ Další informace o jejich preferované komunikaci viz níže.

e) Stav sluchu jejich rodičů:

Co se týče stavu sluchu jejich rodičů, v naprosté většině se jedná o slyšící. Jeden neslyšící respondent uvedl, že oba jeho rodiče jsou také neslyšící. Dva neslyšící respondenti tvrdili, že jeden z rodičů je neslyšící a jeden nedoslýchavý. Dále jeden nedoslýchavý respondent mluvil o svých rodičích jako o neslyšících. V *tabulce č. 4* lze přehledně vidět vše výše popsané.

²¹ I když je značný rozdíl mezi termíny neslyšící a nedoslýchavý, v této bakalářské práci budu mluvit pouze o neslyšících, a zahrnovat tak do toho pojmu obě tyto skupiny.

Tabulka 4 – Stav sluchu respondentů a jejich rodičů

		Rodiče respondentů		
		Oba slyšící	Nedoslýchavá/ý a neslyšící	Oba neslyšící
Respondenti	Nedoslýchavý	2	0	1
	Neslyšící	11	2	1

f) Preferovaný komunikační kód:

Respondentů jsem se na úvod rozhovoru také tázala na jejich preferovaný komunikační kód. I když v dotazníku nabízím možnosti: český znakový jazyk, český jazyk a znakovanou češtinu (případně respondent mohl doplnit jiný; viz dotazník v příloze č. 3), několik respondentů nedokázalo vybrat pouze jeden komunikační kód.

Čtyři respondenti uvedli, že komunikují českým znakovým jazykem i českým jazykem, jeden z nich dokonce i znakovanou češtinou. Není vůbec překvapivé, že se jedná také o 3 již zmíněné nedoslýchavé respondenty. Když jsem se jich zeptala na specifikování výběru jazyka při komunikaci, všichni se shodli na tom, že komunikační kód volí podle toho, zda hovoří se slyšícím či neslyšícím člověkem. Jakmile jsem zkoušela naléhat, aby vybrali pouze jeden z druhů komunikace, všichni nakonec vybrali, ač s nejistotou, český znakový jazyk.

Pouze jeden z již zmíněných respondentů uvedl jako svůj využívaný komunikační kód znakovanou češtinu. Objevil se ještě jeden případ, kdy si respondent nebyl jistý, protože mu prý „neslyšící řekli, že často používá více znakovanou češtinu“. Jako preferovaný kód ale uvedl ČZJ a také během celého rozhovoru jsem v jeho projevu znakovanou češtinu nezaznamenala.

g) Komunikační kód v rodině:

Komunikační kód v rodině však ve většině případů vypadá jinak než preferovaný typ jazyka respondentů. Pouze 4 respondenti vyplnili v dotazníku, že v rodině komunikují v ČZJ, protože mají neslyšící nebo/i nedoslýchavé rodiče. Jeden z těchto respondentů vysvětlil, že s neslyšícím rodičem komunikuje pouze českým znakovým jazykem a s druhým rodičem, který je nedoslýchavý, si předává informace prostřednictvím ČZJ i českého jazyka.

Ostatní respondenti (13) používají v rodině převážně český jazyk. Komunikace tedy většinou probíhá tak, že rodiče a další rodinní příslušníci na respondenty mluví ČJ, oni odezírají a odpovídají opět mluveným jazykem. Několik neslyšících ještě

uvedlo, že také používají v rodině zároveň s ČJ další způsoby komunikace jako např. psaní, gesta, pantomima, domácí znaky apod. Jeden respondent uvedl, že rodiče ovládají základy ČZJ, které využívají společně s ČJ.

h) Místo narození a pobývání v Praze:

Z celkového počtu 17 respondentů se 5 narodilo v Praze a žije v hlavním městě celý život. Jeden neslyšící se narodil sice v dalekém Rusku, od dvou let však žije v Praze. Další respondent se narodil a vyrůstal v Praze, poté se ale několikrát odstěhoval a opět přistěhoval. Nyní opět v Praze bydlí. Těchto 7 zmíněných respondentů považuji za „rodilé Pražany“, u kterých by se dalo předpokládat, že Prahu (a tedy i znaky pro čtvrti Prahy) by mohli znát nejlépe. Jak jsem však již psala, (viz zač. kapitoly), svůj výzkum jsem nezáležela pouze na tento okruh neslyšících.

Další 5 respondentů se sice v Praze nenarodilo, navštěvovalo však zde základní školu (internátní). Čtyři z nich zde studovali také internátní střední školu. Všichni tito respondenti se hned po studiu nebo po několika letech do Prahy přistěhovali a žijí zde již mnoho let.

Dva neslyšící vystudovali v Praze pouze střední školu. Tito respondenti v hlavním městě nežijí, oba prý však Prahu často navštěvují. Jeden z nich zde v minulosti 2 roky bydlel a pracoval.

Co se týče posledních 3 ještě nezmiňovaných respondentů, v Praze sice nestudovali, do hlavního města se však později nastěhovali a žijí zde dodnes.

9 Znaký ČZJ pro čtvrti Prahy

V následujících kapitolách jsou představeny lexikální jednotky, které v českém znakovém jazyce označují čtvrti Prahy, jež byly sesbírány v rámci výzkumného šetření.

Pro některé ze všech 112 čtvrtí Prahy jsem získala od respondentů více možných variant²², pro jiné naopak ani jeden ustálený znak. Při analýze všech získaných pojmenování v ČZJ jsem rozdělila čtvrti Prahy nejprve do dvou skupin:

- a) **čtvrti, pro které respondenti uvedli alespoň jednu variantu, o které se domnívají, že je ustálená;**²³
- b) **čtvrti, pro které ani jeden respondent neuvedl žádný ustálený znak.** Do této skupiny řadím i takové případy, kdy respondenti uváděli pouze na místě vymyšlené znaky.²⁴

V následujících kapitolách představím získané znaky pro jednotlivé čtvrti. Čtvrti jsou samozřejmě řazeny abecedně. Jednotlivé varianty pojmenování čtvrtí v ČZJ jsou označeny velkými písmeny abecedy (varianty jsou řazeny podle frekvence, tedy od největší zastoupenosti v mém výzkumu po nejmenší). Znaký jsou ve většině případů ilustrovány fotografiemi s šipkami. Protože jsou fotografie znaků vytvořeny z videí, které jsou součástí této práce na přiloženém CD, je možné, že některé obrázky disponují nižší kvalitou (jsou rozmazané, tvar rukou či pohyb nejsou jasně rozpoznatelné atd.). Jelikož jsem si vědoma toho, že z fotografií obecně je často obtížně vyčíst, jak daný znak přesně vypadá,²⁵ soustředila jsem svou práci na zaznamenání znaků zejména na videích²⁶ (abecední označení variant znaků v textu odpovídá označení videí na CD). Obrázky, u

²² Popisovala jsem variace, které se liší lexikálně, ale i pouze fonologicky. Rozlišení, která variace se týká fonologické roviny a která lexikální, není jednoduché a mnohdy ani jednoznačné, navíc toto rozlišení není předmětem mého zkoumání, proto všechny typy těchto variací označuji jednotným termínem varianta.

²³ Ustálenost znaků je v mnoha případech velmi obtížné rozlišit. Od respondentů jsem během rozhovoru žádala, aby uváděli znaky, které sami pro čtvrti Prahy běžně používají a které viděli používat i jiné neslyšící. Téměř všichni respondenti, pokud neznali znak pro český název čtvrti, měli tendenci znak na místě vymyslet. Buď jsem tuto tendenci rozeznala sama, nebo mi to respondent oznámil. Pokud jsem si nebyla jistá, zda si respondent znak nevymýšlí, raději jsem se respondenta zeptala. Pokud respondent uvedl, že daný znak běžně používá nebo ho viděl používat jiné neslyšící označují ho jako ustálený.

²⁴ Jelikož téměř všichni respondenti měli tendenci pro neznámé čtvrti vymyslet na místě své pojmenování v ČZJ, rozhodla jsem se uvádět a popsat tyto improvizované znaky, pokud se shodlo více respondentů na stejné formě znaku. Domnívám se totiž, že nám právě tento postup může povědět mnohé o tom, jak názvy v ČZJ (a nejen toponym) mohou vznikat. Více viz v kapitole č. 9.2.2.

²⁵ O problémech zaznamenávání znaků v tištěných slovnících píše Okrouhlíková (2008).

²⁶ Přesto bohužel ne všechny varianty pojmenování pro jednotlivé čtvrti jsou zaznamenány formou videa na přiloženém CD, protože některé varianty jsem objevila až po natačení materiálu. Jedná se především o podoby znaku, u kterých jsem se domnívala, že se jedná o stejnou variantu, respondenti znak pouze nepatrně pozměňují vlivem nejrůznějších faktorů (opírání se o stůl, držení předmětu, lenost či únava, rychlost projevu, vliv okolních znaků apod.).

kterých předpokládám obtížnější čitelnost znaku, doplňuji slovním popisem, ve kterém používám značky (symboly) pro označení tvarů ruky podle Okrouhlíkové (2008) – viz přílohu č. 5. Podoba některých znaků je popsána pouze slovním popisem.

U každé varianty je vždy popsána možná motivace znaku, kterou uváděli sami respondenti. Protože se jedná o lidovou etymologii, pravdivost těchto interpretací bez odborného etymologického zkoumání nemohu sama posoudit.

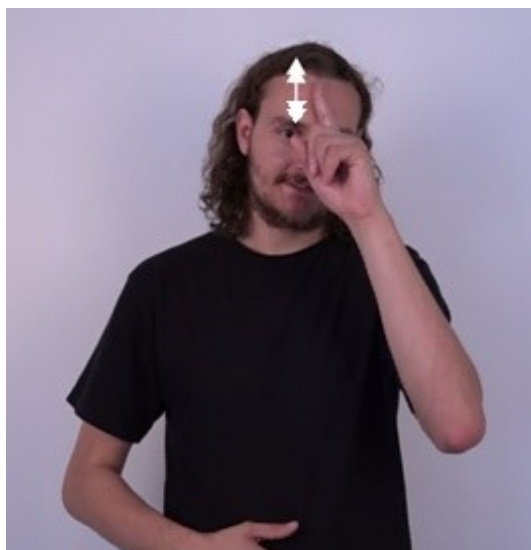
9.1 Čtvrti s ustálenými znaky ČZJ

9.1.1 Bohnice

Pro pražskou čtvrt' s českým názvem Bohnice 14 respondentů uvedlo stejný znak, ve kterém se ruka ve tvaru D pohybuje opakovaně nahoru a dolů, ukazováček ruky se dotýká čela (viz obrázek č. 1).

Jeden z těchto respondentů se se svým znakem nepatrně lišil tím, že znak artikuloval na straně čela (na straně dominantní ruky). Domnívám se, že tento posun se projevil kvůli snaze nepřerušit oční kontakt s adresátem (tedy se mnou).

Jako motivaci znaku uváděli všichni respondenti spojitost se známou psychiatrickou nemocnicí, která se nachází v Bohnicích, protože manuální složka znaku je totožná se znakem BLÁZEN.

Obrázek 1: Znak BOHNICE

Obrázek 2:
Znak BRANÍK – Varianta A

9.1.2 Braník

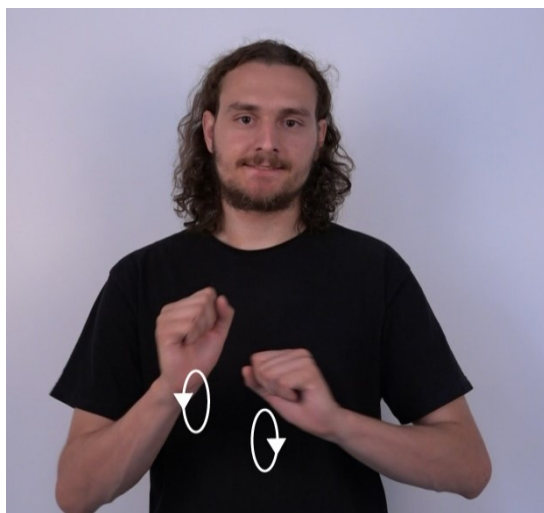
Sedm respondentů pro čtvrt' Braník použilo znak znázorněný na obrázku č. 2. Tento znak se artikuluje v neutrálním

prostoru před tělem, kdy se tvar rukou 5 při pohybu k tělu mění na „A“. Dva tito respondenti jako motivaci uvedli, souvislost se slovem *bránit*. Jeden respondent se domnívá, že se jedná o podobnost názvu se slovem *brát*, znak podle něj tomu odpovídá.

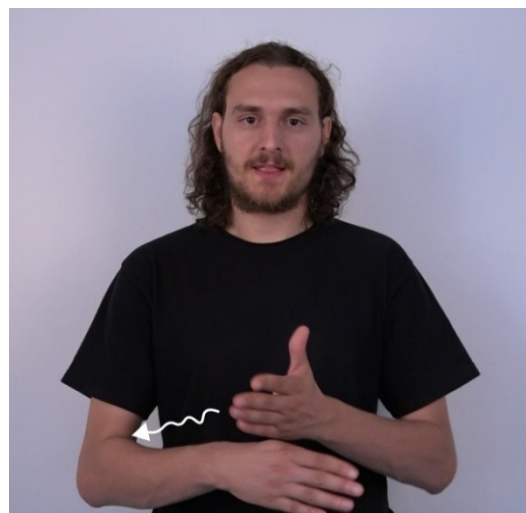
Dva jiní respondenti ukázali odlišnou variantu, kdy se ruce ve tvaru „A“ pohybují v neutrálním prostoru alternativním kruhovým pohybem²⁷ (viz obrázek č. 3). Manuální

²⁷ Jak jsem uvedla výše, mnoho znaků je velice těžké zachytit na fotografiích či popsat slovy. Nejpřesnější zachycení znaku lze tedy ve formě videa. Proto k ujasnění správného pohybu znaku, je třeba se podívat na příložené CD. Zřejmě nejlépe bych zde pohyb přirovnala k pohybu šlapky na kole směrem dozadu.

složka odpovídá znaku BRÁNIT, a tím si právě tyto respondenti vysvětlují také motivaci znaku (stejně jako jeden respondent u varianty A).

Obrázek 3:
Znak BRÁNÍK – Varianta B

Obrázek 4:
Znak BRÁNÍK – Varianta C

Jeden respondent uvedl, že pro Braník se používá znak pro rybu motivovaný tím, že se tato čtvrť nachází blízko Vltavy a jedná se o místo, kde se dříve loví v řece kapři. Znak, který tento respondent uvedl, je znázorněn na obrázku č. 4.

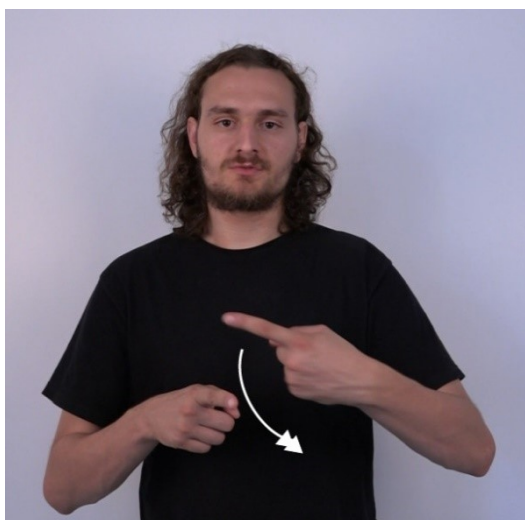
Ostatní respondenti pro pojmenování této čtvrti nevěděli o žádném ustáleném znaku a někteří zkoušeli vymyslet různé varianty. Zajímavé je, že 3 z nich si na místě pro tuto čtvrť vymysleli shodné pojmenování. Znak, který můžete vidět na obrázku č. 5, je motivován slovem *brankář*, které název čtvrti může připomínat.

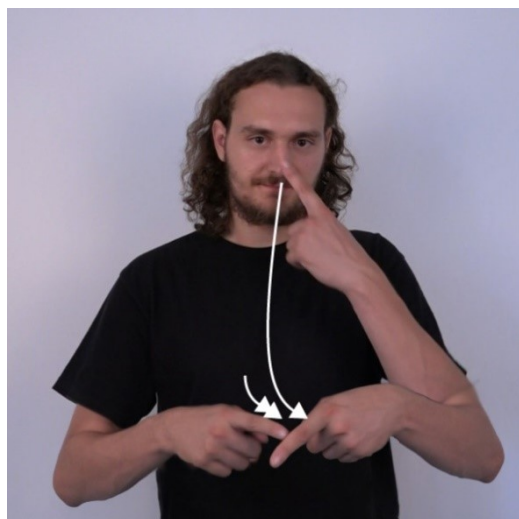
Obrázek 5: *Neustálený znak pro Braník – Varianta D*

9.1.3 Břevnov

Pro čtvrť Břevnov se 7 respondentů shodlo na stejné variantě zobrazené na obrázku č. 6. Další 4 respondenti použili variantu B (obr. č. 7). U obou těchto variant se aktivní ruka tvaru D opakovaně pohybuje po prstu pasivní ruky stejného tvaru směrem od těla. U varianty B však ruka začíná pohyb na nose, poté pokračuje stejným způsobem jako varianta A. Fritz (2014, s. 79) uvádí ve své práci obě tyto varianty pro měsíc *březen*.

Obrázek 6:
Znak BŘEVNOV – Varianta A

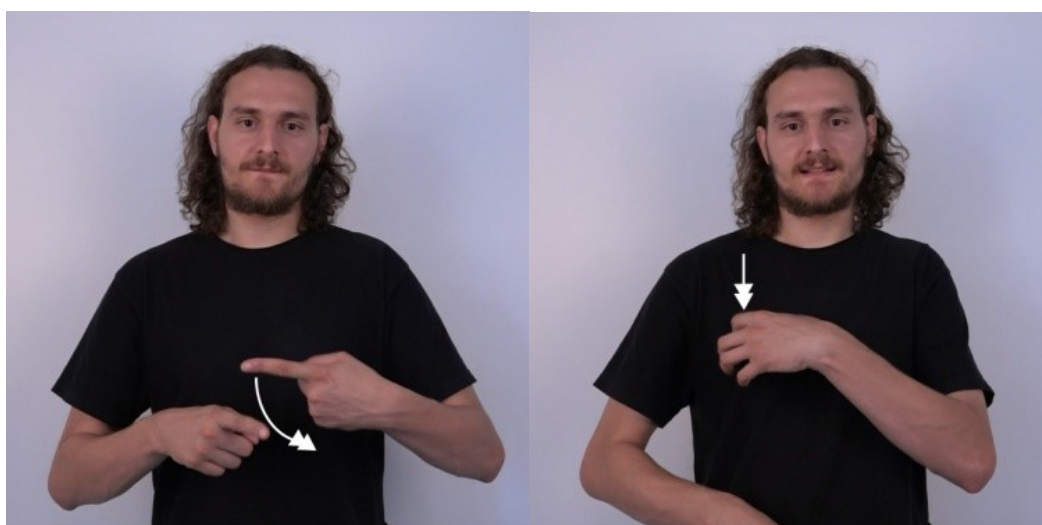
Obrázek 7:
Znak BŘEVNOV – Varianta B

Motivaci obou variant je podle 5 respondentů podobnost se slovem *březen*.

9.1.4 Březiněves

Pro Březiněves se mi podařilo získat 3 možné varianty od 6 respondentů. Tři respondenti ukázali pojmenování shodné se znakem BŘEVNOV (varianta A), motivaci znaků uvedli také totožnou.

Další 3 respondenti pro Březiněves ukázali složený znak ze znaků BŘEZEN a VES (viz obrázek č. 8). Jeden z nich však vedl pohyb ruky od nosu, stejně jako to známe u varianty B pro Břevnov. Motivaci znaků popisovali právě jako složeninu těchto dvou znaků vytvořenou podle názvu v českém jazyce.

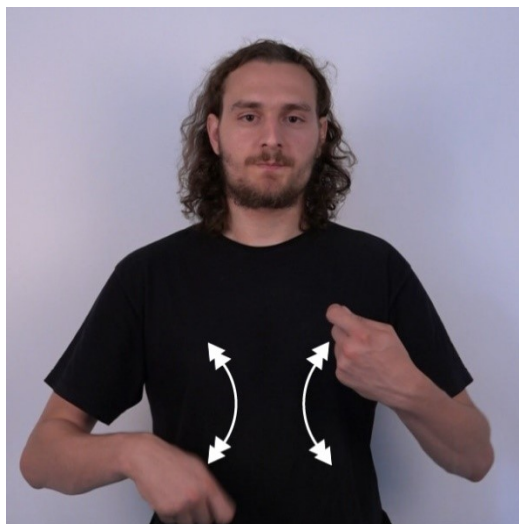

Obrázek 8: Znak BŘEZINĚVES – Varianta A

9.1.5 Bubeneč

Třináct respondentů pro tuto čtvrt' použilo naprosto stejný znak produkovaný v neutrálním prostoru, kdy obě ruce jsou aktivní ve tvaru \hat{A} a pohybují se střídavým pohybem nahoru a dolů (viz obrázek č. 9).

Znak, znázorňující držení paliček a bubnování na buben, patrně souvisí s podobností názvu Bubeneč se slovem *buben*.

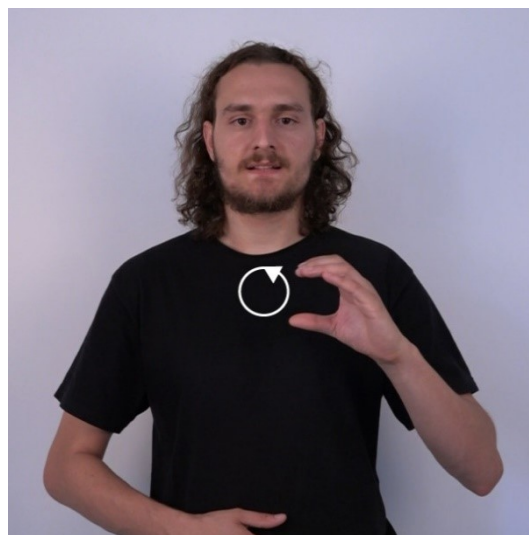
Obrázek 9: Znak BUBENEČ

9.1.6 Čakovice

Pro Čakovice 8 respondentů uvedlo 2 varianty, z nichž početnější zastoupení má varianta A (6 respondentů, obrázek č. 10). Variantu B použili pouze zbylí 2 respondenti (obr. č. 11). Jedná se v obou případech o inicializované znaky, kdy se ruka ve tvaru písmena prstové abecedy – tedy Č pro Čakovice – kruhově pohybuje v neutrálním prostoru. V české prstové abecedě se podle Hudákové (2008, s. 37) objevují obě tyto varianty pro „C“ nebo „Č“.

Obrázek 10:
Znak ČAKOVICE – Varianta A

Obrázek 11:
Znak ČAKOVICE – Varianta B

Jeden respondent uvedl ještě další variantu, kdy znak oproti dvěma již zmíněným variantám není artikulovaný v neutrálním prostoru, ale nachází se na tváři (podobu znaku vidíme na obrázku č. 12). Respondent si nebyl schopný vzpomenout na motivaci znaku.

Na otázku, zda by znak nemohl mít souvislost s „Č“ z prstové abecedy, odpověděl negativně.

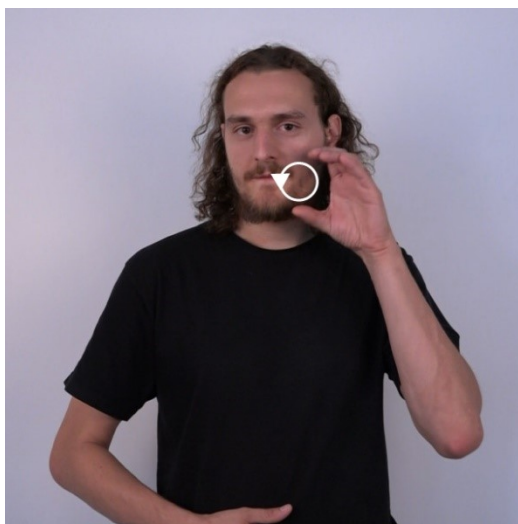
9.1.7 Černý Most

Všech 17 respondentů uvedlo pro označení této čtvrti složený znak ze znaků ČERNÁ a MOST. Objevily se zde 2 varianty lišící se tím, zda první část znaku je artikulována jednou rukou (použilo celkem 10 respondentů, *obr. č. 13*) nebo oběma (7 respondentů, *obr. č. 14*). Tuto variaci pro označení černé barvy v ČZJ popsal ve své práci Brhel (2015, s. 11–12).

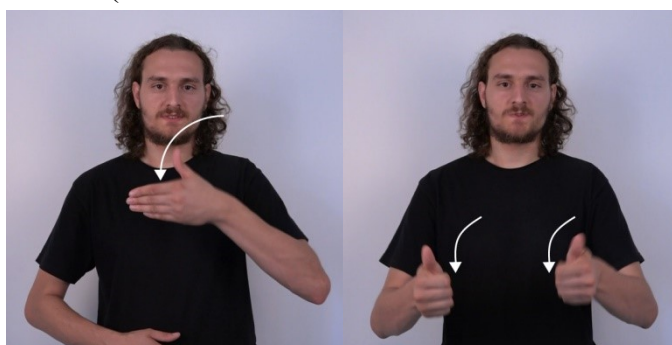
9.1.8 Dejvice

U pojmenování v ČZJ této čtvrti se ukazuje jen nepatrný rozdíl 2 variant v pohybu ruky: jeden delší pohyb ukončený dotykem ukazováku na bradě (uvedlo 9 respondentů; *obr. č. 15*) nebo opakovaný krátký pohyb (8 respondentů; *obrázek č. 16*).

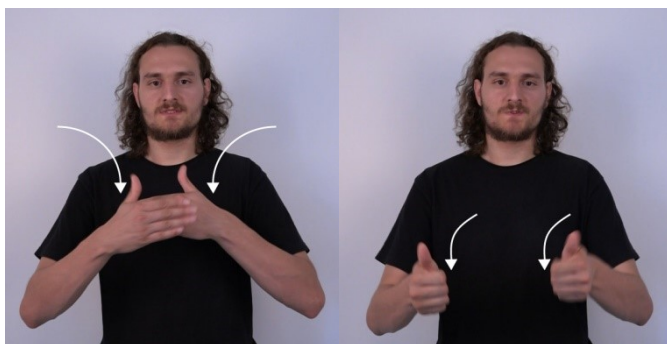
Zajímavé je, že opakovaný pohyb u tohoto znaku používají zejména starší neslyšící (všichni respondenti z věkových kategorií 41–60 a 61–86, pouze jeden respondent z kategorie 28–40), respondenti z mnou vytvořených mladších věkových kategorií používají u znaku jeden delší pohyb.

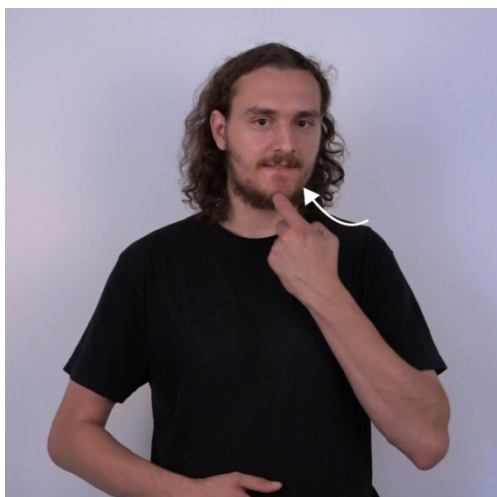
Obrázek 12:
Znak ČAKOVICE – Varianta C

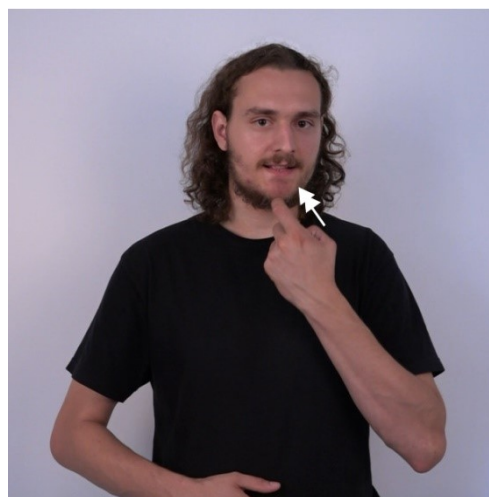
Obrázek 13:
Znak ČERNÝ MOST – Varianta A

Obrázek 14:
Znak ČERNÝ MOST – Varianta B

Obrázek 15:
Znak DEJVICE – Varianta A

Obrázek 16:
Znak DEJVICE – Varianta B

Jako motivaci znaku uvedli 3 respondenti podobnost názvu čtvrti se slovem *vejce*. Jeden z těchto respondentů použil pro pojmenování čtvrti znak s neopakovaným pohybem, při vysvětlování možné motivace znaku však uváděl znak VEJCE s opakovaným pohybem. Ostatní respondenti použili pro Dejvice i *vejce* totožnou manuální složku znaku.

9.1.9 Dolní Měcholupy

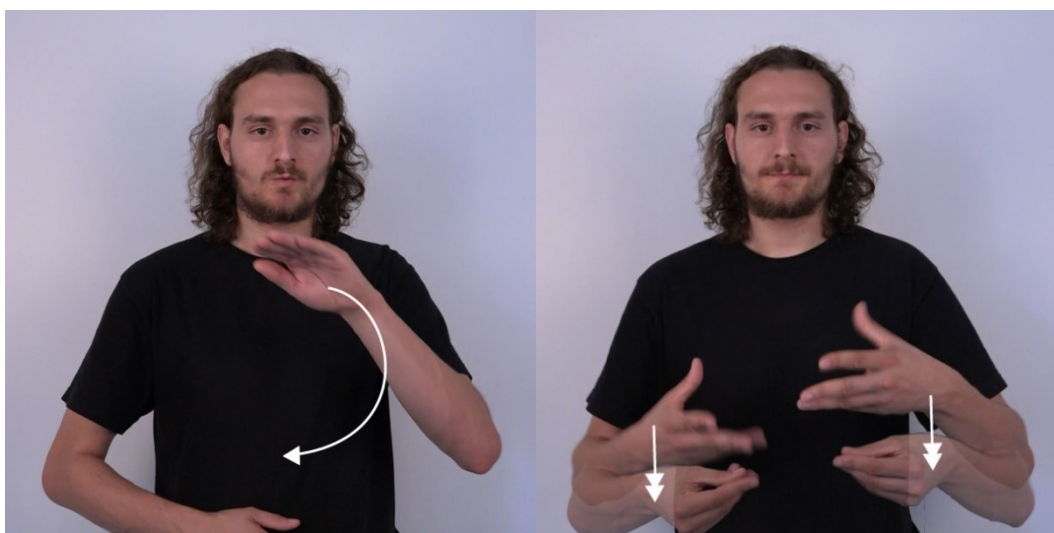
Pro tuto oblast Prahy se v mém výzkumu objevilo více variant. Vždy se však jedná o složený znak. Protože existují také Horní Měcholupy (viz *kap. 9.1.16*), první část znaku vždy označuje, zda se jedná o Dolní či Horní Měcholupy. Druhá část znaku je u obou čtvrtí vždy u každé varianty totožná.

Obrázek 17: *Znak DOLNÍ MĚCHOLUPY – Varianta A*

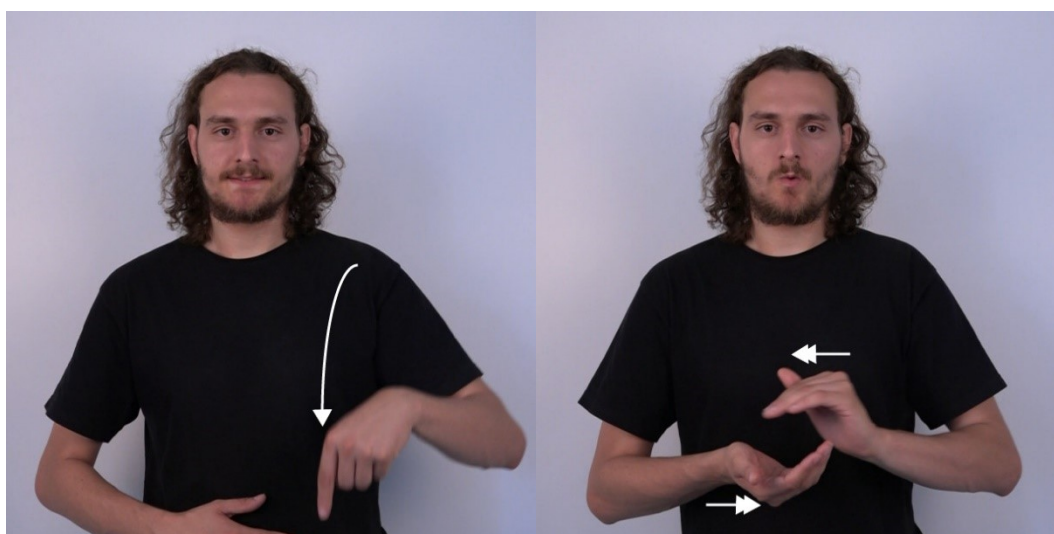
Tři respondenti uvedli pojmenování, které je na *obrázku č. 17*. První část znaku je znak pro část názvu Dolní. Podle těchto respondentů, druhá část znaku je totožná se znakem MECH, který se neslyšícím vybaví při pohledu na český název čtvrti.

Druhá varianta, kterou ukázal pouze jeden respondent, se liší pouze první částí znaku, kdy část názvu „Dolní“ je znakována jiným způsobem (viz *obrázek č. 18*). Druhá část znaku je však je stejná jako u varianty A. Motivace se také neliší.

Obrázek 18: Znak DOLNÍ MĚCHOLUPY – Varianta B

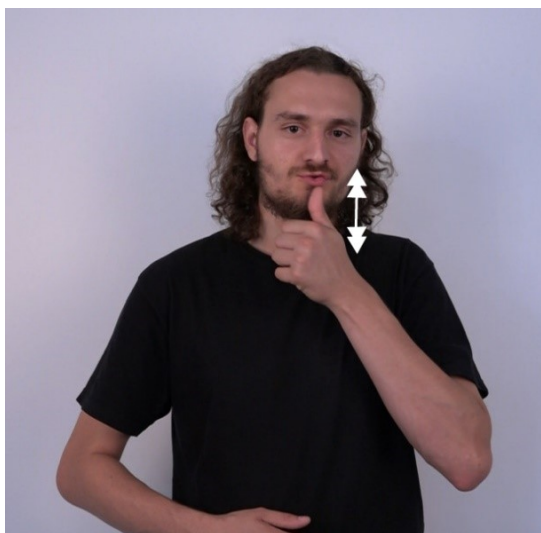
U třetí varianty se první část znaku shoduje s první uvedenou variantou, mění se ale druhá část složeného znaku. Podobu znaku (viz *obr. č. 19*) uvedl pouze jeden respondent a vysvětlil, že motivace znaku souvisí s útlukem pro zvířata, nachazejícím se v této oblasti, tedy místo, „kam se zvířata schovávají“. Znak se tedy podobá znaku pro *schovat, ukrývat*.

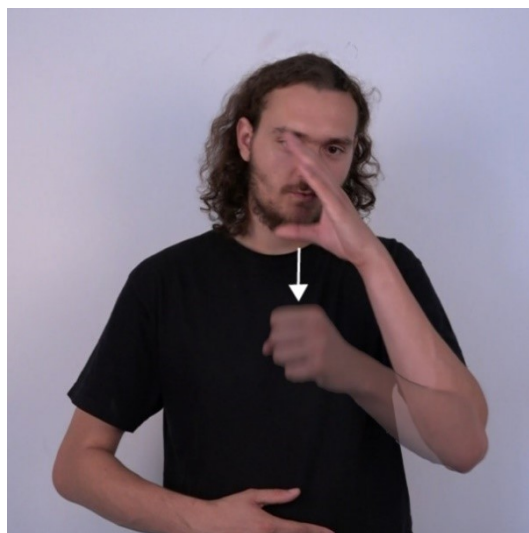
Obrázek 19: Znak DOLNÍ MĚCHOLUPY – Varianta C

9.1.10 Dubeč

Šest lidí, kteří se domnívají, že motivací je slovo *dub*, označilo čtvrt' Dubeč znakem znázorněným na *obrázku č. 20*. Ruka ve tvaru A_0 se opakovaně pohybuje krátkým pohybem nahoru a dolů a zároveň se při pohybu dotýká palcem brady. Tuto variantu uvedli zejména starší neslyšící (2 z kategorie 41–60, 2 z kategorie 61–86 a 1 z kategorie 28–40).

Obrázek 20:
Znak DUBEČ – Varianta A

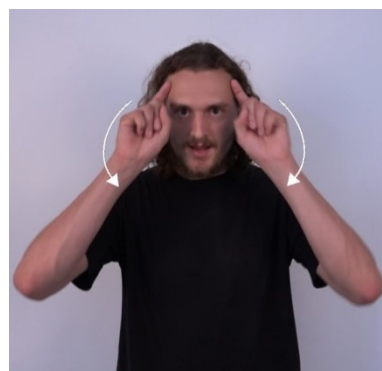

Obrázek 21:
Znak DUBEČ – Varianta B

Dva respondenti předvedli variantu B, která je znázorněna na *obrázku č. 21*. U tohoto znaku ruka začíná v prostoru před obličejem ve tvaru \tilde{B} a přechází do neutrálního prostoru do tvaru A . Motivací tohoto znaku je měsíc *duben*.

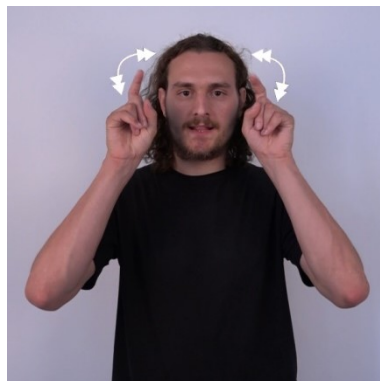
9.1.11 Ďábllice

U čtvrti Ďábllice jsem zaznamenala dvě varianty, které se odlišují pohybem rukou. V prvním případě (*obr. č. 22*), který má zastoupení více respondentů (12), je pohyb veden obloukem od čela do neutrálního prostoru před obličejem. U druhé varianty (*obr. č. 23*) respondenti (4) pouze opakovaně ohýbali ukazováčky.

Obrázek 22:
ĎÁBLICE – Varianta A

Všech 16 respondentů uvedlo jako motivaci znaku slovo *d'ábel*. Podle internetového slovníku Spread the Sign (2012) je první varianta totožná se znakem ĎÁBEL, druhá varianta je totožná se znakem ČERT.

Obrázek 23:
ĎÁBLICE – Varianta B

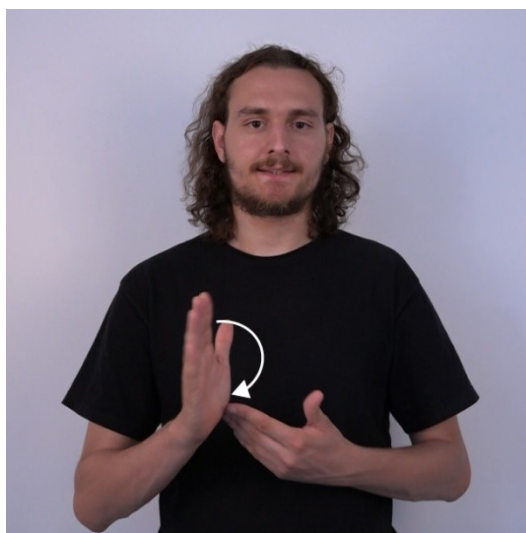
9.1.12 Háje

Pro pražskou čtvrť Háje jsem získala od respondentů čtyři možné varianty. Čtyři z těchto respondentů se domnívají, že se pro Háje používá inicializovaný znak. Dva respondenti předvedli znak, který můžete vidět na *obrázku č. 24*. Ukazováčky se dotýkají na tvářích v blízkosti úst a poté se pohybují směrem dolů. Další dva respondenti použili podobnou formu znaku. Ruce těchto neslyšících se však pohybovaly opakovaně pouze ke tvářím, kde se vždy dotkly. Hudáková (2008, s. 40) však popisuje pouze tu podobu znaku, u které se ukazováčky pouze přikládají k ústům.

Další čtyři respondenti uvedli odlišnou variantu, která je znázorněna na *obrázku č. 25*. Pouze jeden respondent se vyjádřil k možné motivaci znaku. Uvedl, že se jedná o souvislost s větou „*Jdi do háje!*“.

Obrázek 24:
Znak HÁJE – Varianta A

Obrázek 25:
Znak HÁJE – Varianta B

Dva respondenti uvedli, že pro Háje se používá znak, který je motivován slovem *háj*, a proto je manuální složka znaku totožná se znakem LES (*obr. č. 26*).

Obrázek 26:
Znak HÁJE – Varianta C

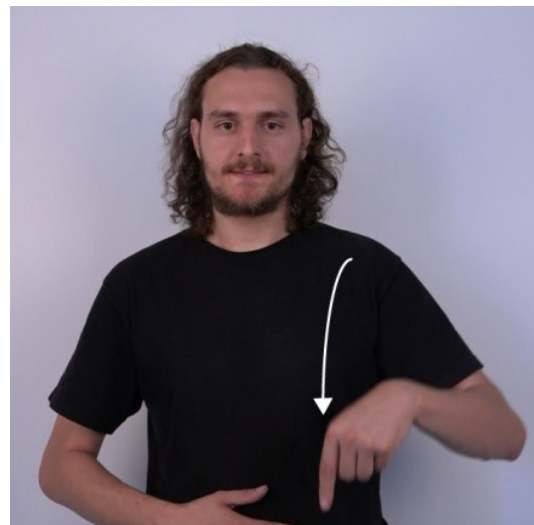
Obrázek 27:
Znak HÁJE – Varianta D

Jeden respondent uvedl, že se také několikrát setkal se znakem, kdy pohyb ruky tvaru Y je veden od nosu do neutrálního prostoru. Znak vidíte na *obrázku č. 27*. V tomto případě motivace znaku není známa.

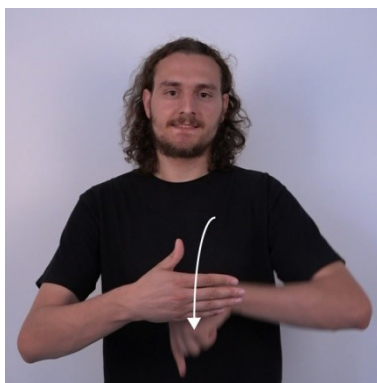
9.1.13 Hlobětín

Pro Hlobětín 14 respondentů použilo znak, který je shodný se znakem HLUBOKO (viz *obrázek č. 28*), což je podle nich také motivací tohoto znaku.

Jeden respondent použil lehce odlišný znak, kdy zapojil i druhou ruku jako pasivní. Podobu znaku můžete vidět na *obrázku č. 29*.

Obrázek 28:
HLOUBĚTÍN – Varianta A

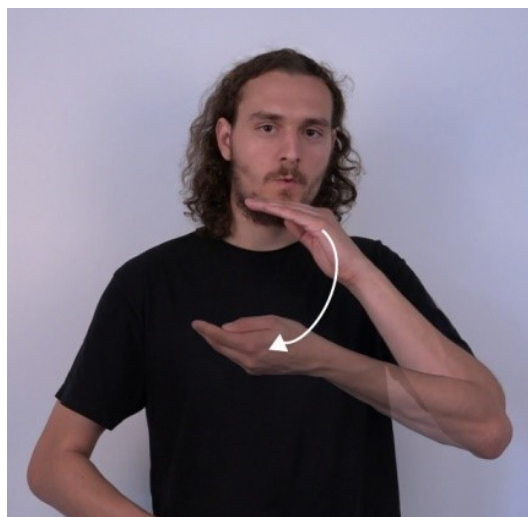
Obrázek 29:
HLOUBĚTÍN – Varianta B

Jeden respondent však uvedl další variantu, jehož motivací je podle respondenta slovo *holub*. Proto má znak shodnou manuální složku jako znak HOLUB. Tato varianta pojmenování čtvrti Hlobětín je znázorněna na *obr. č. 30*.

9.1.14 Hlubočepy

Pět respondentů tvrdilo, že znak pro Hlubočepy je totožný se znakem HLOUBĚTÍN (*obr. č. 28*), protože oba tyto názvy připomínají slova *hluboký* či *hluboko*. Tito respondenti také vysvětlili, že znaky HLOUBĚTÍN a HLUBOČEPY se tedy odlišují pouze mluvním komponentem.

Ostatní respondenti pro tuto čtvrt' neuvodili žádné pojmenování. Dva však shodu manuální složky pro Hlobětín i Hlubočepy zahrli a tvrdili, že znakem HLUBOKO (viz výše – předchozí kapitola, *obr. č. 28*) se neoznačuje žádná další čtvrt' – pouze Hlobětín.

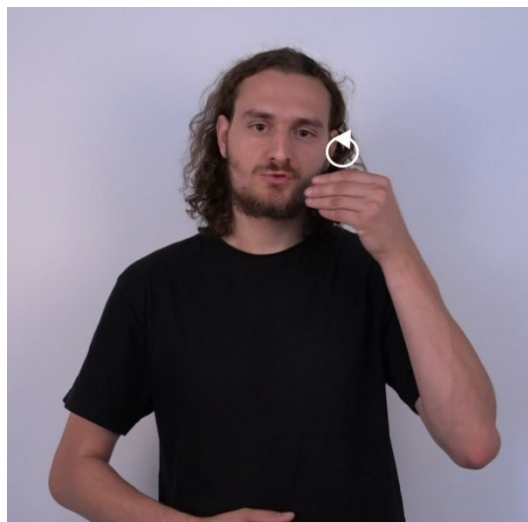

Obrázek 30:
HLOUBĚTÍN – Varianta C

9.1.15 Holešovice

Deset neslyšících uvedlo pro čtvrt' Holešovice znak, ve kterém ruka tvaru *Ď* krouží v blízkosti oka (viz *obr. č. 31*). V jednom případě byl znak artikulován obouručně – varianta B. Žádný z respondentů neuvodil možnou motivaci těchto dvou podob znaku.

V rozhovorech se 3 respondenty jsem se setkala s další variantou, která má formu shodnou se znakem pro Smíchov – variantou A (*obrázek č. 105*). Respondenti však neuvodili motivaci tohoto znaku a ani mě neinformovali o souvislosti se znakem SMÍCHOV.²⁸

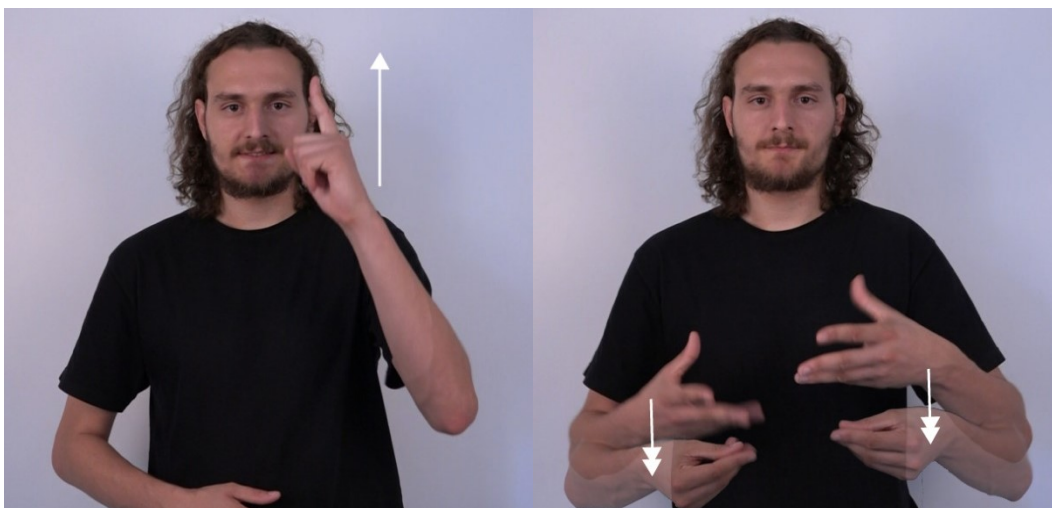

Obrázek 31:
Znak HOLEŠOVICE – Varianta A

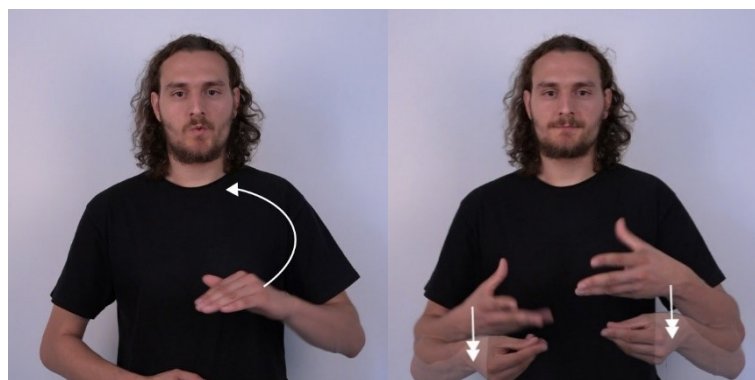
²⁸ Z vlastního uvažování bych řekla, že by se mohlo jednat o souvislost se školou pro neslyšící v Holečkově ulici, protože znak se také shoduje se znakem pro tuto školu a název Holešovice by mohl připomínat tzv. „školu Holečkovu“ (stejný znak jako SMÍCHOV – varianta A).

9.1.16 Horní Měcholupy

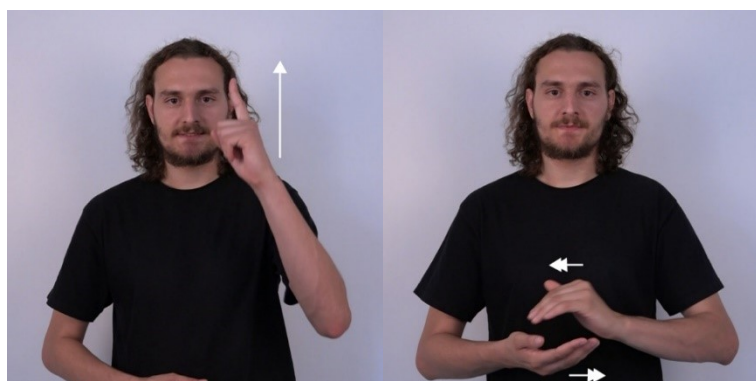
Pro tuto čtvrt' je obdobná situace jako u čtvrti Dolní Měcholupy (viz *kap. 9.1.9*). Pro druhou část názvu této čtvrti respondenti uvedli totožné znaky jako u čtvrti Dolní Měcholupy. Objevily se tedy také čtyři obdobné varianty (*obr. č. 32, 33, 34*) od stejných respondentů. První část složeného znaku pro tuto čtvrt' vždy označuje slovo *horní* (dvě možné varianty).

Obrázek 32: Znak HORNÍ MĚCHOLUPY – Varianta A

Obrázek 33: Znak HORNÍ MĚCHOLUPY – Varianta B

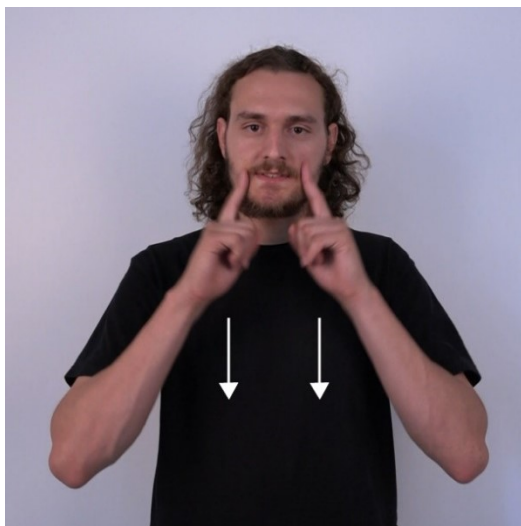
Obrázek 34: Znak HORNÍ MĚCHOLUPY – Varianta C

9.1.17 Hostivař

Osm respondentů uvedlo znak uvedený na *obrázku č. 35*, ve kterém dominantní ruka ve tvaru **Y** opakovaně potírá prostředníkem směrem dolů předloktí pasivní ruky. Polovina z nich si uvědomila, že manuální složka znaku je totožná se znakem HOSPODA. Proto jako motivaci uvedli slovo *hospoda*, které podle nich neslyšícím připomíná název čtvrti.

Obrázek 35:
Znak HOSTIVARĚ – Varianta A

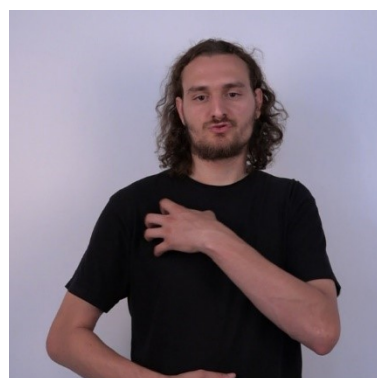

Obrázek 36:
Znak HOSTIVARĚ – Varianta B

Pět respondentů se shodlo na druhé variantě – na inicializovaném znaku, artikulovaném jako „H“ z dvouruční prstové abecedy (*obr. č. 36*). Tři z nich ukazováčky pouze přikládali k ustům, dva artikulovali znak od úst směrem dolů (jako na obrázku).

9.1.18 Hradčany

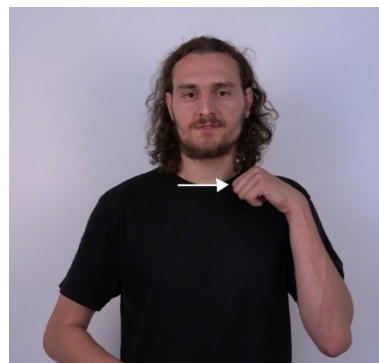
Všech 17 respondentů pro Hradčany uvedlo stejný znak (viz *obr. č. 37*), který je ekvivalentem pro hrad v ČZJ. Motivaci také zdůvodňovali slovem *hrad*, které je obsažené v názvu čtvrti (o Pražském hradu, tedy objektu nacházejícím se v této oblasti, se nezmínili).

Obrázek 37: HRADČANY

9.1.19 Hrdlořezy

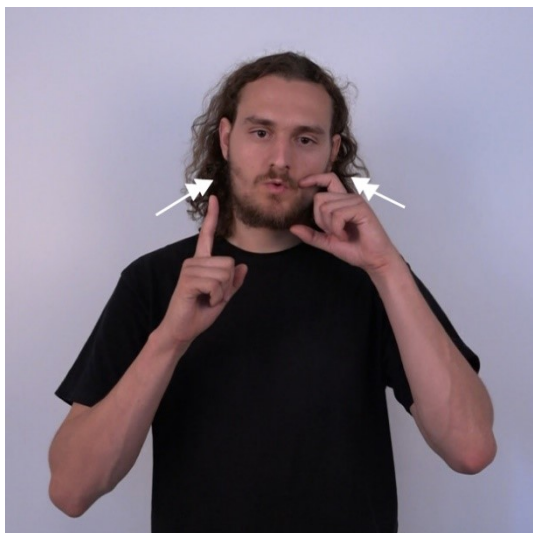
Čtvrt' Hrdlořezy pouze čtyři respondenti pojmenovali v ČZJ. Všichni tito neslyšící dominantní rukou ve tvaru A₀ naznačili řez na krku (*obr. č. 38*), což je překlad českého názvu do ČZJ.

Obrázek 38: HRDLOŘEZY

9.1.20 Chodov

Dvanáct respondentů pro Chodov uvedlo inicializovaný znak, který je znázorněn na *obrázku č. 39*, tedy „CH“ z dvouruční prstové abecedy. Tuto variantu uváděli respondenti ze všech věkových kategorií.

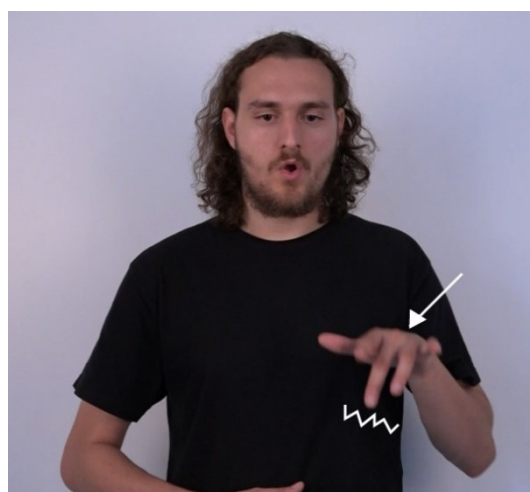

Obrázek 39:
Znak CHODOV – Varianta A

Obrázek 40:
Znak CHODOV – Varianta B

Zástupci dvou mladších kategorií (4 respondenti) tuto čtvrt' pojmenovali znakem shodným se znakem CHODIT (viz *obrázek č. 40*) – název čtvrti připomíná slovo *chodit*. Pouze jeden respondent, který uvedl dvě varianty (se stejnou motivací), uvedl kromě varianty B znak, ve kterém naznačuje chůzi tvarem ruky 5 a třepotáním prstů při pohybu ruky od těla. Tento znak je tedy artikulován v neutrálním prostoru jako je to vidět na *obrázku č. 41*.

Obrázek 41:
Znak CHODOV – Varianta C

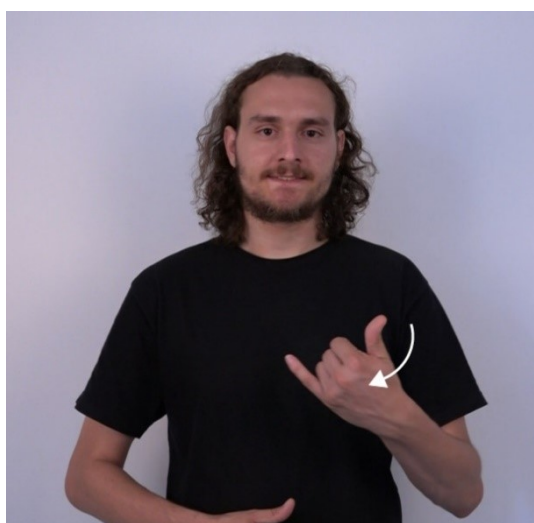
Jeden respondent pro Chodov použil další variantu, kterou můžete vidět na *obrázku č. 42*. U tohoto znaku je dominantní ruka ve tvaru \hat{A} a pohybuje se opakovaně lehkým kroutivým pohybem. Respondent nezná motivaci.

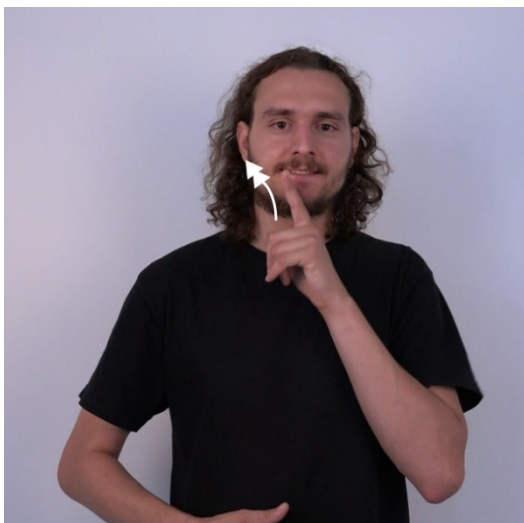
Obrázek 42:
Znak CHODOV – Varianta D

9.1.21 Jinonice

Většina respondentů (9) pro tuto část Prahy uvedla inicializovaný znak) – „J“ z prstové abecedy (viz *obr. č. 43*). Pouze jeden respondent používal během rozhovoru odlišnou variantu, kterou můžete vidět na *obrázku č. 44*. U tohoto znaku se ruka ve tvaru D opakovaně pohybuje směrem od brady, kde dochází k dotyku. Motivaci znaku však respondent nezná.

Obrázek 43:
Znak JINONICE – Varianta A

Obrázek 44:
Znak JINONICE – Varianta B

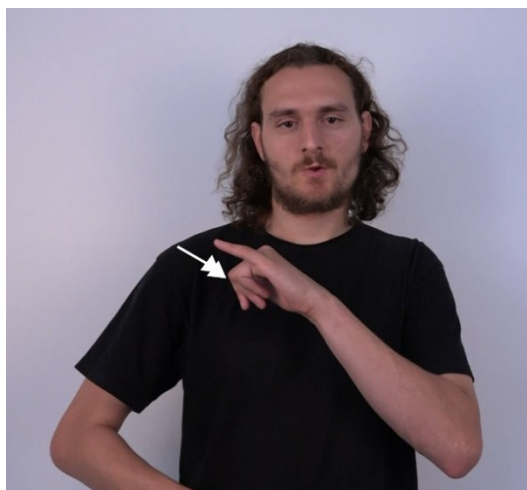
9.1.22 Josefov

U čtvrti Josefov se ukázaly tři možné varianty znaku, lišící se místem artikulace. Tvar ruky je však vždy Υ .

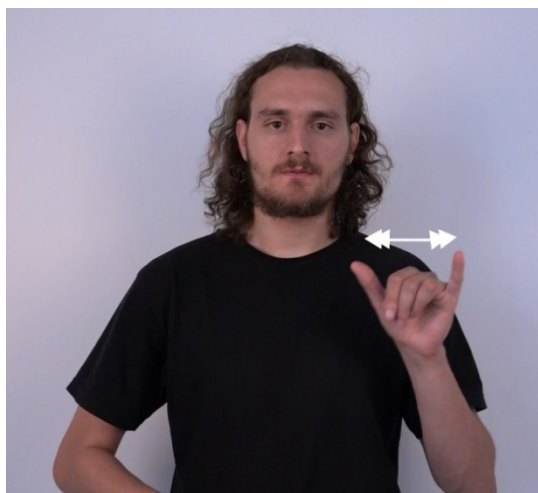
První a nejčastěji (desetkrát) uváděná varianta, zobrazena na *obrázku č. 45*, se pohybuje v oblasti hrudi na opačné straně aktivní ruky. Ruka se opakovaně pohybuje směrem k tělu, kde dochází k dotyku.

Varianta B (uvedli čtyři respondenti) se pohybuje v neutrálním prostoru (viz *obr. č. 46*) a pohybuje se krátce do stran.

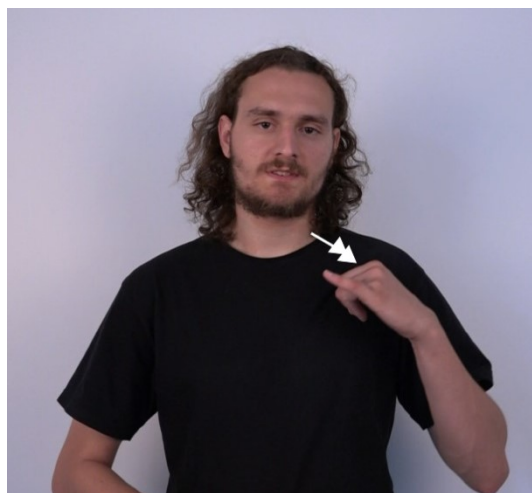
Třetí varianta (uvedl pouze jeden respondent²⁹) je artikulována v oblasti hrudi na stejné straně aktivní ruky (*obr. č. 47*).

Obrázek 45:
Znak JOSEFOV – Varianta A

Obrázek 46:
Znak JOSEFOV – Varianta B

Obrázek 47:
Znak JOSEFOV – Varianta C

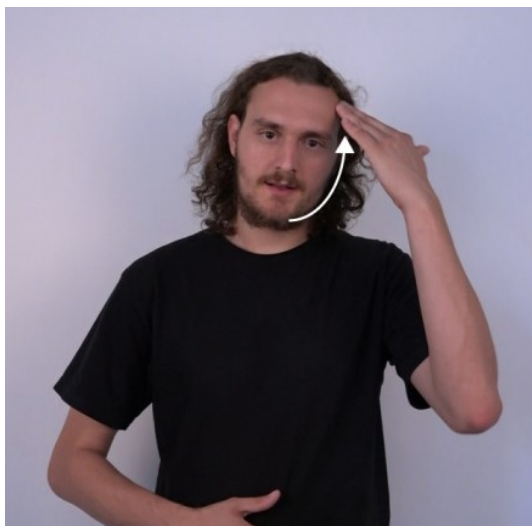
Jeden respondent, který oblast nezná a poprvé se s názvem setkal při mém výzkumu, uvedl, že by pro tuto oblast uvedl stejný znak, který uvedli respondenti druhé varianty.

Motivaci znaku je podle všech těchto respondentů jméno *Josef*, které je možné označit variantami A, B i C v českém znakovém jazyce.

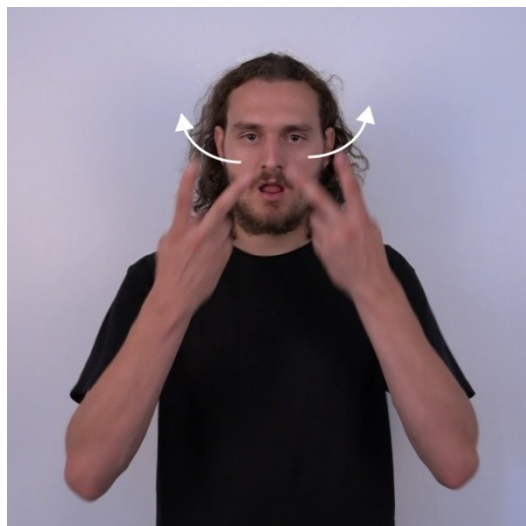
²⁹ Mohlo by se zdát, že se tento respondent při artikulaci znaku spletl a zvolil špatné (opačná strana hrudi) místo artikulace než u varianty A. Tuto možnost však vylučuji, jelikož tento znak během rozhovoru použil několikrát stejným způsobem. Proto tento znak odděluji jako další variantu.

9.1.23 Karlín

První variantu pro Karlín použilo 6 respondentů. U tohoto znaku se ruka ve tvaru B₀ pohybuje obloukem od brady k čelu, jako vidíme na *obrázku č. 48*. U dvou z těchto respondentů jsem zaznamenala nepatrnou odlišnost formy znaku, kdy znak se nepohyboval od brady, ale spíše od tváře.³⁰ Nikdo neuvedl motivaci znaku.

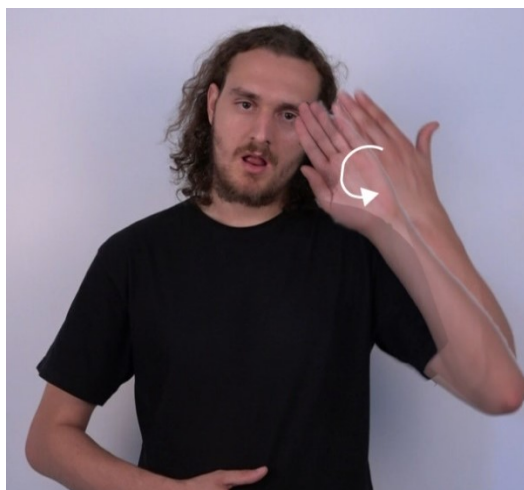
Obrázek 48:
Znak KARLÍN – Varianta A

Obrázek 49:
Znak KARLÍN – Varianta B

Jeden respondent, který je přesvědčen, že oficiálním a již mnoho generací používaným znakem pro Karlín je varianta A, se setkává také s variantou B (*obr. č. 49*)³¹, kterou uvedli další 4 respondenti. Tento respondent tvrdí, že variantu B užívají zejména mladí neslyšící, kteří neznají správný znak a čtvrt tak pojmenovávají podle jména *Karel*, které český název čtvrti připomíná. Varianta B se opravdu objevila pouze u neslyšících z věkové kategorie 28–40.

U dalších 4 respondentů se jejich označení pro Karlín podobá variantě A, ruka se však při pohybu přetáčí (viz *obrázek č. 50*). Motivace znaku není známa.

Obrázek 50:
Znak KARLÍN – Varianta C

³⁰ Původně jsem se domnívala, že tito respondenti zkracují pohyb znaku pouze v rychlosti svého projevu. Moderátoři Zpráv v ČZJ však používají častěji podobu znaku, ve kterém je pohyb veden od tváře.

³¹ Tato varianta je artikulována tvarem rukou V (vidíme na *obrázku č. 49*) nebo tvarem P. U některých respondentů nebylo možné určit, o který z těchto dvou tvarů rukou jde.

Jeden respondent použil podobný znak variantě A, liší se však opačným pohybem. Znak je opět uveden bez motivace.

9.1.24 Kbely

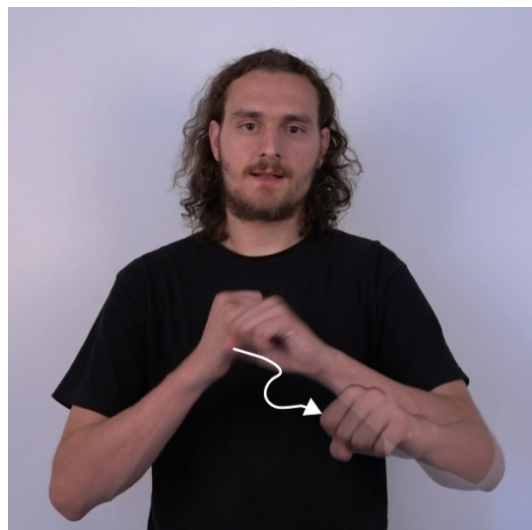
U této čtvrti pouze jeden respondent (nejstarší ze všech respondentů) uvedl dle něj ustálený znak. Ruce tvaru Y tohoto obouruční znaku se pohybují v oblasti brady, které se po celou artikulaci dotýká palci. Pohybují se pouze ruce v zápěstí lehce krotivým pohybem (znázorněno na *obr. 51*). Bohužel však motivace znaku respondentovi není známa.

Obrázek 51:
Znak KBELY – Varianta A

Obrázek 52:
Neustálený znak pro Kbely – VB

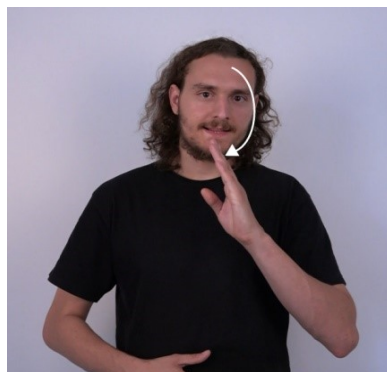

Obrázek 53:
Neustálený znak pro Kbely – VC

Ostatní respondenti pro tuto čtvrt' použili nejrůznější formy pojmenování. Nejčastější motivací pro jejich improvizované znaky však byla slova *kbelík* a *kabel*. Na *obrázcích č. 52* (motivací je slovo *kbelík* připomínající název čtvrti) a *53* (motivací je slovo *kabel*) lze vidět formy neustálených znaků, na kterých se shodli alespoň 2 respondenti.

9.1.25 Kobylysy

Všech 17 respondentů pro čtvrt' Kobylysy použilo stejný znak (viz *obrázek č. 54*), odůvodnění motivace znaku však bylo schopno podat pouze 9 z nich. I když se podoba znaku u všech respondentů shoduje, interpretace motivace znaku se liší. Šest respondentů uvedlo, že motivace znaku souvisí se slovem *kuň* (*kobyly*), jehož ekvivalent v ČZJ má stejnou podobu jako znak KOBYLISY. Tři jiní respondenti se domnívají, že se jedná o souvislost se slovem *kobylka* (ve smyslu luční kobylky).

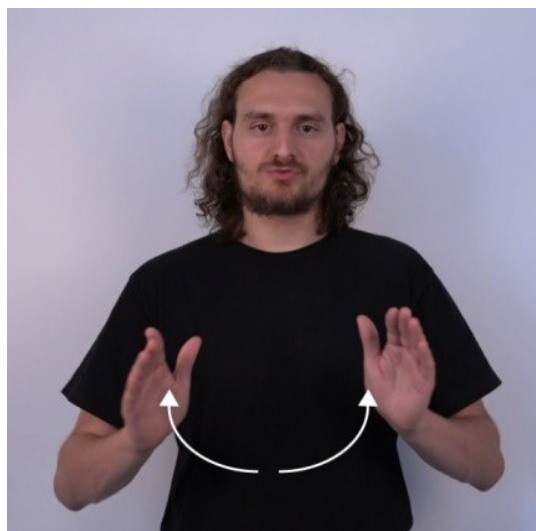
Obrázek 54: KOBYLISY

9.1.26 Košíře

Tuto čtvrt' devět neslyšících lidí označilo znakem znázorněným na *obrázku č. 55*, ve kterém aktivní ruka tvaru vytvoří svým pohybem malý oblouček na loktu pasivní ruky. Na počátku i konci pohybu dochází k dotyku.

Obrázek 55:
Znak KOŠÍŘE – Varianta A

Obrázek 56:
KOŠÍŘE – Varianta B

Tři respondenti uvedli pro Košíře jinou variantu, kterou můžete vidět znázorněnou na *obrázku č. 56*.

Obě tyto varianty jsou motivovány slovem *koš*, každá však jiným typem. Prvním případu jde o odpadkový koš, v druhém případě jde o košík např. proutěný.

9.1.27 Královice

Všech 17 respondentů ukázalo pro tuto čtvrť znak (viz obr. 57), který se shoduje se znakem KRÁL.

Motivací znaku je právě slovo *král*, obsažené v názvu pražské čtvrti. Někteří z respondentů znak na místě pro čtvrť vymysleli a uvedli naprosto totožný znak.

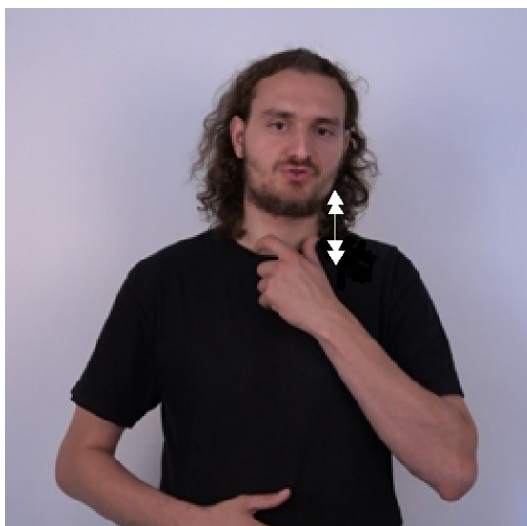

Obrázek 57: Znak KRÁLOVICE

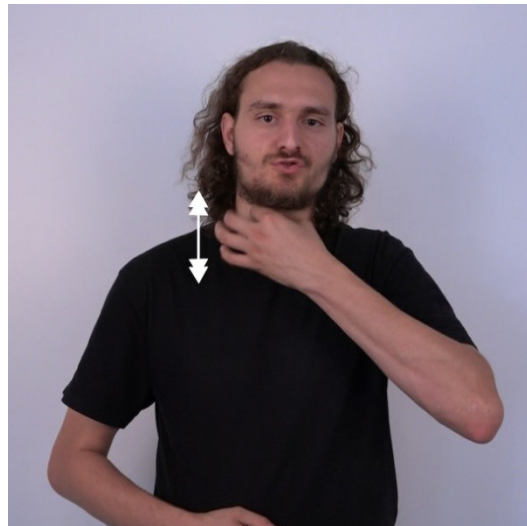
9.1.28 Krč

Pro Krč se objevily 3 varianty pojmenování, které se liší jen nepatrně. Dominantní ruka varianty A (uvedlo 6 respondentů) má tvar D_0 a pohybuje se na krku nahoru a dolů (viz obr. č. 58). Druhá varianta (obr. č. 59) se liší tvarem ruky – tvar O . Touto variantou označilo Krč v ČZJ 5 respondentů. Třetí varianta (uvedli 3 neslyšící) se liší od varianty A pouze pohybem ruky, který není veden nahoru a dolů, ale pouze opakovaně ke krku.

Motivací všech uvedených variant je slovo *krk*, které název připomíná.

Obrázek 58:
Znak KRČ – Varianta A

Obrázek 59:
Znak KRČ – Varianta B

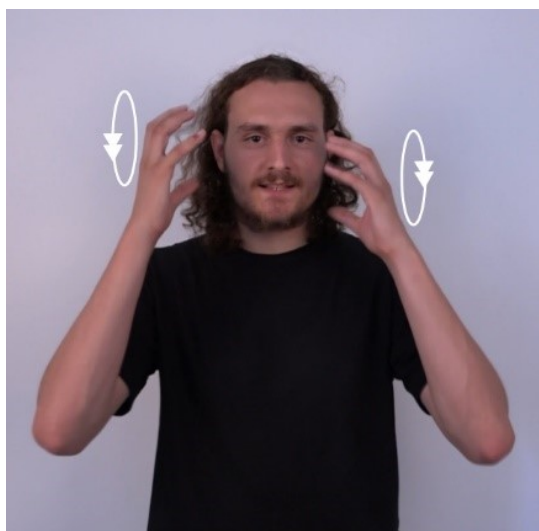
9.1.29 Kunratice

Dva respondenti (oba z věkové kategorie 28-40) čtvrt' pojmenovali znakem pro kudrlinu (obrázek č. 60), kterou si také vysvětlují motivaci znaku. Podobnou motivaci uvedl nejstarší respondent, když uváděl pro tuto čtvrt' označení znakem na obrázku 61, jehož motivací je slovo kudrnatý (tedy kudrnaté vlasy).

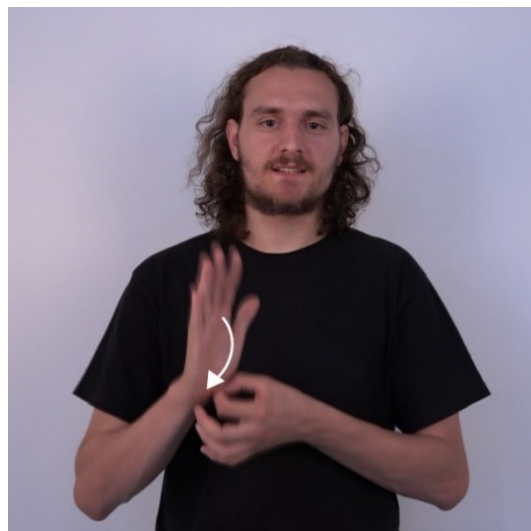
Jeden respondent uvedl, že mezi neslyšícími se používá znak, který je znázorněn na obrázku č. 62. Jeho motivací je vulgární slovo kunda.

Obrázek 60:
Znak KUNRATICE – Varianta A

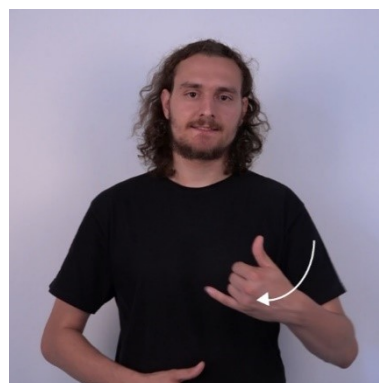
Obrázek 61:
Znak KUNRATICE – Varianta B

Obrázek 62:
Znak KUNRATICE – Varianta C

9.1.30 Kyje

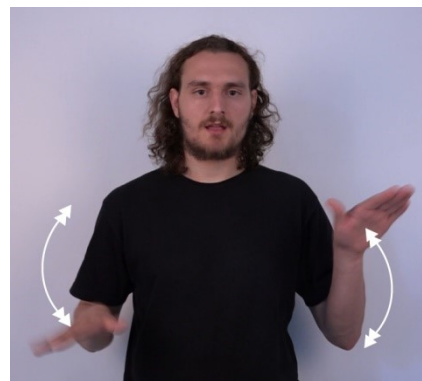
Pro Kyje 4 respondenti uvedli inicializovaný znak, který je artikulován písmenem „J“ z české prstové abecedy. V tomto znaku tedy není inkorporované písmeno „K“ z prstové abecedy, první písmeno názvu, nýbrž písmeno „J“, které se nachází uprostřed slova Kyje. Podoba znaku je znázorněna na obrázku č. 63.

Obrázek 63: Znak KYJE

9.1.31 Letňany

Patnáct respondentů pojmenovalo tuto pražskou oblast znakem, při kterém se ruce pohybují střídavým pohybem nahoru a dolů (obrázek č. 64). Tři respondenti (dva, kteří uvedli již první variantu) uvedli variantu B lišící se pohybem, kdy se ruce pohybují šikmo nahoru směrem od těla (obr. č. 65). Motivací obou znaků jsou slova *let*, *letět* či *létat*.

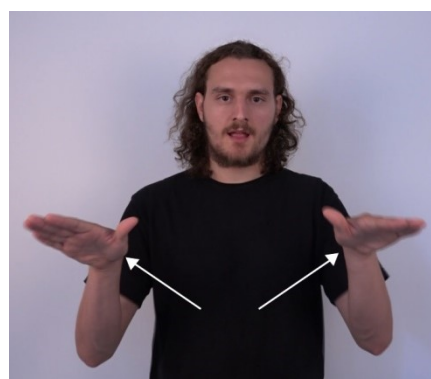

Obrázek 64:
Znak LETŇANY – Varianta A

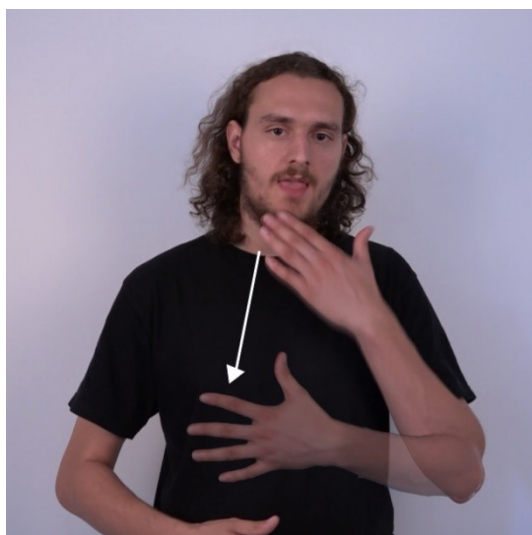
9.1.32 Libeň

Šest respondentů uvedlo pro Libeň ustálený znak, který je znázorněn na obrázku č. 66. Dominantní ruka se přesune z brady na hrud', v obou místech se těla dotýká. Žádný z těchto respondentů netuší, co by mohlo být motivací této podoby znaku.

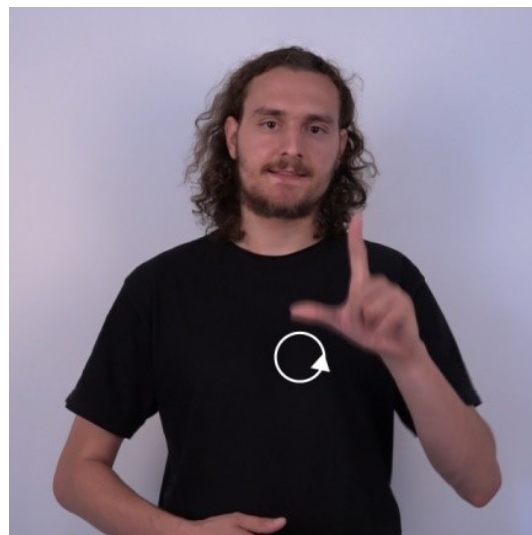
Tři respondenti použili pro tuto pražskou oblast inicializovaný znak, ve kterém inkorporované písmeno „L“ z prstové abecedy zastupuje první písmeno názvu čtvrti (obrázek č. 67).

Obrázek 65:
Znak LETŇANY – Varianta B

Obrázek 66:
Znak LIBEŇ – Varianta A

Obrázek 67:
Znak LIBEŇ – Varianta B

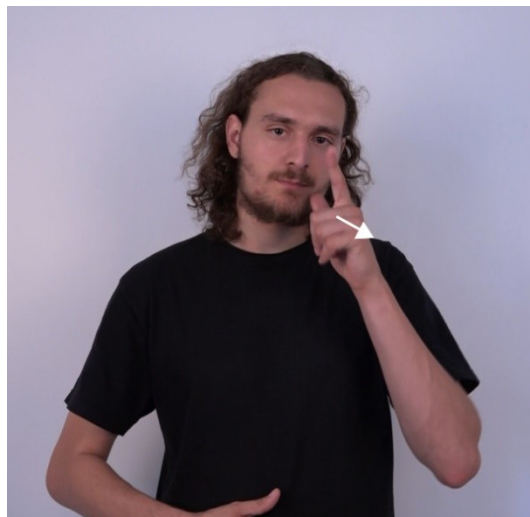
9.1.33 Libuš

Pro Libuš mi respondenti uvedli mnoho variant, všechny jsou však motivovány jménem *Libuše*.

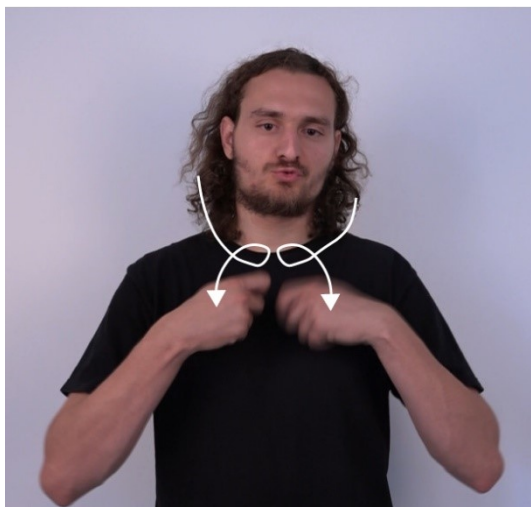
Nejpočetněji zastoupenou variantou (8) je znak inicializovaný, který je artikulován kruhovým pohybem před tělem. Manuální složka tohoto znaku je shodná se znakem LIBEŇ – VB na *obr. č. 67*.

V druhé variantě se dominantní ruka tvaru D_6 („L“ z české prstové abecedy) pohybuje od tváře do neutrálního prostoru, jako je znázorněno na *obrázku č. 68*. Tuto variantu uvedli dva respondenti.

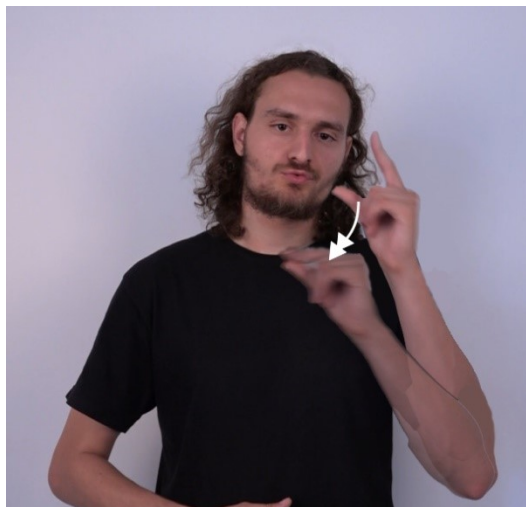
Další dva respondenti ukázali znak, který znázorňuje zavazování šátku (viz *obrázek č. 69*).

Obrázek 68:
Znak LIBUŠ – Varianta B

Obrázek 69:
Znak LIBUŠ – Varianta C

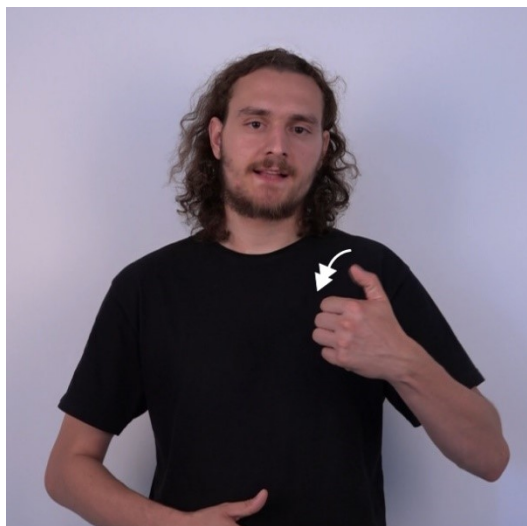

Obrázek 70:
Znak LIBUŠ – Varianta D

Jiní dva respondenti použili variantu, kterou můžete vidět na *obrázku č. 70*. Zde se dominantní ruka opakovaně pohybuje od tváře směrem dolů. Tvar ruky se však při artikulaci znaku mění na tvar \hat{D} .

9.1.34 Lipence

Čtyři respondenti uvedli formu znaku, kdy se pouze opakovaným pohybem palce mění tvar ruky A_0 na tvar A (viz *obrázek č. 71*). Motivaci však nebyl schopný určit ani jeden z nich.

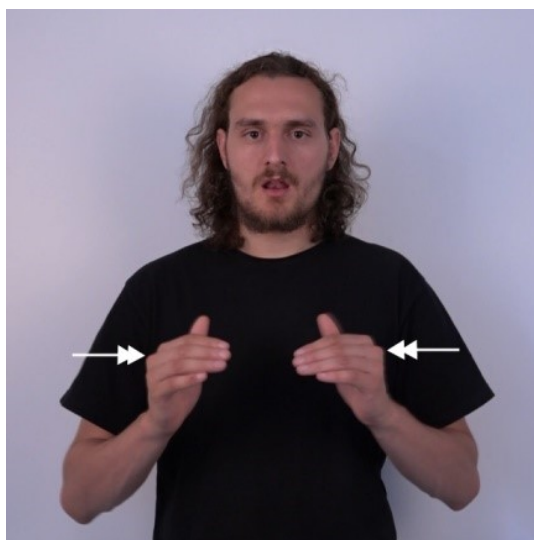

Obrázek 71: Znak LIPENCE

9.1.35 Malá Chuchle

Pro tuto pražskou čtvrť se mi podařilo sesbírat 3 varianty. Samozřejmě se vždy jedná o složený znak ze dvou znaků, jehož první část znaku je vždy totožný – znak MALÝ (viz *obrázek č. 72*). Tato část znaku odlišuje název obce od názvu pro vedlejší oblast Velká Chuchle.

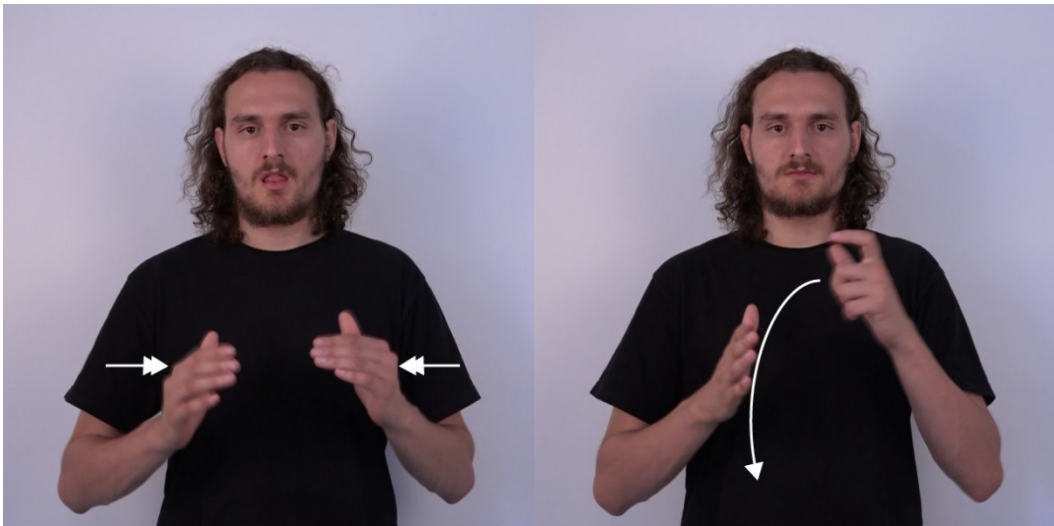
Podoba znaků dle respondentů vznikla podle čtvrti Velká Chuchle a tato čtvrť tedy podobu druhé části znaku přejala. Motivace a i počet respondentů, uvádějících jednotlivé varianty, jsou shodné jako u Velké Chuchle, proto více viz v *kapitole 0*.

Obrázek 72: Znak MALÝ

9.1.36 Malá Strana

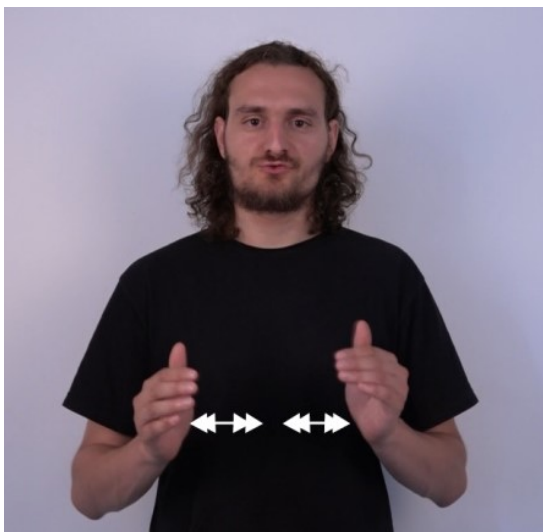
Všech 17 respondentů pro Malou Stranu uvedlo složený znak ze znaků MALÝ a STRANA. Podobu znaku můžete vidět na *obrázku č. 73*. U druhé části znaku (tedy znaku STRANA) má pasivní ruka tvar B_0 a aktivní ruka ve tvaru \mathring{D}_0 jednou přejede po dlani pasivní ruky směrem dolů. Motivaci také vysvětlili stejným způsobem, kdy *stranou* myslí stránku v knize.

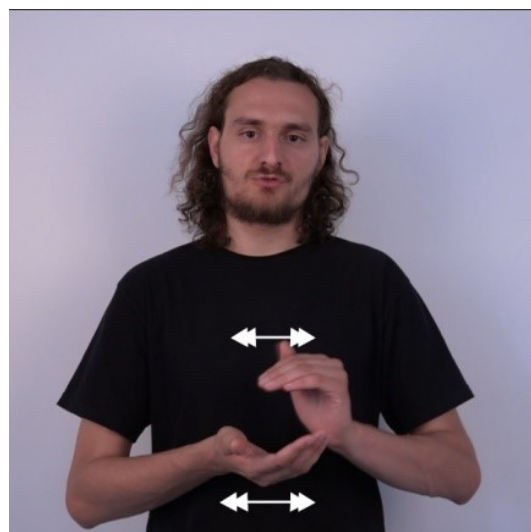
Obrázek 73: Znak MALÁ STRANA

9.1.37 Malešice

Zde se objevily dvě varianty jednoho znaku, které se liší jen orientací rukou a uspořádáním v prostoru. Početnější zastoupení (9 respondentů) má varianta A, která je znázorněna na *obrázku č. 74*. Druhou variantu (*obr. č. 75*) použili pouze 3 respondenti. Pro obě varianty uvedli jako motivaci znaku slovo *malý*, které připomíná název Malešice.

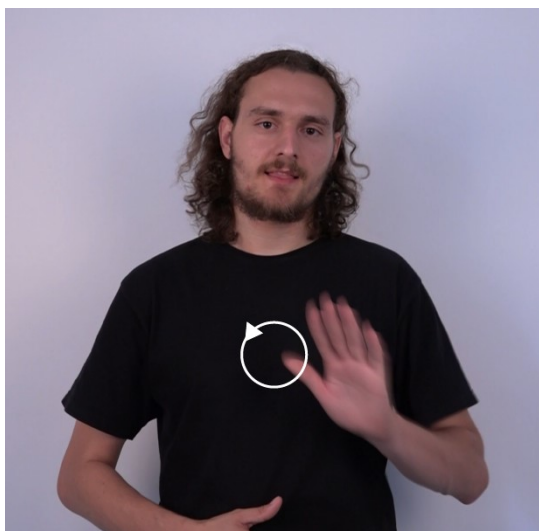
*Obrázek 74:
MALEŠICE – Varianta A*

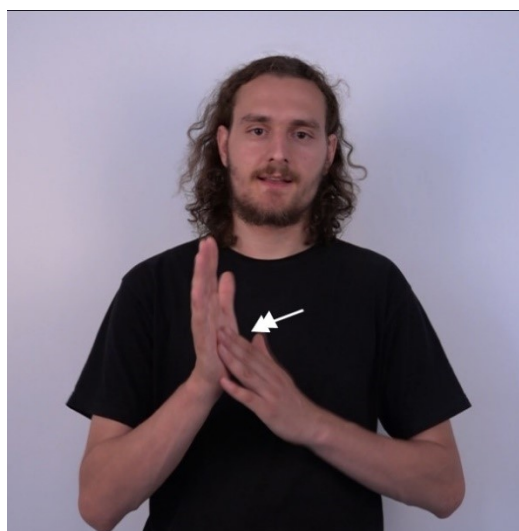
*Obrázek 75:
MALEŠICE – Varianta B*

9.1.38 Michle

Čtyři neslyšící uvedli, že pro tuto pražskou čtvrť se používá znak, který můžete vidět na *obrázku č. 76*. Ruka se zde pohybuje v kruhu v neutrálním prostoru. Pouze jeden z nich se domnívá, že motivací znaku je souvislost s mlýnem, který se patrně nacházel v této oblasti. Znak pro Michle je tedy obdobný jako znak MLÝN.

Obrázek 76:
Znak MICHLE – Varianta A

Obrázek 77:
Znak MICHLE – Varianta B

Tři respondenti uvedli, že mezi neslyšícími používají pouze inicializovaný znak, shodný s písmenem „M“ z dvouruční prstové abecedy (viz *obr. 77*).

9.1.39 Modřany

Modřany všichni respondenti označili znakem, který se shoduje se znakem pro modrou barvu. Objevily se však dvě varianty tohoto pojmenování.

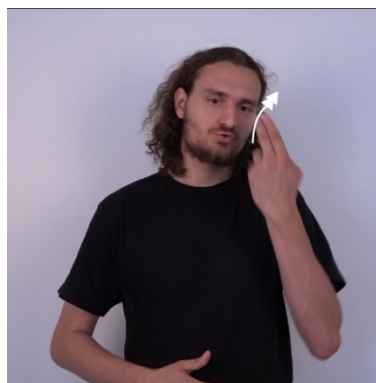
Většina respondentů (14) uvedla znak, ve kterém se ruka ve tvaru P opakovaně otírá o tvář (viz *obrázek č. 78*). U 3 z těchto respondentů jsem zaznamenala nepatrnou odlišnost v artikulaci znaku, kdy znak artikulovali pouze s jedním (ale delším) pohybem (varianta B).

Obrázek 78:
MODŘANY – Varianta A

Třetí varianta (*obr. č. 79*) se liší místem artikulace – je totiž artikulována na straně aktivní ruky, a ne na straně opačné³², jako je tomu u varianty A. Tuto variantu mi ukázali dva informanti.

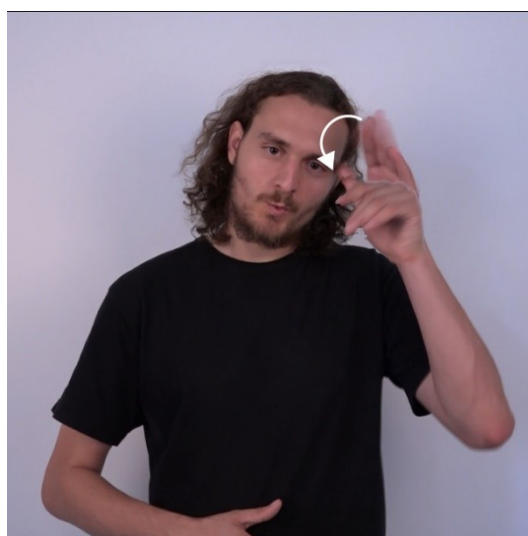
Brhel (2015, s. 43–45) ve své bakalářské práci o pojmenování základních barev v ČZJ uvádí obě varianty pro modrou barvu (o variantnosti v pohybu u varianty A však nepíše).

Obrázek 79:
MODŘANY – Varianta C

9.1.40 Motol

Sedm respondentů pro Motol ukázalo znak, který je znázorněn na *obrázku č. 80*. U této varianty se ruka po celou dobu artikulace dotýká palcem čela na straně hlavy a ostatní prsty několikrát mávají. Motivaci uvedli pouze tři respondenti, kteří tvrdí, že tento znak nese známá motolská nemocnice a čtvrt' tento znak přejal (motivaci znaku pro nemocnici nikdo nevedl). Zajímavé by se

Obrázek 80:
Znak MOTOL – Varianta A

Obrázek 81:
Znak MOTOL – Varianta B

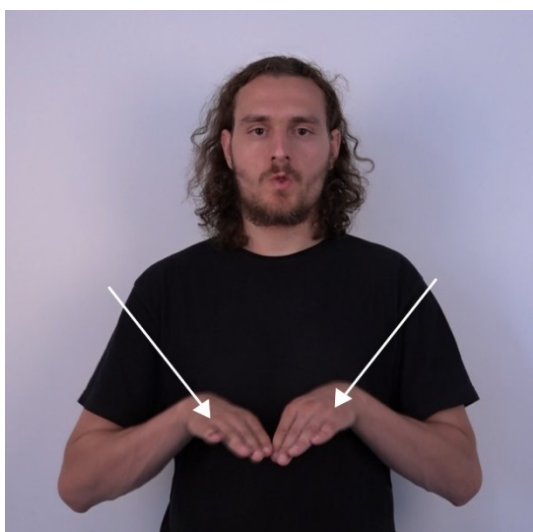
ale mohlo zdát, že se jedná o respondenty pouze ze dvou mnou vytvořených nejmladších věkových skupin 21–27 (4 respondenti) a 28–40 (3 respondenti).

Čtyři respondenti pro čtvrt' Motol uvedli znak shodný se znakem MOTOR (ruka v pěsti ve tvaru „A“ a celé předloktí se opakovaně pohybuje nahoru a dolů – *obr. 81*) a tím si také vysvětlovali motivaci. Jeden z nich podal informaci o tom, že se zamlada

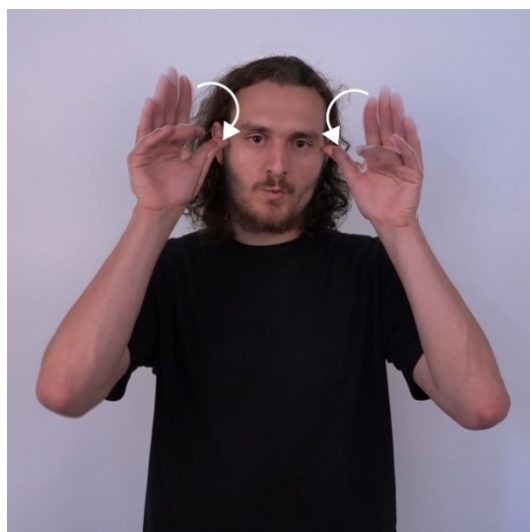
³² Pokud je znak artikulován na stejném místě jako je dominantní ruka, místo artikulace nazýváme ipsilaterální. Kontralaterální místo artikulace – část těla (v daném případě tvář), která se vzhledem k dominantní ruce nachází na protilehlé straně (Brhel, 2015, s. 43).

setkal nejprve s tímto znakem, poté se však začal používat mezi neslyšícími znak, který je znázorněn na *obrázku č. 80* – varianta A.

Další odlišnou variantu (na *obrázku č. 82*) zmínili 3 respondenti včetně jednoho, který uvedl také následující variantu C a jednoho, který běžně používá první variantu (A). Jeden respondent uvedl, že se jedná o starý znak. Další z respondentů byl schopen vysvětlit motivaci znaku takto: pohyb rukou odpovídá tvaru znaku (myšlen symbol, značka, obrázek) známé nemocnice z této oblasti. Jiný neslyšící uvedl, že znak je okopírovaný od znaku pro Podolí (kde se také nachází známá nemocnice).

Obrázek 82:
Znak MOTOL – Varianta C

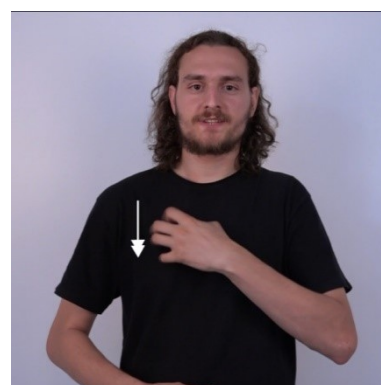

Obrázek 83:
Znak MOTOL – Varianta D

Dva respondenti použili znak podobný variantě A, artikulovaný však oběma rukama (viz *obrázek č. 83*). Jeden z nich jako motivaci znaku uvedl, že by to mohlo souviset se slovem *motýl*, které je názvu čtvrti podobné.

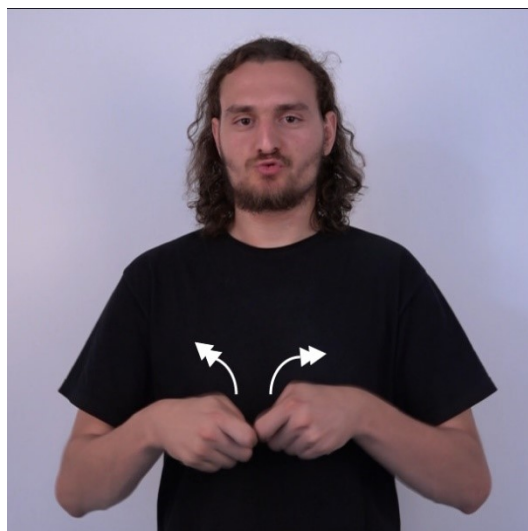
9.1.41 Nebušice

Pro Nebušice pouze 2 respondenti uvedli znak a každý odlišnou podobu. Jeden z nich uvedl, že několik neslyšících ze starší generace viděl používat pro tuto oblast znak, který můžete vidět na *obrázku č. 84*. Respondent uvádí, že motivací znaku je znak VESNICE, kterým prý neslyšící (mluvil o starších neslyšících) charakterizují tuto oblast.

Obrázek 84:
NEBUŠICE – Varianta A

Druhý respondent uvedl jinou podobu znaku, kdy obě ruce tvaru \hat{A} se lehce pohybují od sebe v neutrálním prostoru tak, jak je znázorněno na *obrázku č. 85*. Motivace znaku však není respondentovi známa.

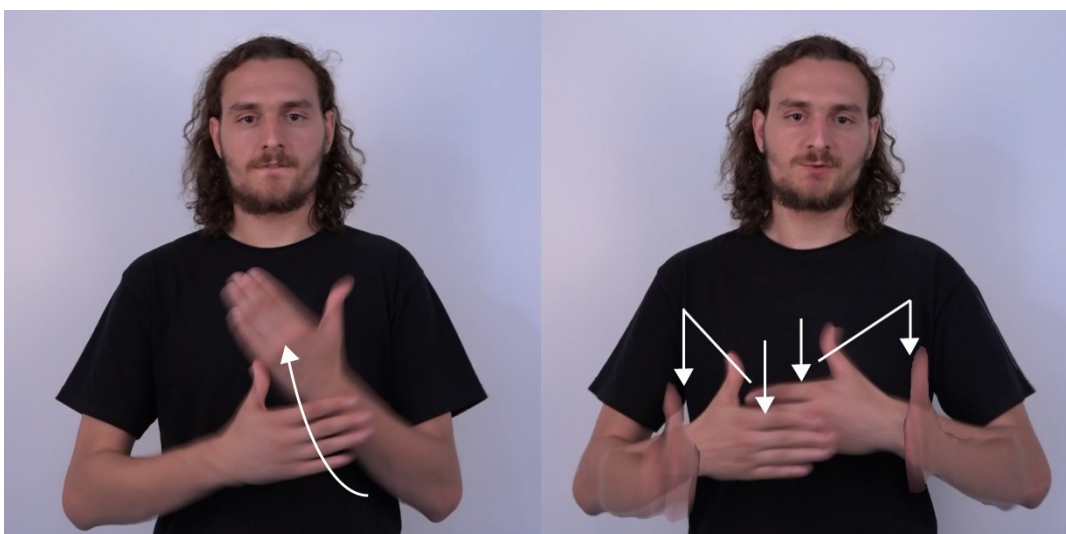

*Obrázek 85:
NEBUŠICE – Varianta B*

9.1.42 Nové Město

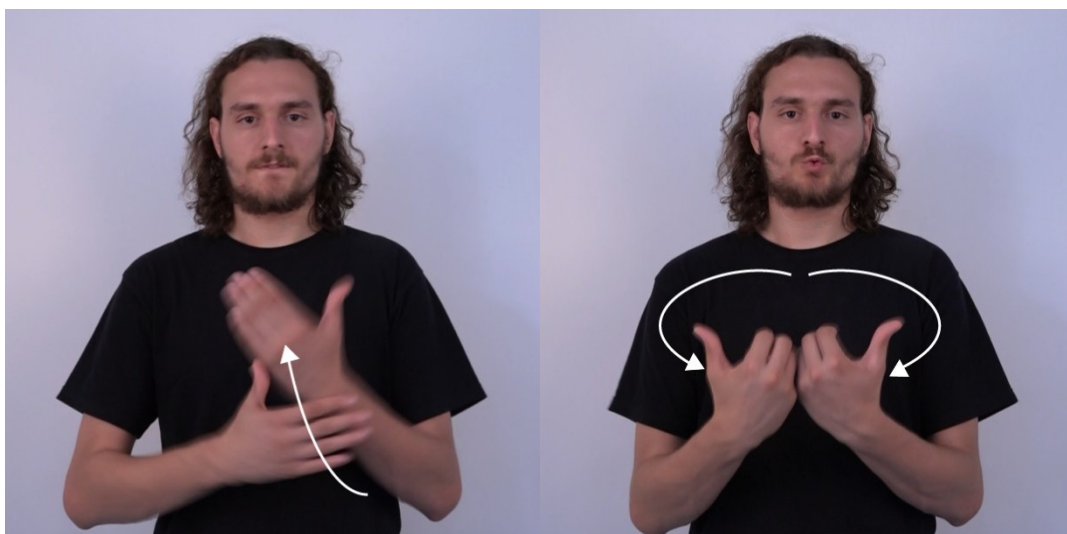
Pro čtvrt' Nové Město jsem získala celkem 3 varianty znaku, které se liší vždy částí, která vyjadřuje druhé slovo dvouslovného pojmenování čtvrti v ČJ – tedy *Město*. Znaky jsou stejně jako v ČJ složeny ze dvou lexémů, tedy ze dvou znaků. U všech variant je vždy shodná první část jednotky – znak NOVÝ. Druhá část znaku má vždy význam města. Pro město se objevily 3 varianty, a tak celý složený znak má tedy 3 možné varianty.

Nejpoužívanější (použilo 14 respondentů) variantou je znak uvedený na *obrázku č. 86*, ve kterém jsem se pokusila vyznačit pohyb rukou. Druhá složka znaku je artikulována rukama ve tvaru B_0 , které se nejprve nachází v neutrálním prostoru jedna za druhou (nedominantní ruka blíže k tělu) dlaněmi k tělu, poté se během artikulace mění orientace rukou a ruce se přesouvají do pozice, kdy obě směřují prsty od těla a dlaněmi k sobě.

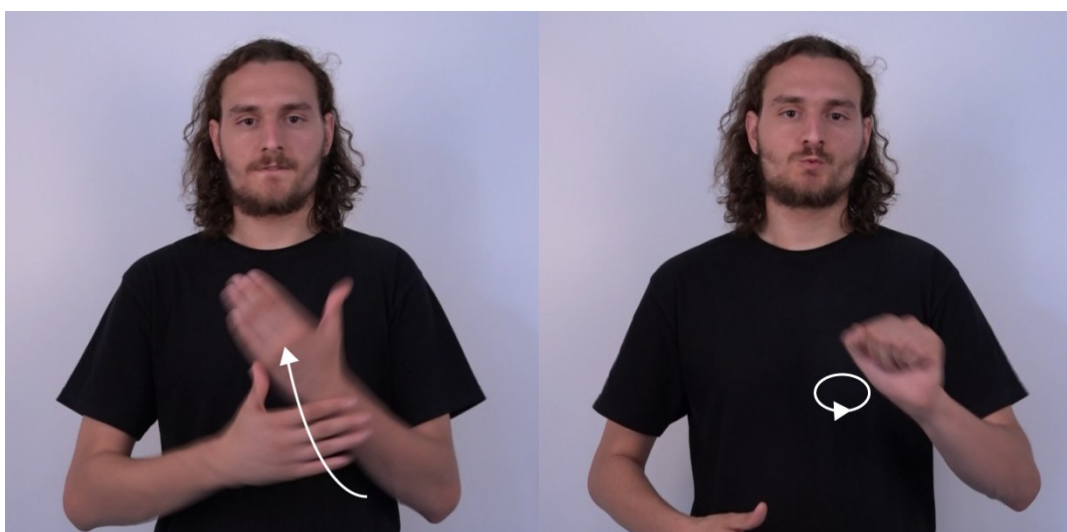

Obrázek 86: Znak NOVÉ MĚSTO – Varianta A

U druhé varianty se u druhé část znaku objevuje tvar ruky Y a pohyb obou rukou je zrcadlově veden obloukovým pohybem směrem od těla v neutrálním prostoru (viz obr. č. 87). Tuto podobu použili pouze 2 respondenti.

Obrázek 87: Znak NOVÉ MĚSTO – Varianta B

Obrázek 88: Znak NOVÉ MĚSTO – Varianta C

Třetí variantu (obr. 88) uvedli také pouze 2 respondenti, kteří ukazovali i variantu A. Znak MĚSTO, obsažený v tomto složeném znaku, se artikuluje rukou tvaru A a kruhovým horizontálním pohybem. Oba respondenti si jsou vědomi, že tato podoba znaku (druhá část složeného znaku) pro město je znakem používaný zejména na Moravě. Respondent pocházející z Moravy preferuje tuto variantu, druhý respondent ne, pouze o této variantě ví.

9.1.43 Nusle

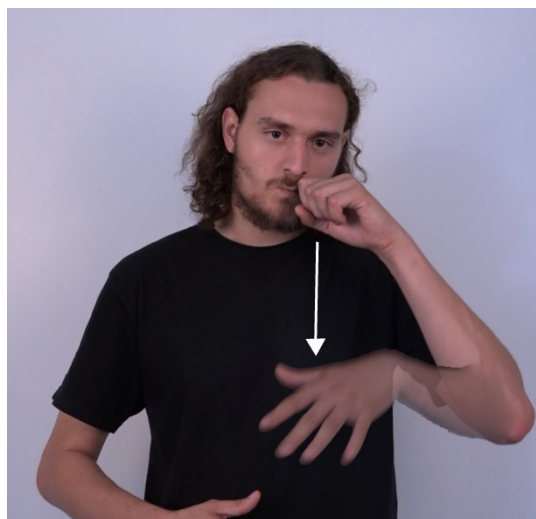
Pražskou čtvrt' Nusle 8 respondentů označilo variantou A, která je na *obrázku č. 89*. Pohyb ruky začíná u nosu ve tvaru „A“ a přesunuje se dolů, do neutrálního prostoru. Ruka se během posunu rozevře a končí ve tvaru 5 (případně 5̄, pokud se ruka nerozevře úplně). Podle pěti z těchto respondentů je motivací znaku podobnost názvu v ČJ se slovem *nudle*, a proto interpretují podobu znaku jako vytékající nudli z nosu.

Pouze jeden respondent uvedl odlišnou variantu a zdůvodnil podobu znaku tím, že se tato oblast nachází v údolí – tedy *hluboko, dole*, a také pod nuselským mostem. Proto je podoba znaku shodná se znakem HLUBOKÝ a DOLE (viz *obr. č. 90*).

9.1.44 Petrovice

Pro Petrovice všichni respondenti použili naprosto stejný znak, který můžeme vidět znázorněný na *obrázku č. 91*. Znak se skládá z pasivní ruky tvaru B₀ a aktivní ruky tvaru D, která se ukazovákem dotýká v dlani pasivní ruky a opakovaně se kroučí v zápěstí.

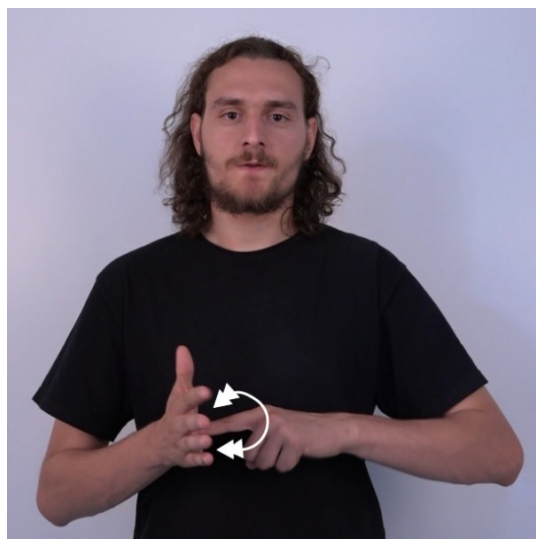
Tři ze zmíněných respondentů informovali, že si nejsou jistí ustáleností, ale v případě potřeby pojmenovat tuto čtvrt' by použili právě tento znak. Motivací znaku je dle všech jméno *Petr* (či *Petra*) obsažené v názvu čtvrti, jejichž ekvivalentem manuální složky znaku je právě tato podoba.

Obrázek 89:
Znak NUSLE – Varianta A

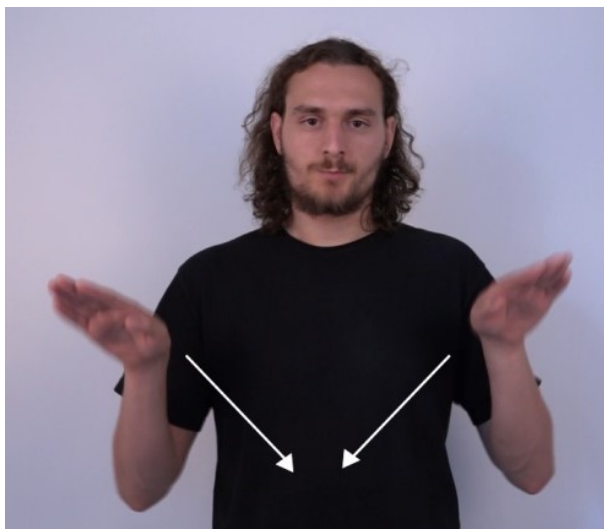
Obrázek 90:
Znak NUSLE – Varianta B

Obrázek 91: *Znak PETROVICE*

9.1.45 Podolí

Třináct respondentů uvedlo pro tuto část Prahy znak znázorněný na *obrázku č. 92*. Forma znaku je shodná se znakem MOTOL – variantou C. Osm respondentů vysvětlilo, že motivací znaku je tvar místního plaveckého bazénu. Čtyři respondenti tvrdí, že motivací znaku je údolí, ve kterém se oblast nachází. Dva respondenti dokonce uvádí obě motivace znaku.

Obrázek 92: Znak PODOLÍ

9.1.46 Prosek

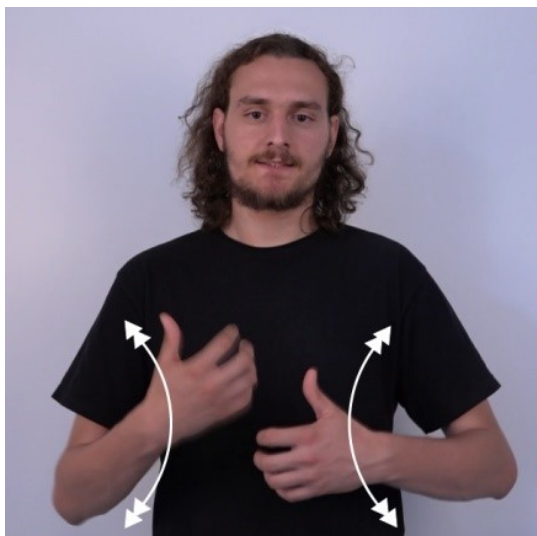
Prosek 14 respondentů označilo znakem, který je shodný se znakem PROSIT, kdy, jak vidíme na *obrázku č. 93*, ruce o sebe dlaněmi třou v neutrálním prostoru. Právě podobnost názvu se slovem *prosit* všichni tito respondenti zmínili jako motivaci znaku.

Obrázek 93: Znak PROSEK

9.1.47 Radlice

Pro Radlice plný počet respondentů s jistotou uvedl znak, kdy jsou aktivní obě ruce ve tvaru C_o (případně 5̣, záleží na rozevření prstů jednotlivých respondentů) a střídavým pohybem se pohybují v neutrálním prostoru nahoru a dolů a vzájemně o sebe třou klouby prstů (*obrázek č. 94*).

Obrázek 94: Znak RADLICE

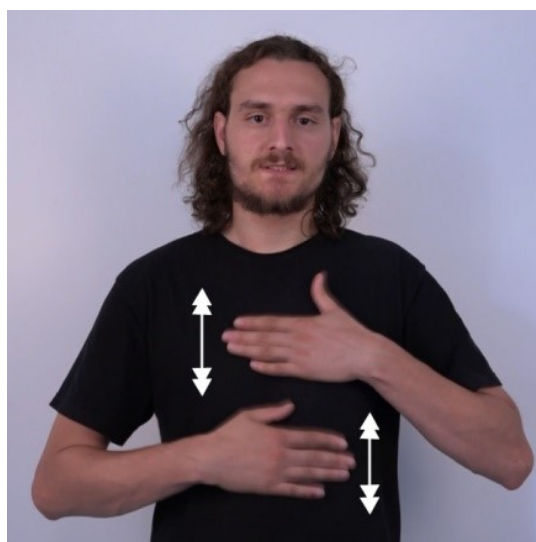
Motivací znaku je podle respondentů místní škola pro neslyšící, která je označena tímto znakem. Je však těžké určit, zda je znak pro čtvrt' odvozen od znaku pro tuto školu nebo naopak. Podrobnější motivaci znaku se pokusili interpretovat pouze 4 respondenti. Dva uvádí, že tvar rukou poukazuje na zoraná pole, která se na tomto místě dříve nacházela. Stejným tvarem ruky tedy v neutrálním prostoru naznačovali rovnoběžné linky. Jeden respondent si myslí, že by se mohlo jednat o souvislost se *strojem*, jehož ekvivalent v ČZJ má podobnou podobu, ruce se jen pohybují současně. Podrobnější vysvětlení však neuvádí. Poslední respondent se domnívá, že by motivací znaku mohla být *soutěž*, opět ale bližší vysvětlení pro toto tvrzení nepodává.

9.1.48 Radotín

U této čtvrti se objevily dvě varianty lišící se v počtu aktivních rukou. Deset respondentů pojmenovalo tuto oblast znakem (vidíte na *obrázku č. 95*), ve kterém se obě ruce současně pohybují na hrudi nahoru a dolů.

Pouze dva neslyšící pro tuto čtvrt' použili jednoruční znak. U tří neslyšících se nejprve zdálo, že znak artikulují jednou rukou, protože se druhou rukou opírají o stůl, dva respondenti však ukázali znak ve stejné formě opakovaně.

Znaky jsou podle respondentů motivovány podobností názvu se slovem *radost*, a proto respondenti používají pro tuto čtvrt' stejný znak jako RADOST.

Obrázek 95: RADOTÍN – Varianta A

9.1.49 Ruzyně

Větší skupina respondentů (10 lidí) pro čtvrt' Ruzyně uvedla znak, který je shodný se znakem pro květinu – *růži*. Takovou motivaci znaku odhadlo 6 z nich. U této varianty se pohybuje ruka pohybem „cvrnkáním prostředníkem“ v blízkosti nosu (viz *obr. č. 96*).

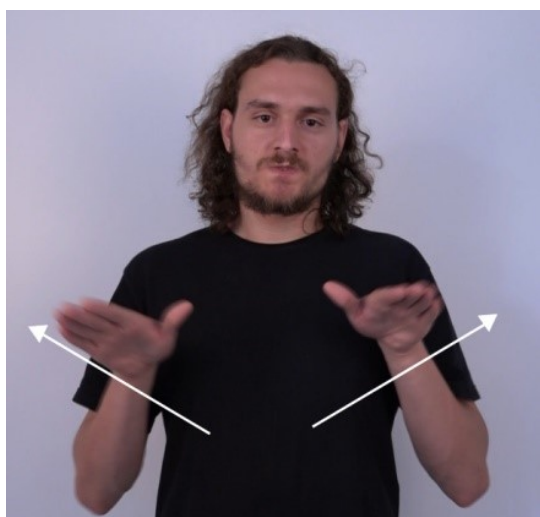
Tři respondenti použili znak, který vidíme na *obrázku č. 97* – ruce se zde pohybují od těla do stran a lehce šikmo nahoru.

A pouze jeden respondent jako ekvivalent k českému názvu Ruzyně použil znak (znázorněný na *obrázku č. 98*), ve kterém ruka ve tvaru se pohybuje šikmo nahoru do strany a od těla.

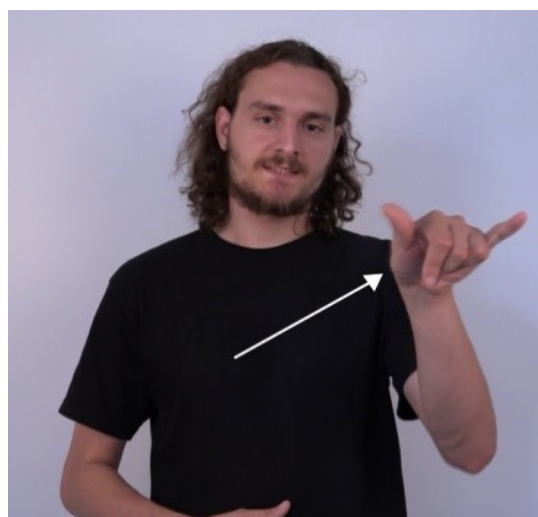
Dle zástupců variant B a C je motivací znaků letiště Václava Havla, nacházející se v této části Prahy. Znak na *obrázku č. 96* je shodný se znakem LETIŠTĚ³³, znak na *obrázku č. 98* má znázorňovat odlétání letadla.

Obrázek 96:
Znak RUZYŇE – Varianta A

Obrázek 97:
Znak RUZYŇE – Varianta B

Obrázek 98:
Znak RUZYŇE – Varianta C

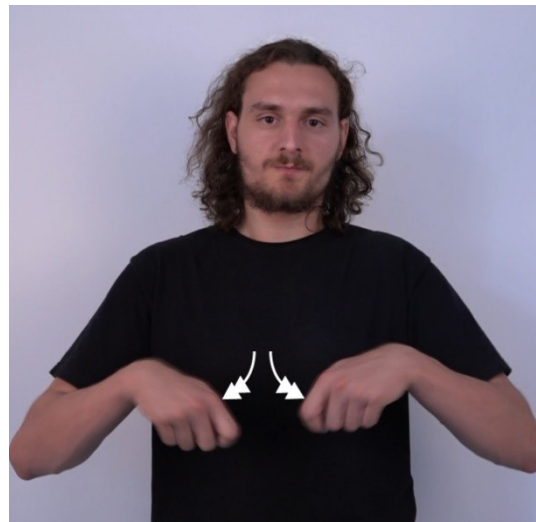
9.1.50 Řepy

Skoro plný počet respondentů (16) pro Řepy ukázal znak, který je znázorněný na *obrázku č. 99*. Ruka ve tvaru Y se zde pohybuje opakovaně nahoru a při pohybu se vždy dotkne brady. Pouze jeden respondent uvedl zcela odlišnou formu znaku. Podoba znaku je znázorněna na *obrázku č. 100*. Ruce ve tvaru Å se pohybují od sebe, na počátku každého pohybu se dotýkají.

³³ Podle internetového slovníku Spread the Sign se takto ukazuje letiště v ČZJ.

Obrázek 99:
Znak ŘEPY – Varianta A

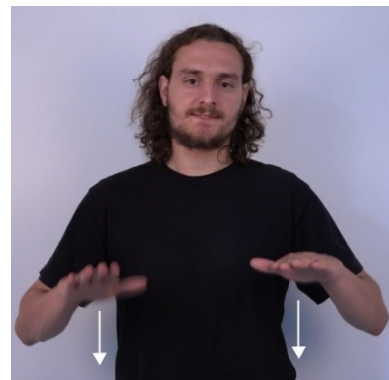
Obrázek 100:
Znak ŘEPY – Varianta B

Všech 17 respondentů uvedlo jako motivaci znaku slovo *řepa* připomínající název čtvrti v češtině.

9.1.51 Sedlec

Sedlec několik respondentů (4) pojmenovalo znakem, jehož motivací dle nich je slovo *sedět* či (koňské) *sedlo*. Proto znak vypadá stejně jako znak SEDĚT (viz obrázek č. 101).

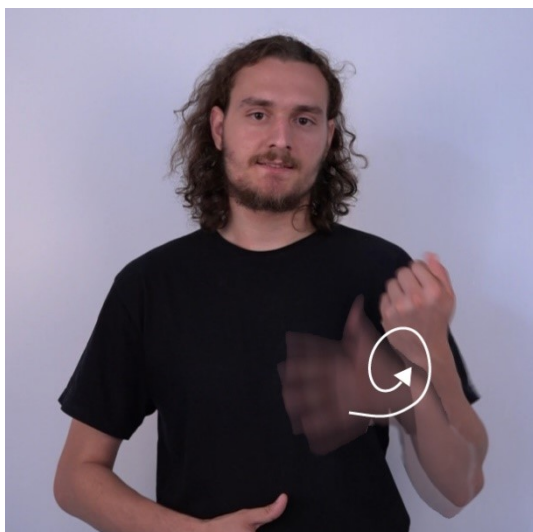
Pouze tři další znají znak motivován *sedlákem*, který také může název čtvrti připomínat. Tato varianta je

Obrázek 101:
SEMLEC – Varianta A

znázorněna na obrázku č.

102. U tohoto znaku ruka začíná tvarem 5 v oblasti hrudi a pohybuje se krouživým pohybem (krátká spirála), během něhož se tvar ruky mění na A.

Obrázek 102:
Znak SEMLEC – Varianta B

9.1.52 Slivenec

První znak pro čtvrt' Slivenec použili 4 respondenti výhradně z věkové skupiny 28–40. V tomto znaku aktivní ruka ve tvaru \dot{P} opakovaně stiskne prsty pasivní ruky tvaru P (viz *obrázek č. 103*).

Obrázek 103:
Znak SLIVENEC – Varianta A

Obrázek 104:
Znak SLIVENEC – Varianta B

Druhou variantou pojmenovali Slivenec dva respondenti z věkové kategorie 61–86. Znak vidíme na *obrázku č. 104*. Ruka tvaru \dot{A} se pohybuje opakovaně směrem nahoru na rameni druhé ruky.

Obě tyto varianty jsou dle respondentů motivovány slovem *slivovice*.

9.1.53 Smíchov

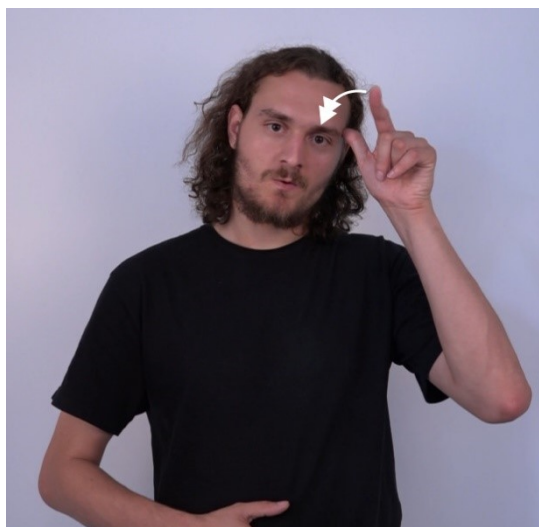
Smíchov byl čtrnácti respondenty označen znakem, jehož podoba je na *obrázku č. 105*. Ruka je ve tvaru \dot{D}_0 a lehce se kroutí v oblasti čela, případně se čela dotýká.

Znak u tří respondentů se lehce lišil, protože v jejich provedení znaku SMÍCHOV se palec dotýká čela a pohybuje se tak pouze ukazovák. Tvar ruky se tedy přibližuje spíše tvaru D_0 (*obr. č. 106*).

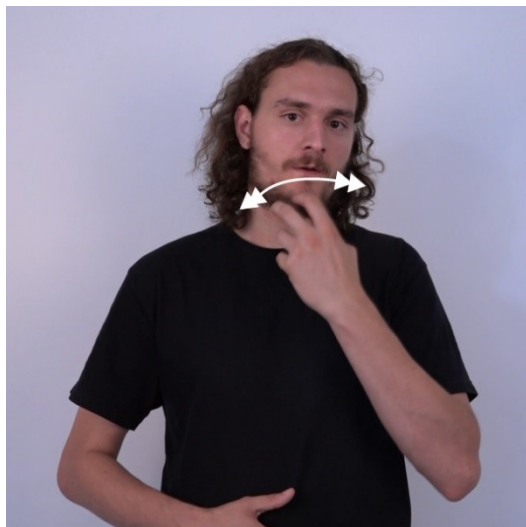

Obrázek 105:
SMÍCHOV – Varianta A

Všichni tito respondenti si spojují znak se školou pro neslyšící v Holečkově ulici, pro který je manuální složka znaku totožná, a tímto vysvětlují motivaci znaku.³⁴

Obrázek 106:
Znak SMÍCHOV – Varianta B

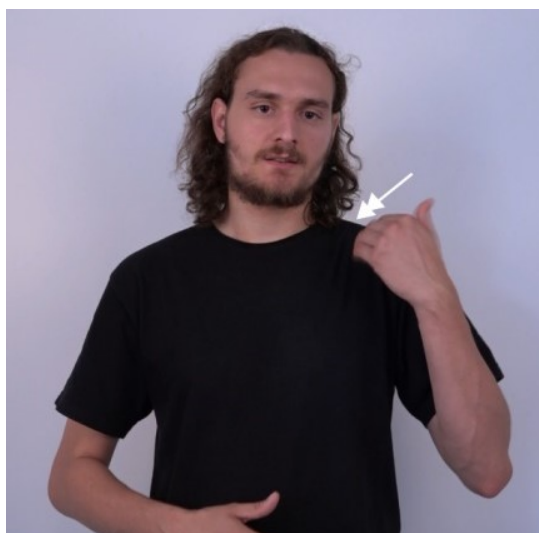

Obrázek 107:
Znak SMÍCHOV – Varianta C

Tři respondenti (neslyšící pouze z věkové kategorie 28–40) kromě předchozích variant uvedli také variantu na obrázku č. 107, která je totožná se znakem SMÍCH. Motivací znaku je tedy slovo *smích*, které je obsaženo v názvu čtvrti. Respondenti uvedli, že toto pojmenování používají někteří neslyšící, kteří bydlí mimo Prahu.

9.1.54 Staré Město

U Starého Města dochází k podobné situaci, jakou jsme již mohli pozorovat u čtvrti Nové Město (viz *kap. 9.1.42*). Opět se jedná o složený znak a má 3 možné varianty (resp. 3 možné varianty druhé části znaku). První část znaku, ve kterém se ruka tvaru *A₀* prsty opakovaně dotkne ramene, je v ČZJ ekvivalentem slova *starý* (viz *obrázek č. 108*).

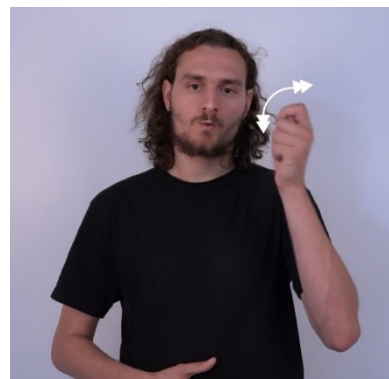

Obrázek 108: STARÝ

³⁴ Když jsem chtěla zjistit více o motivaci znaku pro tuto školu pro neslyšící, respondenti už většinou neuměli odpovědět: „Nevím, jaká je motivace znaku. Znak SMÍCHOV se takto ukazuje už dlouho. Neslyšící to od sebe kopírují už mnoho generací. Všichni neslyšící používají stejný znak, vůbec se to nemění.“ Pouze jeden respondent tvrdí, že „děti, které navštěvovaly tuto školu, byly považovány za chytřejší než žáci jiných škol pro neslyšící.“ Znak tedy podle něj znázorňuje vědomosti.

9.1.55 Stodůlky

Pro čtvrt' s názvem Stodůlky se v mém výzkumu objevily 3 varianty. První označení uvedlo devět respondentů. Znak, jehož ruka má tvar \hat{A} a opakovaně se pohybuje od těla a zpět k tělu, můžete vidět na *obrázku č. 109*. Pouze tři respondenti se pokusili vysvětlit motivaci tohoto znaku. Dva uvedli, že se jedná o podobnost názvu se slovem *stodola*, a proto se používá manuální složka znaku STODOLA pro tuto čtvrt'. Jeden respondent uvedl, že znak souvisí se slovem *důl*, kterému také prý odpovídá forma znaku.

Obrázek 109:
STODŮLKY – Varianta A

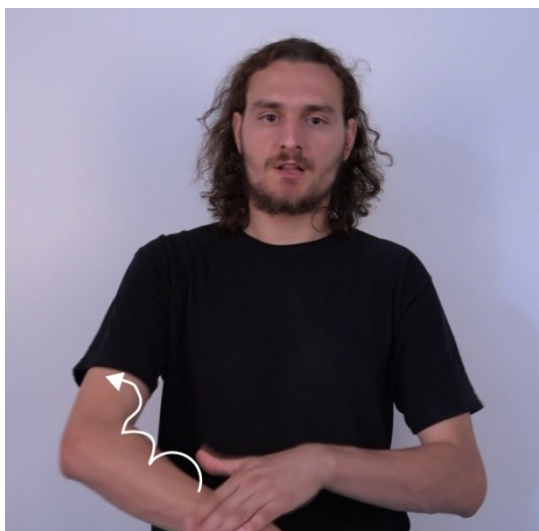
Obrázek 110: Složený znak STODŮLKY – Varianta B

Druhou variantou je složený znak znázorněný na *obrázku č. 110*, který použili 3 respondenti. První část znaku je totožná se znakem pro číslo *sto* a druhý znak reprezentuje druhou část názvu – *důl*.

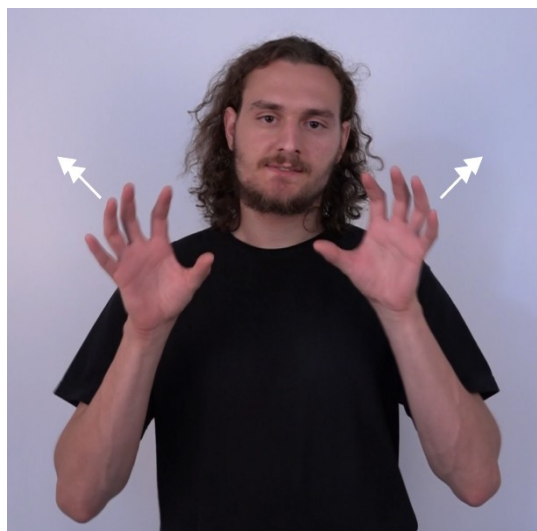
Jeden respondent použil pro označení Stodůlek pouze druhou část již popsaného složeného znaku STODŮLKY.

9.1.56 Strašnice

Pět respondentů uvedlo pro čtvrt' Strašnice znak, který je zobrazen na *obrázku č. 111*. Tuto variantu použili neslyšící z věkových kategorií 41–60 a 61–86. Znak je artikulovaný tak, že ruka ve tvaru B_0 se pohybuje poklepáváním na pasivní ruce směrem k rameni. Respondenti neuvedli motivaci znaku.

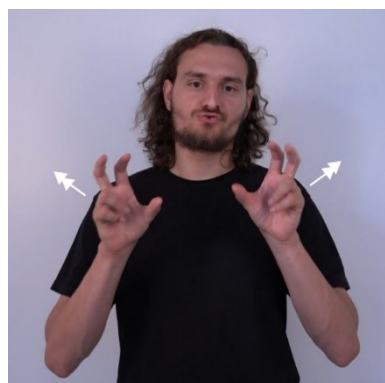

Obrázek 111:
Znak STRÁŠNICE – Varianta A

Obrázek 112:
STRÁŠNICE – Varianta B

Dalších pět respondentů označilo Strašnice znakem, jehož manuální složka je shodná se znakem STRAŠIT. Tato varianta je znázorněna na obrázku č. 112. Ruce jsou ve tvaru 6 a pohybují se současně krátce dopředu od těla. Tři respondenti použili nepatrně odlišnou variantu, která se liší tvarem rukou – viz obrázek č. 113. Tyto dvě varianty uvedli převážně mladší neslyšící (pouze jeden respondent z věkové kategorie 41–60 použil variantu B). Motivací těchto znaků je pochopitelně slovo *strašit*.

Obrázek 113:
STRÁŠNICE – Varianta C

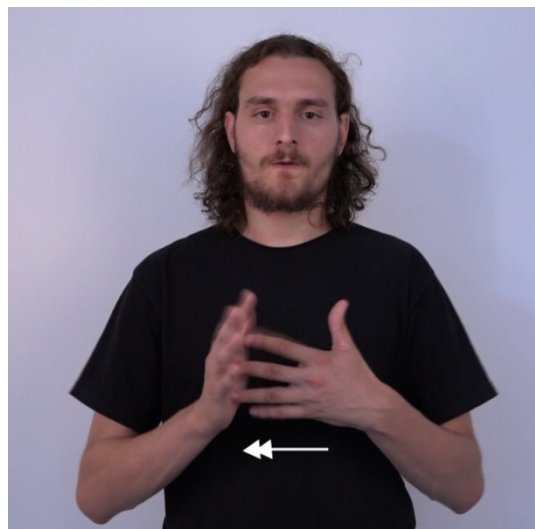
Dva respondenti z nejstarší věkové skupiny ukázali pro Strašnice znak podobný variantě A, který se však liší opačným pohybem ruky – ruka poklepává pasivní ruku směrem dolů. Znak je znázorněn na obr. č. 114. Ani zde respondenti neznají motivaci znaku.

Obrázek 114:
STRÁŠNICE – Varianta D

9.1.57 Střešovice

Pro Střešovice tři respondenti uvedli jeden ustálený znak. U tohoto znaku dominantní ruka tvaru 5 opakovaně poklepává prsty do dlaně pasivní ruky (znázorněno na *obr. č. 115*). Ani jeden respondent neuvedl motivaci znaku.

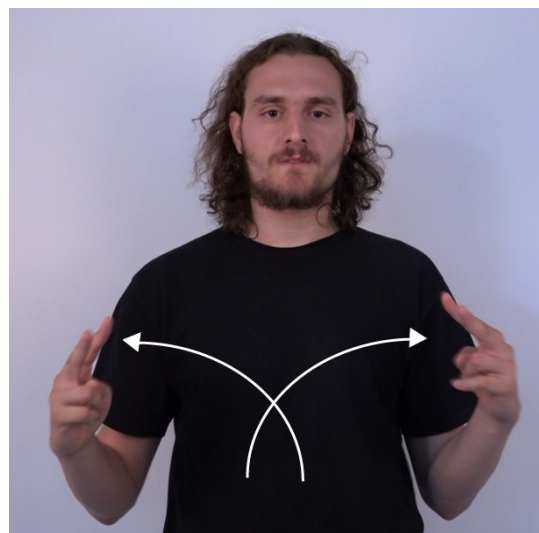
Obrázek 115: Znak STŘEŠOVICE

9.1.58 Střížkov

Šest respondentů artikulovalo znak tvaru ruky V v neutrálním prostoru a pohybovalo dvěma prsty k sobě a od sebe (tedy do tvaru P), jako kdyby se stříhalo nůžkami. Právě stříhání nůžkami uvedli respondenti jako motivaci pro znak STŘÍŽKOV. Podobu znaku lze pozorovat na *obrázku č. 116*.

*Obrázek 116:
Znak STŘÍŽKOV – Varianta A*

*Obrázek 117:
Znak STŘÍŽKOV – Varianta B*

Jeden respondent uvedl, že se pro tuto část Prahy používá znak, artikulovaný v neutrálním prostoru před tělem s tvary rukou P. Pohyb znaku lze vidět na *obrázku č. 117*. Motivací znaku je podle respondenta tvar stanice metra Střížkov.

9.1.59 Suchdol

Pro Suchdol uvedli ustálený znak pouze tři respondenti, shodli se ale na tom stejném, který je zobrazen na *obrázku č. 118*. Také všichni tři uvedli stejnou motivaci znaku, kterou jsou slova *suchý* či *sucho*, připomínající název, a proto má znak stejnou podobu jako znak SUCHÝ.

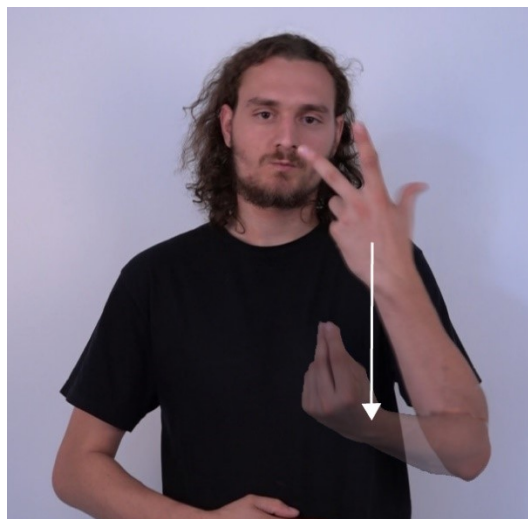
Obrázek 118: Znak SUCHDOL

9.1.60 Troja

Dvanáct respondentů mi pro tuto čtvrt' ukázalo znak, který je zobrazen na *obrázku č. 119*. Motivací je podle čtyř z nich „číslo *tři* obsažené v názvu“. Pro to, jak vznikl pohyb znaku a orientace, však vysvětlení nepodali.

*Obrázek 119:
Znak TROJA – Varianta A*

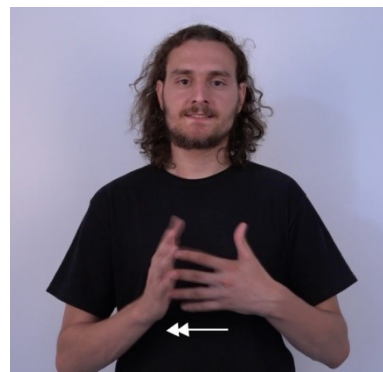

*Obrázek 120:
Znak TROJA – Varianta B*

Tři další respondenti pro Troju uvedli odlišnou formu pojmenování čtvrti (viz *obrázek č. 120*). Ruka začíná ve tvaru jako znak pro číslo 3 v prostoru před obličejem a pohybuje se směrem dolů, při pohybu se současně tvar ruky mění na *Ā*. Motivací znaku je podobnost názvu s jiným slovem, tentokrát uváděli část slova „*troj-*“, pro který informanti prý používají právě tento znak.

9.1.61 Třebonice

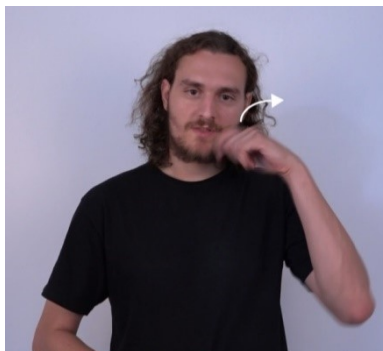
Pro pražskou čtvrť s názvem Třebonice se pouze 5 lidí shodlo znaku zobrazeném na *obrázku č. 121*. Manuální složka znaku vypadá stejně jako znak pro čtvrť Střešovice (viz *obrázek č. 115*). Nikdo z respondentů však neupozornil na souvislost mezi těmito čtvrtěmi a znaky pro ně. Pouze jeden z respondentů uvedl možnou motivaci: podobnost názvu s městem Třebíč, pro který existuje také stejná podoba znaku.

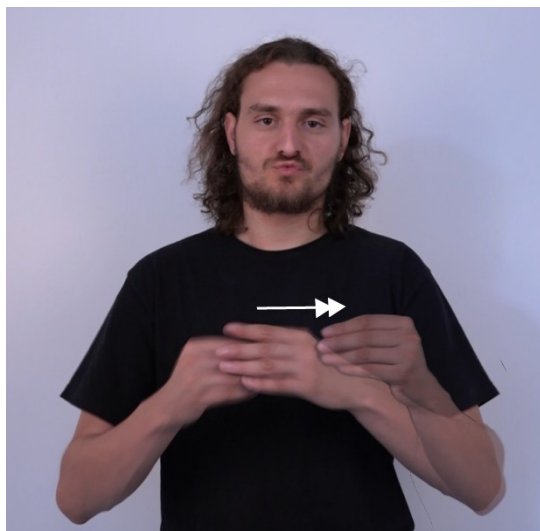
Obrázek 121: TŘEBONICE

9.1.62 Uhříněves

Tři respondenti pro Uhříněves uvedli znak, jehož manuální složka je totožná se znakem MAĎARSKO. Motivace znaku souvisí s Uhry či Uherskem, pro které existuje totožný znak (*obr. č. 122*).

*Obrázek 122:
UHŘÍNĚVES – Varianta A*

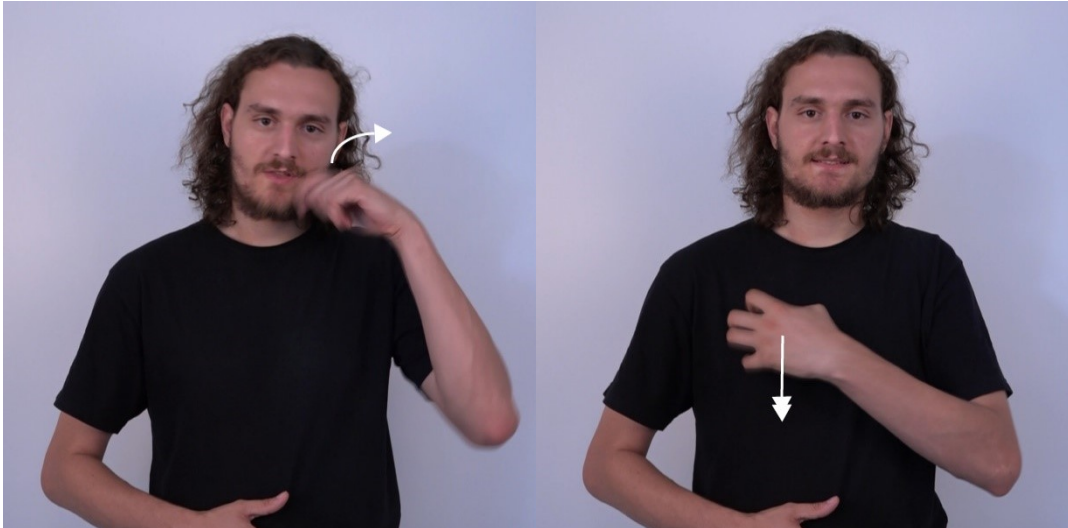

*Obrázek 123:
Znak UHŘÍNĚVES – Varianta B*

Dva respondenti tvrdí, že pro Uhříněves existuje další varianta, která je motivována slovem *uhlí*. Tato varianta je znázorněna na *obrázku č. 123*. Obě ruce mají tvar \hat{B} (či \hat{B} , když je ruka rozevřená), aktivní ruka se rozevívá a nasouvá na pasivní ruku a poté z ní opět sjíždí. Pohyb se několikrát opakuje.

Jeden respondent použil složený znak ze znaků UHRY a VES (*obr. 124*). Motivací znaku jsou, stejně jako v případě varianta A, *Uhry*, které jsou dle

respondenta/ů obsaženy v názvu čtvrti, a dále slovo *ves*, které je také součástí českého názvu.

Obrázek 124: Znak UHRÍNĚVES – Varianta C

9.1.63 Veleslavín

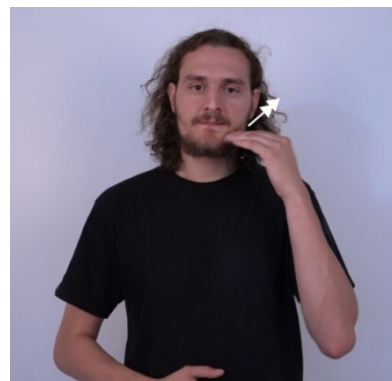
Pro tuto čtvrt' znalo označení velmi málo respondentů. Pouze dva uvedli, že jejich varianta je opravdu používána mezi neslyšícími. Ostatní respondenti buď neuvedli pro Veleslavín žádný znak, nebo se ho pokusili vymyslet.

Jeden respondent uvedl variantu (obrázek č. 125), která je motivována znakem VESELÝ. Podle respondenta je slovo *veselý* podobné názvu Veleslavín.

Druhý respondent mi představil znak, který je znázorněn na obrázku č. 126. Jeho znak je manuální složkou totožný se znakem USMÍVAT SE, respondent však uvedl také souvislost znaku se slovem *veselý*.

*Obrázek 125:
VELESLAVÍN – Varianta A*

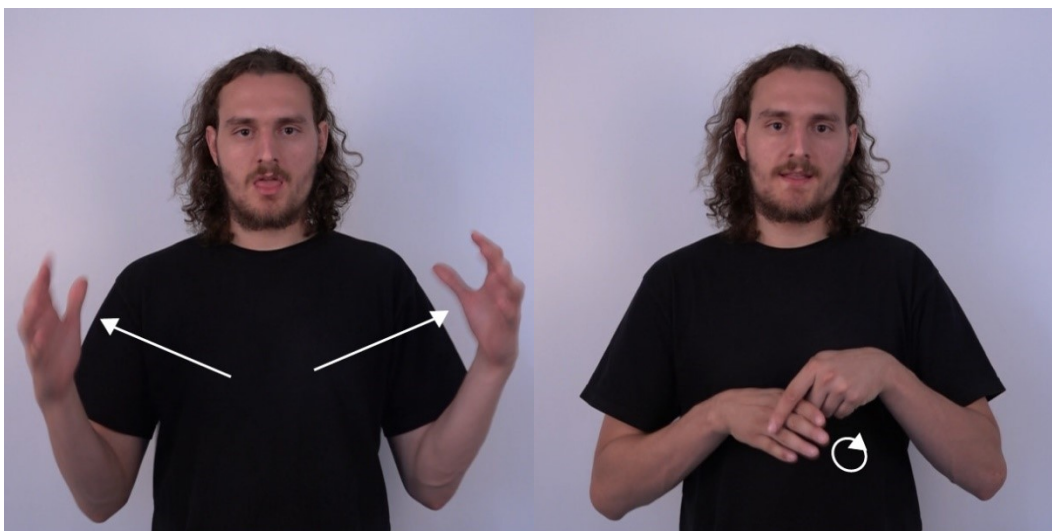
*Obrázek 126:
VELESLAVÍN – Varianta B*

9.1.64 Velká Chuchle

Pro čtvrt' Velká Chuchle jsem se setkala se 3 možnými variantami. Vždy se jedná o složený znak ze dvou znaků. První částí všech

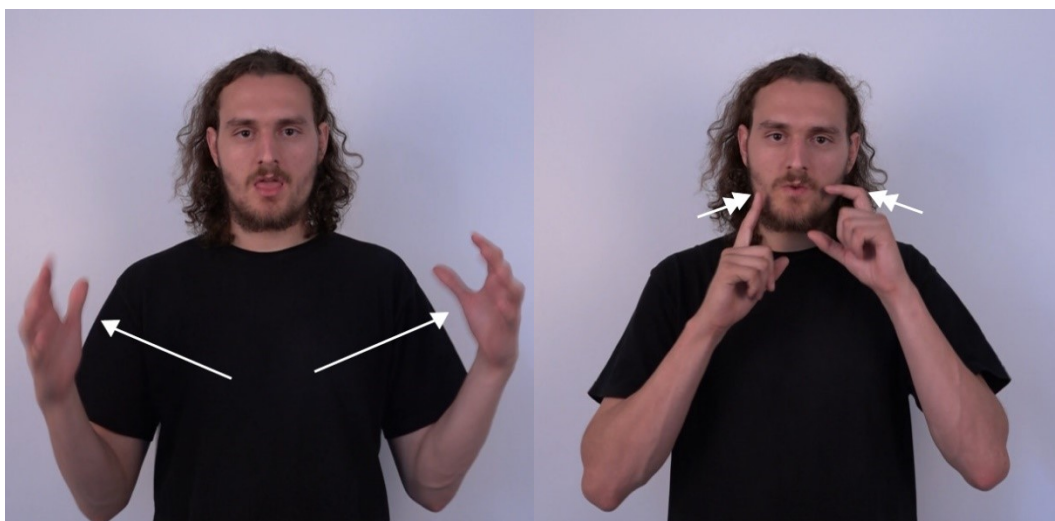
variant je znak VELKÝ, který odlišuje název od sousední čtvrti Malá Chuchle (viz kapitolu 9.1.35).

Znak, který mi představilo 5 respondentů, je odvozen od místního dostihového závodiště. Druhá část varianty A tedy představuje jízdu na koni (z pohledu diváka) – viz obrázek č. 127.

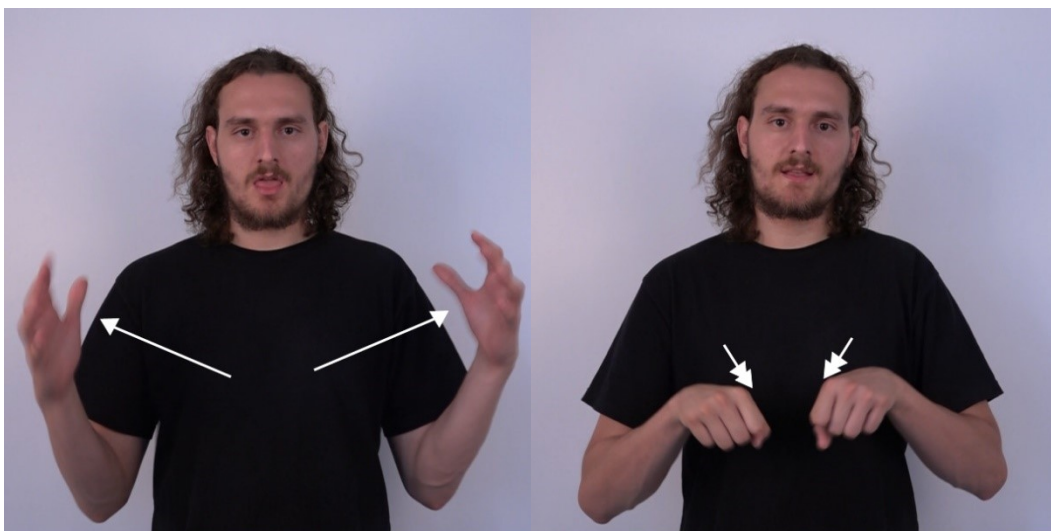

Obrázek 127: Znak VELKÁ CHUCHLE – Varianta A

Druhý znak pro Velkou Chuchli se skládá ze znaku VELKÝ a z inicializovaného znaku pro název Chuchle (viz obrázek č. 128). Tuto variantu použili 4 respondenti. Jeden z nich již uvedl také variantu A.

Obrázek 128: Znak VELKÁ CHUCHLE – Varianta B

Obrázek 129: Znak VELKÁ CHUCHLE – Varianta C

Třetí varianta (uvedli 3 respondenti) je také odvozena od dostihů jako varianta A, zde znak však představuje jízdu na koni z pohledu jezdce. Podoba znaku je znázorněna na obrázku č. 129.

9.1.65 Vinohrady

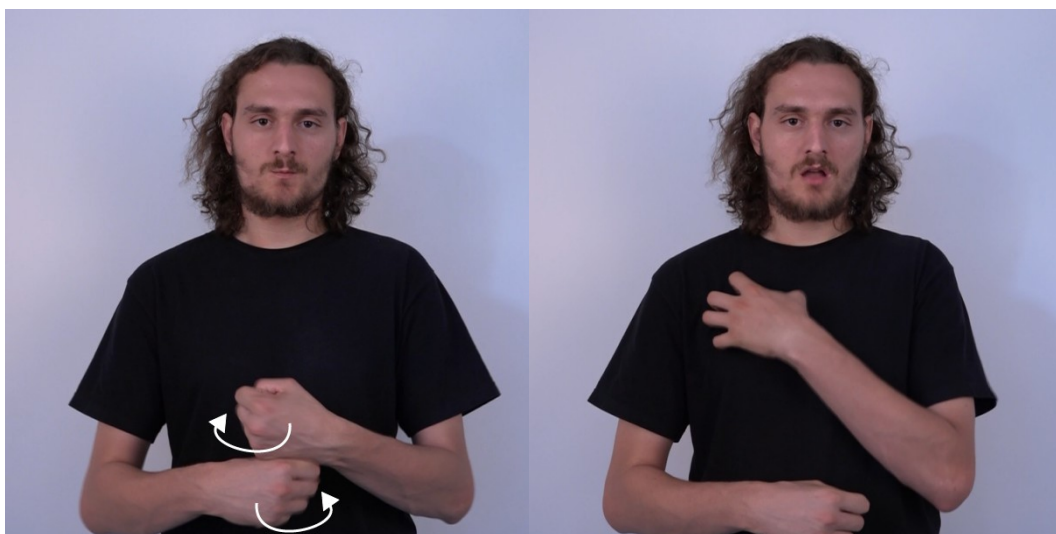
Pro název Vinohrady osm respondentů ukázalo znak, znázorněný na obrázku č. 130. Obě ruce jsou na začátku artikulace ve tvaru „A“, dominantní ruka se však během pohybu do strany pro kontakt s pasivní rukou rozevře a přemění tvar na 5 (případně 5̂). U dvou z těchto respondentů jsem si všimla nepatrné odlišnosti podoby znaku, kdy se pasivní ruka také mění na 5 či 5̂ při pohybu aktivní ruky.

*Obrázek 130:
Znak VINOHRADY – Varianta A*

Polovina z těchto neslyšících vysvětlila, že znak vychází ze složeniny, která je popsána v následujícím textu jako varianta B. Postupem času a předáváním znaku z generace na generaci se prý znak změnil do této dnešní podoby. Náznaky převahy této varianty u jedné z věkových skupin jsem ale nezaznamenala. Dva respondenti si uvědomili, že první část znaku souvisí se znakem VÍNO, následující rozevření ruky při artikulaci znaku však nedokázali vysvětlit. Jeden respondent uvedl, že znak souvisí se znakem pro víno, myslí si však, že rozevření ruky znázorňuje nápoj stříkající po uvolnění zátky (respondent si představoval šampaňské).

Sedm respondentů uvedlo pro čtvrť Vinohrady kalk, tedy znak (viz obrázek č. 131) skládající se ze znaků VÍNO (alkohol) a HRAD. Všichni tito respondenti pochopitelně uvedli za motivaci slova *víno* a *hrad* obsažené v názvu čtvrti.

Obrázek 131: Znak VINOHRADY – Varianta B

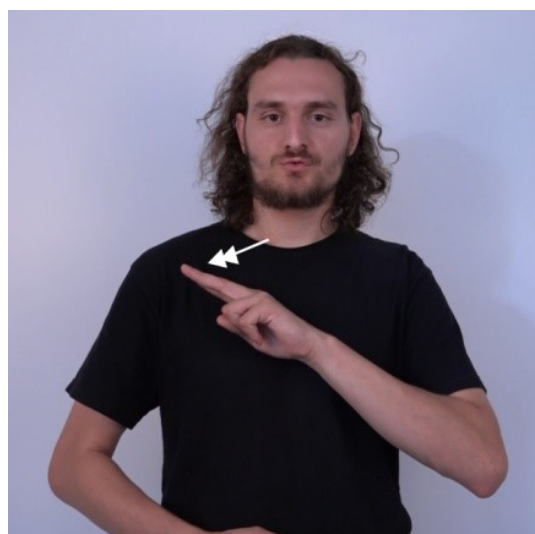
Dva respondenti označili Vinohrady pouze první složkou znaku varianty A, tedy znak VÍNO.

9.1.66 Vnoř

Osm respondentů se shodlo na stejném znaku, tedy na znaku VÍNO (viz první část obrázku č. 131) pro označení této čtvrti. Motivací znaku je opět *víno* – alkoholický nápoj, které lze najít v názvu čtvrti.

9.1.67 Vršovice

K tomuto názvu čtvrti 6 respondentů použilo znak, který je uveden na obrázku č. 132. Dominantní ruka tvaru P se opakovaně pohybuje směrem ke hrudi, které se vždy dotkne. Motivací znaku nebyl schopen vysvětlit ani jeden z nich.

*Obrázek 132:
VRŠOVICE – Varianta A*

Obrázek 133:
Znak VRŠOVICE – Varianta B

Druhá varianta je artikulována oběma rukama tvaru \hat{P} na hrudi, kde se dotýkají, a zavírají se do tvaru \hat{P} . Znak lze vidět na *obrázku č. 133*. Zajímavé je, že tuto variantu B uvedli pouze dva nejstarší neslyšící, kteří se mého výzkumu zúčastnili. Ani oni nepodali žádnou motivaci tohoto znaku.

9.1.68 Vysočany

Většina respondentů (16) uvedla znak shodný se znakem VYSOKÝ (ruka tvaru D se pohybuje krouživým pohybem směrem nahoru - *obr. č. 134*) a právě tímto způsobem také zdůvodňovali motivaci znaku: název čtvrti v ČJ připomíná slovo *vyšoký*.

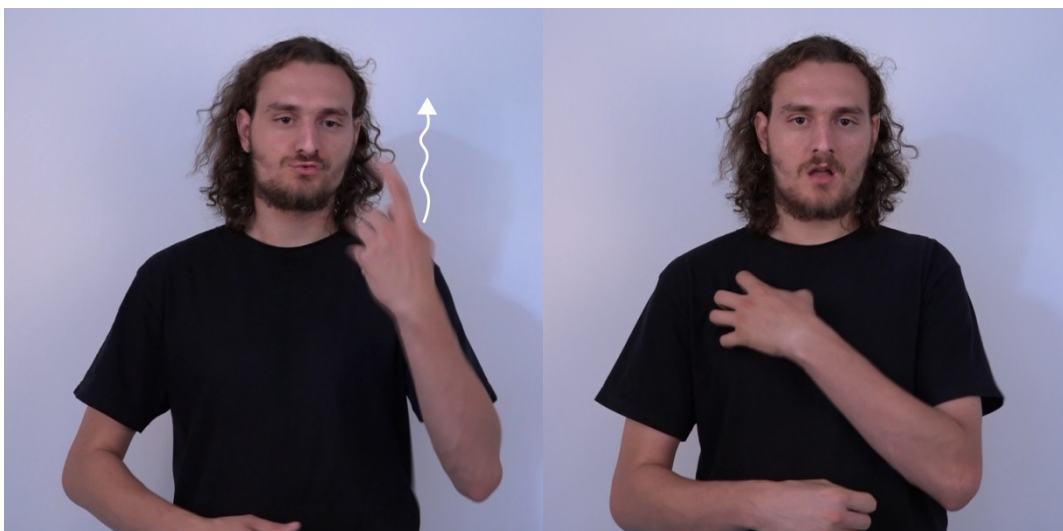
Obrázek 134: *Znak VYSOČANY*

9.1.69 Vyšehrad

Pro čtvrt' Vyšehrad se mi podařilo sesbírat 3 možné varianty. Devět respondentů pro Vyšehrad uvedlo znak zobrazený na *obrázku č. 135*. Motivací varianty A mají být podle 3 těchto neslyšících věže baziliky svatého Petra a Pavla na Vyšehradě. Respondenti uvedli, že tvar rukou O znázorňuje úzký tvar věží. Proč se ruce pohybují střídavým pohybem od těla a zpět, však ani jeden respondent neví.

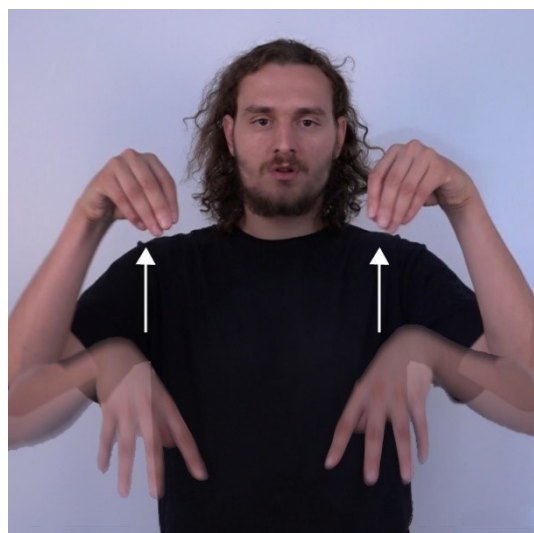
Obrázek 135: *VYŠEHRAD – Varianta A*

Obrázek 136: Znak VYŠEHRAD – Varianta B

Druhá varianta, má podle sedmi respondentů (jeden z nich již uvedl variantu A) být složený znak (kalk), vytvořený ze znaků VYSOKÝ a HRAD. Podobu znaku lze vidět znázorněnou na *obrázku č. 136*.

Stejnou motivaci jako varianta A má také třetí varianta (*obr. č. 137*), provedení znaku se však liší. U tohoto znaku se ruce ve tvaru 5 pohybují směrem nahoru a zavírají se do tvaru \hat{B} , jako by kopírovaly špičatý tvar věží baziliky.

*Obrázek 137:
Znak VYŠEHRAD – Varianta C*

9.1.70 Záběhlíce

Devět respondentů uvedlo jako pojmenování čtvrti Záběhlíce znak uvedený na *obrázku č. 138*. Ruce tvaru se pohybují střídavě do kruhu, připomínají tak pohyb rukou při běhu. Právě slovo *běh*, obsažené v názvu čtvrti je dle těchto respondentů motivací znaku.

Obrázek 138: Znak ZÁBĚHLICE

9.1.71 Zbraslav

Od 11 neslyšících jsem získala pro Zbraslav tento znak ilustrovaný *obrázkem č. 139*, kdy ruka ve tvaru A opakovaně klepe prsty na bradu. Jako motivaci znaku uváděli respondenti písmeno „Z“, kterým název čtvrti začíná. Jedná se tedy o znak inicializovaný, i když tvar ruky má tvar pomocného artikulačního znaku „Z“.

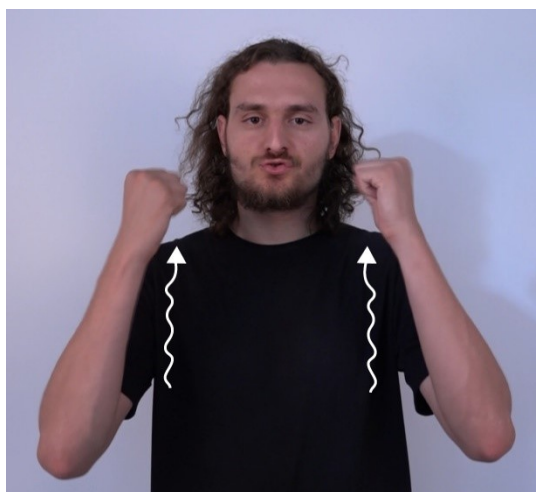
Obrázek 139: Znak ZBRASLAV

9.1.72 Zličín

U názvu Zličín si je mnoho respondentů vědomo variability znaků. Někteří z nich tedy uvedli i všechny tři varianty. Neslyšící si také uvědomují, že se tento název a ekvivalenty v ČZJ často zaměňují se znaky pro moravské město Zlín.

První variantu (viz *obrázek č. 140*) předvedlo deset respondentů, z nichž 4 jako motivaci znaku uvádí podobnost názvu se slovem *zlý* a 3 respondenti se přiklání k tomu, že motivací znaku je slovo *zlobit (se)*, jehož ekvivalentem je právě forma uvedené varianty A.

Variantu B, zobrazenou na *obrázku č. 141*, použilo 6 respondentů. Dva z těchto respondentů tvrdí, že se manuální složka shoduje se starým znakem ZLÝ.

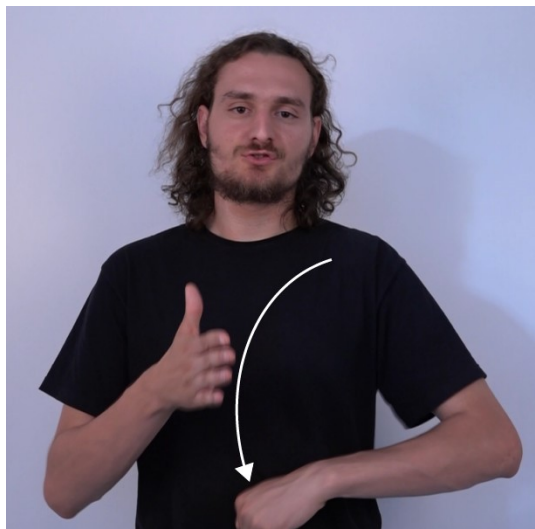

Obrázek 140: ZLIČÍN – Varianta A

Obrázek 141: ZLIČÍN – Varianta B

Pouze jeden respondent tuto čtvrt' pojmenoval znakem, který je zobrazen na *obrázku č. 142* a opět uvedl, že motivací je slovo *zlý*. Znak se skládá z pasivní ruky, která se nachází ve tvaru B_0 a dominantní ruky tvaru A , která se pohybuje směrem dolů, při kterém se letmo dotkne dlaně pasivní ruky.

Obrázek 142: ZLIČÍN – Varianta C

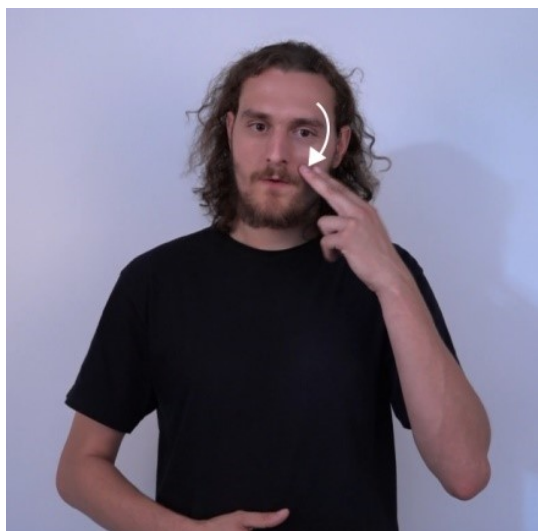
Dva respondenti, kteří Zličín označili variantou A , mi vysvětlili, že podoba znaku varianty C je znakem pouze pro město Zlín.

Mnoho neslyšících si prý tyto znaky plete, zřejmě protože názvy v ČJ si jsou podobné.

9.1.73 Žížkov

Pro Žížkov se v mém výzkumu objevily dvě možné varianty. Nejvíce zastoupenou (uvedlo 15 respondentů) je varianta A , znázorněná na *obrázku č. 143*, kdy ruka tvaru P vede pohyb od čela pod oko. Druhou variantu (*obr. č. 144*) použili pouze dva respondenti. U tohoto znaku se pouze přiloží celá dlaň přes oko.

U všech respondentů je však motivace znaku stejná – Jan Žížka, který přišel o oko. Znak má tedy vyjadřovat „slepý na jedno oko“.

Obrázek 143: ŽIŽKOV – Varianta A

Obrázek 144: ŽIŽKOV – Varianta B

9.2 Čtvrti bez ustáleného znaku ČZJ

Protože je v dnešní době součástí Prahy velmi mnoho čtvrtí (obcí), dalo se předpokládat, že pro některé z nich pojmenování v ČZJ nemají ustálený znak, a tak si neslyšící v případě potřeby znak pro určitou čtvrť vymyslí na místě.

Pokud neslyšící potřebují pojmenovat čtvrť, pro kterou neexistuje ustálený znak ČZJ, nebo znak neznají, volí jeden z **alternativních způsobů pojmenování** nebo častěji jejich kombinaci. Uvedu zde možnosti, na které jsem při svém výzkumu narazila nebo které mi sami respondenti popsali coby řešení pro případ, že by se s takovou situací museli vypořádat:

- 1) Vytvoření vlastního znaku podle názvu v ČJ.
- 2) Použití dvouruční či jednoruční prstové abecedy k vyhláskování celého názvu v ČJ.
- 3) Použití inicializovaného znaku – většinou znak z prstové abecedy reprezentuje první písmeno názvu.
- 4) Orální artikulování českého názvu.
- 5) Popis oblasti, uvedení jednoho či více známých objektů nacházejících se v této části Prahy.

Většinou však dochází ke kombinaci dvou a více výše uvedených tendencí.

V následujících podkapitolách uvedu:

- a) pražské čtvrti, pro které respondenti neuvedli **žádný znak** (24 čtvrtí),
- b) čtvrti, pro které respondenti **vymýšleli pojmenování na místě a u nichž se objevila od více respondentů stejná podoba znaku** (15 čtvrtí).

Musíme si však ještě uvědomit, že čtvrtí je celkem 112 a znaky ČZJ jsem sbírala pouze od 17 respondentů. Je tedy možné, že s některými pojmenováními, která se používají, jsem se pouze nesetkala v rámci svého výzkumu.

9.2.1 Názvy čtvrtí bez ekvivalentu v ČZJ

Pro následující Prahy jsem nezískala žádný znak v ČZJ (abecední seznam těchto čtvrtí):

Benice	Klánovice	Přední Kopanina
Čimice	Komořany	Řeporyje
Dolní Chabry	Lhotka	Šeberov
Dolní Počernice	Liboc	Štěrboholý
Hájek u Uhřetěvesi	Lochkov	Újezd nad Lesy
Hodkovičky	Lysolaje	Újezd u Průhonic
Horní Počernice	Nedvězí u Říčán	Vokovice
Kamýk	Pitkovice	Zadní Kopanina

Většina dotázaných respondentů jednoduše uvedla, že znak pro tyto čtvrti neznají. Někteří respondenti pojmenovali čtvrti pouze inicializovaným znakem podle prvního písmene názvu, uvedli však, že to není „oficiální“ znak. A jiní respondenti se pokusili znak vymyslet na místě podle názvu v českém jazyce nebo uvedli znak, o kterém tvrdí, že ho sami používají, ustálený však není. V těchto případech se však respondenti neshodli na žádné podobě jejich improvizovaného znaku.³⁵

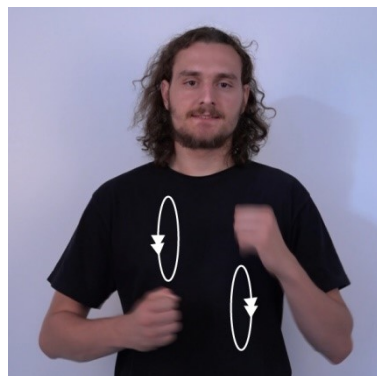
³⁵ Např. pro čtvrť Komořany jeden respondent vymyslel znak motivovaný slovem *komora*, jinému však název čtvrti připomínal slovo *komár*. Název Pitkovice jednomu respondentovi připomínal slovo *pít*, druhý však volil pro tuto čtvrť znak motivovaný slovem *pítva*. Pro čtvrti Zadní a Přední Kopanina vymyslelo více respondentů svůj znak, podoba se však neshodovala zejména kvůli dvouslovnému názvu, pro který vždy uváděli tyto neslyšící znak složený ze dvou znaků, podoba celého pojmenování v ČZJ se však vždy lišila.

9.2.2 Znak respondenty vytvořené na místě

Téměř všichni respondenti měli tendenci pro neznámý název vymyslet znak na místě. Vždy, když jsme se tedy při výzkumném rozhovoru dostali ke čtvrti, pro kterou respondent nezná „oficiální“ znak, sdělil mi tuto skutečnost a hned poté případně uvedl, že by pro tuto čtvrť volil znak vytvořený podle názvu v českém jazyce. Rozhodla jsem se zde uvést ty znaky čtvrtí, na kterých se shodlo několik respondentů. Je možné, že právě tato podoba znaků se během několika let ustálí.

Běchovice

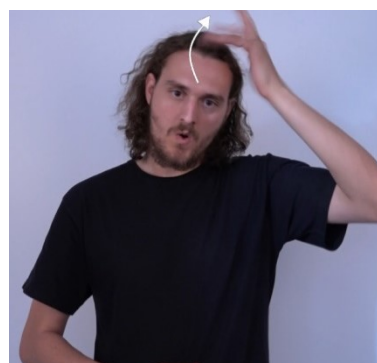
Pro pražskou čtvrť s názvem Běchovice 4 respondenti uvedli, že by v případě potřeby volili znak BĚH. Název čtvrti jim slovo *běh* okamžitě evokuje. Podoba tohoto neustáleného znaku je znázorněna na obrázku č. 145.

Obrázek 145: Neustálený znak pro čtvrť Běchovice

Holyně

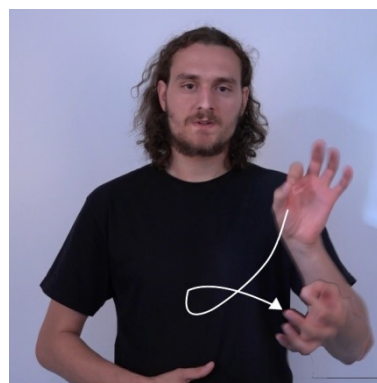
Všichni respondenti, kteří se pokusili vymyslet vlastní znak pro tuto čtvrť, ho odvozovali od slova *holý*. Pro toto slovo uváděli nejrůznější ekvivalenty v českém znakovém jazyce. Tři respondenti se shodli na variantě uvedené na obrázku č. 146. Tento znak je artikulovaný tvarem ruky **Y** u hlavy. Pohyb je veden obloukem od čela až do zadní části hlavy.

Obrázek 146: Neustálený znak pro čtvrť Holyně

Hostavice

Tři respondenti se shodli při výběru vlastního pojmenování Hostavic na znaku, který je motivován znakem HOST, a tedy slovem *host*, které je obsaženo v názvu čtvrti. Ruka tvaru **O** vede v prostoru před tělem pohyb, který je vyznačen na obrázku č. 147.

Obrázek 147: Neustálený znak pro čtvrť Hostavice

Cholupice

Přestože pro Cholupice patrně neexistuje ustálené pojmenování v ČZJ, několik respondentů (4) se shodlo na stejném znaku pro tuto čtvrť. Ruka tvaru P začíná na čele, jako vidíme na *obrázku č. 148*, a pohybuje se do prostoru před obličejem.

Obrázek 148: Neustálený znak pro čtvrť Cholupice

Koloděje

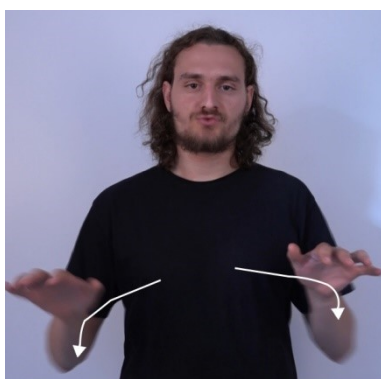
Pro Koloděje se 5 respondentů shodlo na znaku KOLO pro označení této čtvrti. Tři z nich uvedli pro kolo znak s tvarem ruky, jako vidíme na *obrázku č. 149*, dva však použili tvar ruky ∇ .

Obrázek 149: Neustálený znak pro Koloděje – VA

Kolovraty

Stejní respondenti, kteří jako motivaci pro znak čtvrti Koloděje uváděli znak KOLO, použili tuto motivaci také pro Kolovraty. Dva respondenti ještě volili kalk ze znaků KOLO a VRATA (ruce ve tvaru B_0 naznačují otvírání a zavírání vrat).

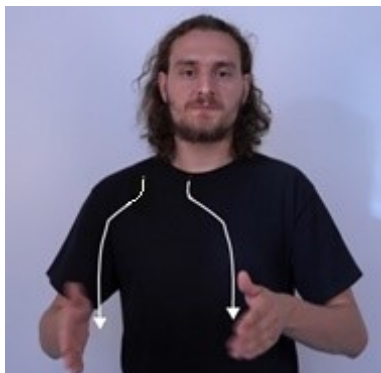
Obrázek 150: Neustálený znak pro čtvrť Křeslice

Křeslice

Třem respondentům název této čtvrti připomíná slovo *křeslo*, pro pojmenování Křeslic tedy použili znak KŘESLO (viz *obrázek č. 150*). U tohoto znaku se ruce pohybují směrem od těla, jako by kopírovaly tvar opěradel křesla.

Lahovice

Tři respondenti pro Lahovice uvedli znak motivovaný znakem LÁHEV (viz *obr. 151*). Znak je artikulovaný tak, že ruce znázorňují tvar láhve.

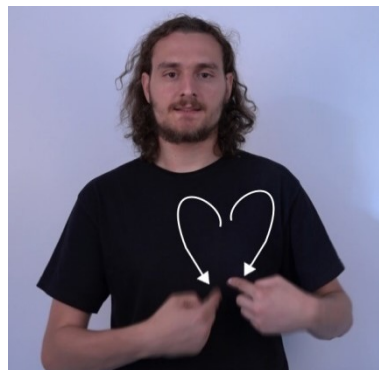
Obrázek 151: Neustálený znak pro čtvrť Lahovice

Lipany

U čtvrti Lipany se objevily dvě časté varianty se stejnou motivací: strom lípa. Na prvním obrázku (č. 152) je znak totožný se znakem LIST. U druhého znaku se ukazováky „vykresluje“ srdce na hrudi (viz obr. 153).

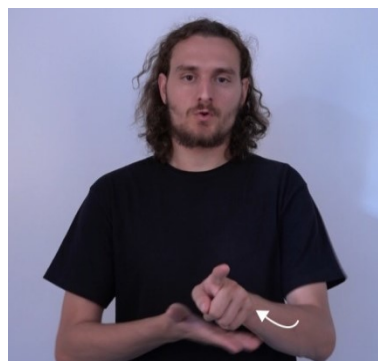
Obrázek 152: Neustálý znak pro Lipany – VA

Obrázek 153: Neustálý znak pro Lipany – VB

Miškovice

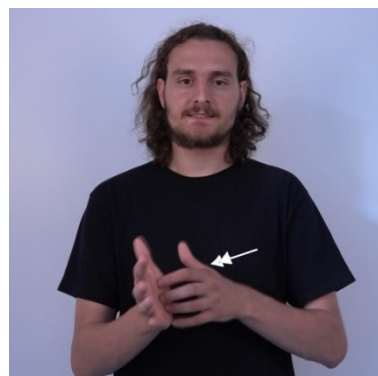
Pro Miškovice 5 respondentů uvedlo, že by použilo znak MYŠ. Dominantní ruka tohoto znaku ve tvaru D se pohybuje v dlani pasivní ruky směrem dopředu (obr. č. 154).

Obrázek 154: Neustálý znak pro Miškovice

Písnice

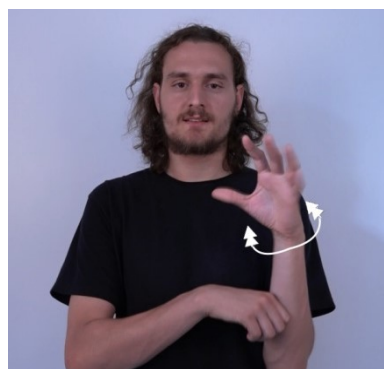
U Písnice se objevily opět dvě varianty, obě ale motivované slovem *písek*. U prvního znaku se ruka nachází před tělem s prsty směrem dolů, které o sebe třou. Pohyb bych připodobnila pohybu při solení pokrmu špetkou soli. Druhý znak je vyfotografován na obrázku č. 155. Ruka tvaru 5 se opakovaně prsty dotýká pasivní ruky v dlani.

Obrázek 155: Neustálý znak pro čtvrt' Písnice – VB

Satalice

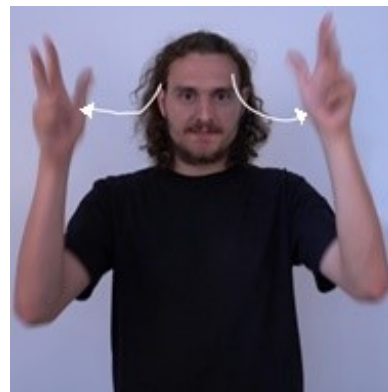
Pro Satalice tři respondenti zvolili znak SATELIT (viz obrázek č. 156).

Obrázek 156: Neustálý znak pro čtvrt' Satalice

Sobín

Sobín připomíná slovo *sob*, proto sedm respondentů tuto čtvrť označilo znakem SOB (viz *obr. č. 157*). Obě ruce ve tvaru \mathbb{V} se pohybují současně obloukovým pohybem od čela.

Obrázek 157: Neustálený znak pro Sobín

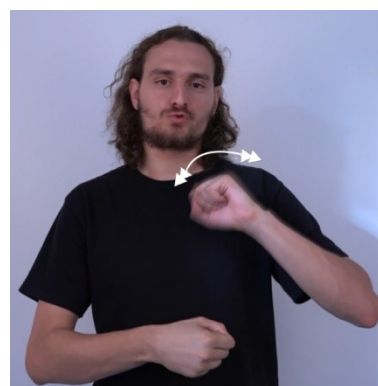
Točná

Tato městská čtvrť má dvě varianty. První varianta má tvar ruky D, která horizontálně krouží na straně před obličejem (*obr. 158*). Tři respondenti vytvořili tento znak na základě slova *točit*, které jim název čtvrti připomíná.

Tři respondenti uvedli, že by motivací mohlo být „točit ve smyslu čepovat“ (např. pivo), a právě proto znak vypadá, jako by znakoví přitahoval k sobě pípu (*obr. č. 159*).

Obrázek 158: Neustálený znak pro čtvrť Točná – VA

Obrázek 159: Neustálený znak pro čtvrť Točná – VB

Třeboradice

Tuto čtvrť označili 4 respondenti stejným znakem jako znak TŘEBONICE (viz *kapitolu 9.1.61*). Tyto dvě čtvrti mají tak podobný název, že by tito neslyšící zvolili stejnou formu.

10 Klasifikace pro toponyma ČZJ podle motivace znaku

První klasifikace znaků podle jejich motivace, která je určena především pro třídění jmenných znaků, pochází od Supally, který ve své knize (1992) popisuje vznik jmenných znaků v ASL. Tyto znaky dělí na **arbitrární** a **deskriptivní** (neboli popisné).³⁶ Další autoři tuto klasifikaci přebírají (zejména pro klasifikování jmenných znaků), časteji ji však pro potřeby třídění jiných typů znaků přeměňují a přidávají další kategorie. (srov. Faltínová, 2005; Kuchařová, 2006 a další)

Z klasifikace Supally vychází u nás Kuchařová (2006), která však pro třídění choronym (tj. názvů států) z hlediska motivace tuto klasifikaci přeměňuje. Supallovu skupinu arbitrárních znaků nazývá vlastně skupinou **inicializovaných znaků** a **arbitrární znaky** definuje jiným způsobem. Arbitrární a **deskriptivní znaky** nemají dle Kuchařové spojitost s mluveným jazykem (str. 32), oproti inicializovaným znakům a **znakům, které využívají „hláskové podobnosti (...) s jiným slovem v mluveném jazyce. Význam takového hláskově podobného slova je přeložen do znakového jazyka a spolu s ním je však artikulován název státu v mluveném jazyce nebo jeho přibližná podoba, a nikoli ono hláskově podobné slovo.“** (Kuchařová, 2006, s. 34)

Tetauerová (2008, s. 41) také rozlišuje u znaků místních, zda je forma znaku závislá či nezávislá na mluveném jazyce (češtině). Do skupiny znaků, které jsou **závislé na mluveném jazyce**, řadí již zmíněné **inicializované znaky** a skupinu tzv. transliterovaných znaků, jejichž podskupinami jsou v její práci **kalky** a **výpůjčky**³⁷. **Arbitrární**³⁸ a **deskriptivní znaky** zahrnuje do skupiny **znaků nezávislých na mluveném (většinovém) jazyce**. Jako poslední skupinu uvádí ještě znaky **kombinované**.

V této bakalářské práci se pokusím znaky pro pražská toponyma třídit podle klasifikace, kterou jsem vytvořila na základě Tetauerové a Matuškové (2008, s. 39–46), která se ve své práci zabývá kalky v ČZJ. Matušková dělí kalky v ČZJ na: **doslovné překlady**, **motivované kalky**, **humorné kalky** a **polokalky**. Doslovné překlady by se tedy

³⁶ Arbitrární znaky podle Supally většinou používají tvary rukou ruční abecedy (pro první písmeno jména osoby), které jsou artikulovány na různých místech ve znakovacím prostoru. Tyto jmenné znaky nazývá arbitrárními, protože nemají význam spojený s identitou osoby, prostě odpovídají jazykovým konvencím o struktuře jména. Oproti tomu druhá skupina, deskriptivní znaky, jsou odvozeny od nejrůznějších charakteristik jednotlivců. (Locker McKee, 2000)

³⁷ Kalk Tetauerová vysvětluje jako „*doslovný překlad slova z mluveného jazyka*“. Výpůjčky jsou dle ni vytvořené „*na základě hláskové podobnosti jména z mluveného jazyka s jiným slovem mluveného jazyka*.“

³⁸ Resp. Tetauerová skupinu nazývá: arbitrární znaky / místní znaky s nejasnou vizuální motivací nebo neprůhledným významem. O problému, proč znaky nelze jasně nazvat arbitrárními viz níže v *kap. č. 10.1.*

v třídění místních znaků Tetauerové shodovaly se skupinou nazvanou kalky. Motivované kalky Tetauerová ve své práci nazývá výpůjčkami (z jiných jazyků).

Humorné kalky jsou znaky vytvořené na základě překladu českého slova do ČJ, používané jako vtipy a jazykové hry v rámci jednotlivých skupin neslyšících přátel. Tyto znaky mají v českém znakovém jazyce dle Matuškové (2008) vždy svůj vhodný „nekalkový“ ekvivalent, který je považován za oficiální znak. Ačkoliv se takovéto kalky v mém výzkumu při rozhovorech s neslyšícími respondenty pravděpodobně objevovaly, nebyly předmětem mého zkoumání, a proto si skupinu humorných kalků dovolím do mé klasifikace znaků pražských toponym nezařazovat. Svůj výzkum jsem soustředila na (dle respondentů považované) „oficiální“ znaky pro čtvrti Prahy.

Polokalky můžeme nalézt u některých složenin, kdy pro neslyšící jedna „srozumitelná“ část je přeložena z češtiny do českého znakového jazyka, druhou jim "nesrozumitelnou" část si mluvčí "překládají" do ČZJ způsobem postrádajícím jakoukoliv souvislost s významem nebo vnější podobností části slova v češtině (Matušková, 2008, s. 45). Autorka podává několik příkladů, z nichž jeden pro ilustraci zde uvedu: mateřidouška – ukáže se znak MATKA pro vizuálně podobné slovo + znak KVĚTINA (neexistuje souvislost mezi slovy květina a douška). V mém výzkumu jsem nezaznamenala žádné znaky, které by se daly považovat dle definice Matuškové (2008) za polokalky. Tuto podskupinu kalků jsem se tedy rozhodla také ze své klasifikace vyřadit.

Při analýze získaných znaků jsem však narazila na znaky, které stoprocentně patří do skupiny kalků, nebyla jsem si však jistá, do které podskupiny kalků je zařadit, neboť se jedná o kombinaci 2 typů kalku. Rozhodla jsem tedy vytvořit pro ně samostatnou podskupinu, kterou jsem nazvala **smíšené kalky**³⁹.

Přehled výsledné vytvořené klasifikace lze vidět v *tabulce č. 5* a v následujících podkapitolách lze také najít vymezení jednotlivých kategorií klasifikace, s kterou pracuji v analýze dat, získaných od respondentů.

³⁹ Původně jsem chtěla tyto kalky nazvat kombinované, ale nakonec jsem se rozhodla skupinu přejmenovat na smíšené, aby se nezaměňovaly se skupinou kombinovaných znaků.

Tabulka 5 – Klasifikace toponym ČZJ pro pražské čtvrti

Znaky nezávislé na ČJ	Znaky bez zjištění motivace	
	Deskriptivní (popisné) znaky	
Znaky závislé na ČJ	Inicializované znaky	S prstovou abecedou
		S pomocnými artikulačními znaky
	Kalky	Doslovné překlady
		Motivované kalky
Smíšené kalky		
Kombinované znaky		

10.1 Znaky bez zjištění motivace

Do této skupiny patří znaky, u kterých motivace znaku není známa. Může se jednat o znaky arbitrární, nebo o znaky s nejasnou motivací. Znak nazýváme arbitrárním, když mezi formou znaku a tím, co označuje, není žádný přímý vztah. Podoba znaku a jeho užívání je založeno pouze na konvenci, tedy na dohodě mezi lidmi daného společenství, kde je znak používán.

To, zda je znak arbitrární, však nelze určit jednoznačně. Abych se mohla domnívat, že je nějaký znak opravdu arbitrární, musela bych pracovat s velkým počtem respondentů a ideálně také s dalšími podklady. Jako znaky bez zjištění motivace tedy hodnotím ty znaky, u nichž ani jeden z respondentů žádnou motivaci znaku neuvedl. Můj výzkum je založen na více či méně laickém výkladu mých respondentů. Ověření arbitrárnosti znaku by mělo být podpořeno odbornými poznatky o etymologii znaků.

10.2 Deskriptivní (popisné) znaky

Deskriptivní (nebo také popisné) znaky jsou takové znaky, které jsou vizuálně motivované, ikonické nebo popisně odkazují na určitou skutečnost spjatou s daným místem, tedy nějakým způsobem vycházejí z podoby označovaného místa, nebo častěji jejich forma souvisí s něčím, co je pro danou oblast charakteristické, např. známá instituce, objekt apod.

10.3 Inicializované znaky

Inicializované znaky jsou takové znaky, jejichž součástí je tvar písmena nebo písmen z prstové abecedy (případně tvar ruky pomocného artikulačního znaku)⁴⁰. Tato písmena odpovídají písmenu slova příslušného MJ, obvykle prvnímu, ale může i poslednímu či písmenu uprostřed slova. V ČZJ se lze dle Tetauerové (2008) setkat se znaky s inkorporovanými písmeny jednoruční i dvouruční prstové abecedy. Iniciála tedy stojí především „místo“ znaku, vlastně ho zastupuje (nejčastěji s kruhovým pohybem v neutrálním prostoru), ale může také být součástí znaku s jiným pohybem, místem artikulace apod.

10.4 Kalky

Kalk je obecně lingvistický pojem pro výraz vzniklý jako doslovný překlad z jednoho jazyka (výchozího) do druhého (cílového jazyka), kdy se použije domácího jazykového materiálu přesným (více méně) napodobením cizí předlohy.

O procesu kalkování se také ví ve všech doposud popsaných znakových jazycích (Macurová a Nováková, 2008, s. 289), kde stejně jako v mluvených jazycích funguje jako produktivní slovtvorný (neboli znakotvorný) proces. Ve znakových jazycích se však setkáváme také se specifickými kalky, které jsou typické zejména pro oblast vlastních jmen. V naší klasifikaci (podle klasifikace Matuškové (2008)) budeme tyto kalky nazývat kalky motivovanými (o těchto kalkách viz níže *podkapitulu č. 11.4.2*).

Ačkoliv se kalky v komunitách neslyšících prokazatelně používají, v mnoha zejména zahraničních textech se lze dočíst, že užívání kalků (zejména doslovných překladů, které opravdu mechanicky kopírují cizí předlohu, a to hlavně mluveného jazyka) může být kontroverzní. Některé kalky jsou pro komunitu neslyšících těžko přijatelné, jiné se běžně používají. Macurová a Nováková (2008) jako příklad v ČZJ pro znaky, které nejsou neslyšícími přijímány, uvádějí znaky PODZIM a TEPLOMĚR.

⁴⁰ O podobě a používání české prstové abecedy a pomocných artikulačních znaků se lze více dočíst např. v Hudákové (2008).

10.4.1 Doslovné překlady

Doslovné překlady ve ZJ jsou kalky, kdy dochází k (více či méně) přesnému překladu dvou i více částí slova výchozího mluveného jazyka do ZJ s použitím znaků, které existují pro jednotlivé části. Vzniká tak tedy tzv. složený znak.

10.4.2 Motivované kalky

Motivované kalky ve ZJ, jak jsem již uvedla v úvodu *kapitoly 11.4*, jsou takové kalky, které jsou specifické pro ZJ, a také typické pro znaky pro oblast vlastních názvů. Tyto znaky jsou založené na vizuální podobě vlastního jména v MJ s jiným slovem. Tento kalk tedy vzniká překladem do ZJ slova podobného názvu. Tato podobnost nemusí být nutně dána formální příbuzností daných výrazů (formální příbuznost je např. u znaku MODŘANY – MODRÝ), ale může se zakládat i na podobnosti čistě vizuální (např. NUSLE – NUDLE (v smyslu nudle z nosu) (srov. Matušková, 2008, s. 42).⁴¹ Macurová s Novákovou (2008, s. 290), jako příklad uvádí znak pro čtvrť Letňany (stejně jako se objevilo v mém výzkumu), který se ukáže jako znak LETĚT.

10.4.3 Smíšené kalky

Za smíšené kalky považuji takové složené znaky, jejichž obě části jsou vytvořené na základě českého názvu, každá z těchto částí je však jiným typem kalku (jedna je tedy doslovným překladem a druhá je motivovaným kalkem).

10.5 Kombinované znaky

Do této skupiny spadají znaky, jejichž motivace či struktura jsou smíšené, resp. znaky jsou složeny ze dvou (či více) různě motivovaných částí, vytvořeny tedy různým způsobem (např. užití prstové abecedy a znaku). Uvedu zde příklad, který uvádí Tetauerová (2008, s. 63): znak JIHLAVA – „J“ z prstové abecedy + znak HLAVA. Z mého výzkumu je na stejném principu vytvořen znak MALÁ CHUCHLE – VB – znak je složený ze znaku VELKÝ + „Ch“ z prstové abecedy.

⁴¹ Znak MODŘANY, který je identický se znakem MODRÝ, a podobně utvořené znaky by šlo chápat také jako přenesené pojmenování, protože etymologicky spolu i v češtině slovo modrý a slovo Modřany souvisejí. Toto uvědomění si ovšem vyžaduje hlubší znalost původu slov v češtině. Spoustu, ne však všechno, lze najít v Profousovi (2011).

11 Znaky z dalších zdrojů

Existuje několik zdrojů, ve kterých lze alespoň některé znaky pro pražská toponyma najít. Základním zdrojem lexikální zásoby jsou **slovníky českého znakového jazyka**, protože však potřebujeme najít vlastní jména, pravděpodobnost úspěšného nálezu je mnohem menší. Slovníky ČZJ jsou u nás zaměřené spíše na slova obecná nebo na určité tematické okruhy.

Druhou skupinou zdrojů znaků ČZJ jsou dostupné **specializované elektronické materiály na CD**. Jedná se většinou také o jakési slovníky. Tyto materiály jsou ve většině případů tematicky zaměřené a speciálně vlastním jménům se věnuje pouze jedno CD⁴².

Několik znaků ze sledované oblasti se mi podařilo nalézt ve **dvou absolventských pracích** studentek oboru Čeština v komunikaci neslyšících (dále ČNES) – v Matuškové (2008) a Hejlové (2011). Zmínky o několika znacích pro pražské čtvrti jsem objevila také v odborném textu Macurové (2008)

Posledním a mým nejobsáhlejším zdrojem se stal **internet**. Soustředila jsem se na 3 zdroje: **Zprávy v českém znakovém jazyce, Tiché zprávy a dvě videa od Tichého jazyka**. Zprávy v ČZJ jsou podle Buřičové (2010, s. 88) velmi důležité pro komunitu neslyšících, neboť je to „*jediná možnost, jak mohou získat přehled o tom, co se děje doma, v zahraničí nebo v kultuře neslyšících, a to v jejich mateřském jazyce, tedy v českém znakovém jazyce. Žádné jiné zprávy ve znakovém jazyce neexistují, proto je tento pořad velmi důležitý.*“ O dva roky poté, co autorka toto tvrzení publikovala, však byly spuštěny také Tiché zprávy, na které jsem také zaměřila svou pozornost při hledání znaků pro pražské čtvrti. U zpravodajství totiž předpokládám, že bude používat takové znaky, který by se daly považovat za oficiální, znaky, kterým by měla dobře rozumět neslyšící veřejnost, a proto považuji zprávy za hodnotné zdroje těchto znaků. Doufala jsem také, že mnou zkoumané znaky se budou v této relaci hojně vyskytovat. Třetí použitý zdroj – videa od Tichého jazyka – je patrně jediný, který je zaměřený přímo na čtvrti Prahy v ČZJ, a nezačlenit ho tedy do mého výzkumu by bylo více než nedbalé. Kritériem pro hledání zdrojů se znaky pro čtvrti Prahy na internetu bylo, aby v těchto zdrojích vystupovali neslyšící figuranti. Všechny tři mé zdroje tomuto kritériu odpovídají – v každém z nich je vždy přítomen neslyšící figuranta na tvorbě se podílí i další neslyšící spolupracovníci.

⁴² Jedná se o CD s názvem Evropské státy v českém znakovém jazyce (Šůchová, 2009).

V následujících kapitolách představím zdroje, kde se mi podařilo nalézt znaky ČZJ pro čtvrti Prahy, a také tyto získané znaky. U každé čtvrti, jejíž pojmenování v ČZJ jsem objevila v těchto zdrojích, uvádím srovnání s materiálem získaným od respondentů, popsáním v *kapitole č. 9.1*, většinou tedy odkazuji na tento popis. V několika případech, pokud se zde objevil odlišný znak či podoba znaku, znak ilustruji slovním popisem a/či novým obrázkem vytvořeným přímo z videí těchto zdrojů.

11.1 Odborné texty a absolventské práce studentek ČNES

V rámci sestavování textu této bakalářské práce jsem ve dvou absolventských pracích studentek oboru ČNES našla znaky pro čtvrti Prahy.

První takovou prací **bakalářské práce Matuškové** (2008, s. 37 a 40–47), která se zabývá kalky v ČZJ. V její práci lze nalézt znaky pro několik pražských čtvrtí, u kterých autorka popisuje jejich formu z hlediska tvoření kalků. Jsou to znaky:

- MODŘANY – *“ukáže se jako znak MODRÝ”* (zřejmě stejně jako nejčastější varianta v mém výzkumu – *kap. c. 9.1.39*),
- PROSEK – *“vychází se z vizuálně podobného slova, ukáže se jako PROSIT”* (stejný znak jako ten, který v mém výzkumu uvedli respondenti – *viz kap. c. 9.1.46*),
- STODŮLKY – autorka popisuje formu znaku jako složeninu STO + DŮL, dále ale také uvádí: *“Tento znak ukazoval jeden neslyšící z Moravy, protože ještě neznal znak STODŮLKY. Pravděpodobně si tento znak vymyslel.”* Stejný znak se však objevil i v mém výzkumu, uvedli ho 3 respondenti (*viz kap. c. 9.1.55*),
- STRÍŽKOV – *“jde o motivaci češtinou, ukáže se jako STRÍHAT”* (opět shodný se znakem od respondentů – *viz kap. c. 0*).

Hejlová (2011) se ve své bakalářské práci věnuje motivovanosti znaků v ČZJ pro stanice pražského metra. Ačkoliv se jedná o znaky pro názvy stanic metra, rozhodla jsem se zde uvést ty znaky, jejichž názvy v ČJ pro stanice se shodují s názvy čtvrtí. Těchto znaků však není mnoho, protože autorka se soustředí na představení podob (s obrázky znaku) i tak malého množství vizuálně motivovaných znaků:

- STRÍŽKOV – Hejlová uvádí jiné varianty znaku se stejnou motivací, jako uvedl respondent v mém výzkumu – tvar budovy stanice metra. Autorka ukazuje 3 varianty (na obrázcích):

- první varianta má tvar rukou D , pohyb obou rukou současně je veden směrem od těla, ruce se při pohybu kříží,
- druhá varianta se pohybuje stejným způsobem jako první, tvar rukou je však B_1 či B_0 ,
- třetí varianta se pohybuje alternativním pohybem po stejné dráze jako u předchozích variant a tvar rukou je $\overset{m}{D}_0$,
- VYŠEHRAD – autorka ilustruje obrázkem stejnou podobu znaku, jako se objevila v mém výzkumu a uvádí i stejnou motivaci znaku (*kapitola č. 0*).

Dva znaky ČZJ lze nalézt také v **textu Macurové (2008)**. Prvním znakem je znak LETŇANY, u kterého autorka popisuje, že se ukáže jako LÉTAT (pravděpodobně se jedná o variantu A (viz *obrázek č. 64 v kap. č. 9.1.31*), kterou známe od respondentů) či LÉTO (žádný z respondentů neukázal znak, který by se podobal znaku LÉTO). Druhým znakem je znak STODŮLKY. Macurová uvádí, že tento znak je složen ze znaků STO + DŮLEK (stejná forma znaku se objevila také v mém výzkumu – *kap. č. 9.1.55*).

11.2 Zprávy v českém znakovém jazyce

Zprávy v českém znakovém jazyce (dále Zprávy v ČZJ) jsou desetiminutová zpravodajská relace určená pro uživatele ČZJ, kterou vysílá Česká televize (dále ČT) každý večer deset minut před osmou hodinou. ČT začala tento program vysílat v roce 2000 a do současnosti prošel mnoha změnami. O vývoji Zpráv v ČZJ do roku 2010 se lze dočíst v Buřičové (2010).

Mým nejcennějším a nejbohatším zdrojem znaků pro čtvrti Prahy jsou webové stránky České televize (dále ČT), kde lze najít archiv pořadu Zprávy v ČZJ⁴³. Strávila jsem velmi mnoho času hledáním těchto znaků, které jsem mohla nalézt pouze trpělivým zhlédnutím jednotlivých dílů zpráv. Pracovala jsem s díly vysílanými v čtyřletém období v letech 2014–2017. Jedná se celkem o 1352 dílů.⁴⁴

V dílech, které jsem analyzovala, se objevovali následující neslyšící moderátoři:

⁴³ Odkaz na archiv zde: <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1097176961-zpravy-v-ceskem-znakovem-jazyce/dily/>

⁴⁴ V archivu lze nalézt 274 dílů z roku 2014, 360 dílů z roku 2015 a 359 dílů z roku 2016 i 2017. Z roku 2014 existuje méně dílů, protože až v září toho roku se začalo vysílat každý den. Předtím se totiž nevysílalo o víkendech.

Tomáš Bogner, Sergej Josef Bovkun, Vendula Panská, Markéta Spilková a Hana Wiesnerová. U jednotlivých znaků jsem si všímala rovněž zásadních rozdílů v artikulaci znaků u jednotlivých mluvčích.⁴⁵

Bohnice

Ve Zprávách v ČZJ v mnou zkoumaném období se čtvrt' Bohnice objevila celkem osmkrát. Moderátoři (konkrétně Bovkun, Panská a Wiesnerová) použili stejný znak, který pro tuto čtvrt' uvedli respondenti v rozhovorech (viz *obrázek č. 1, kap. č. 9.1.1*). Ve zprávách se však vždy projevoval posun znaku na stranu čela, který jsem při rozhovorech zaznamenala pouze u jednoho respondenta. I zde se domnívám, že znak je artikulován mimo obličej, aby se opět zabránilo přerušení očního kontaktu. V tomto případě ale primárně ne s adresátem, nýbrž s obrazovkou čtecího zařízení, ze kterého moderátoři zprávy čtou.

Braník

Pojmenování v ČZJ pro Braník se ve Zprávách v ČZJ objevilo dvakrát. V obou případech moderátorky (Panská a Wiesnerová) použily znak totožný s variantou uvedenou respondenty nejčastěji (viz *obrázek č. 2, kap. 9.1.2*).

Břevnov

Znak pro Břevnov se ve Zprávách v ČZJ objevil dvakrát. V obou případech však byla užitá jiná varianta. Moderátor Sergej Josef Bovkun při zmínce čtvrti použil variantu A (viz *obrázek č. 6, kap. 9.1.3*), Hana Wiesnerová však pohyb znaku vede od nosu, ukázala tedy variantu B (*obrázek č. 7*).

Bubeneč

O Bubenči se ve Zprávách v ČZJ mluvilo čtyřikrát. Naprosto stejný znak BUBENEČ použili v tomto období tři moderátoři (Bovkun, Panská, Wiesnerová). Znak se shoduje také se znakem uvedeným celkem třinácti respondenty v mém výzkumu (*obrázek č. 9, kap. 9.1.5*).

⁴⁵ Nejčastěji se ukazovala odlišná podoba znaků u Venduly Panské.

Černý Most

Ve výzkumu jsem zaznamenala dvě možné varianty, kdy se první část znaků (ČERNÝ) znakuje jednou rukou či obouručně (viz *kap. 9.1.7*). Ve Zprávách v ČZJ se však objevuje pouze první varianta, tedy znak artikulovaný v první své části pouze jednoručně (viz *obrázek č. 13*).

Dejvice

Ve Zprávách v ČZJ se znak pro Dejvice objevil celkem osmnáctkrát a také se zde projevila variace zmíněná v *kapitole 9.1.8*. Moderátoři Bogner, Bovkun a Wiesnerová použili ve svém projevu vždy variantu A (*obrázek č. 15*). Pouze Vendula Panská artikulovala znak Dejvice s opakovaným pohybem – tedy variantou B (*obrázek č. 16*).

Ďáblice

Ve Zprávách v ČZJ se objevuje jediná zmínka o této čtvrti. Znak má v tomto případě podobu varianty A (*obr. č. 22*) uvedené v *kapitole 9.1.11*. Jedná se tedy o variantu, která měla v mém výzkumu větší zastoupení respondentů.

Hloubětín

Ve zprávách pro neslyšící na ČT se čtvrť Hloubětín objevila dvakrát a vždy v jiné podobě. Zajímavé je, že ani v jednom případě se nejedná o variantu, kterou v mém výzkumu použila většina respondentů (14). Moderátor Sergej Josef Bovkun pro Hloubětín použil znak, který uvedl pouze jeden respondent v mém výzkumu (*kap. 9.1.13*), variantu C (*obr. č. 30*). V druhém případě moderátorka Vendula Panská čtvrť označuje variantou B (*obrázek č. 29*). I tato podoba znaku se objevila v mém výzkumu pouze jednou.

Holešovice

Moderátoři Zpráv v ČZJ (konkrétně Bogner, Panská a Wiesnerová) pro Holešovice použili totožný znak – variantu A, kterou uvedlo mých 10 respondentů ve

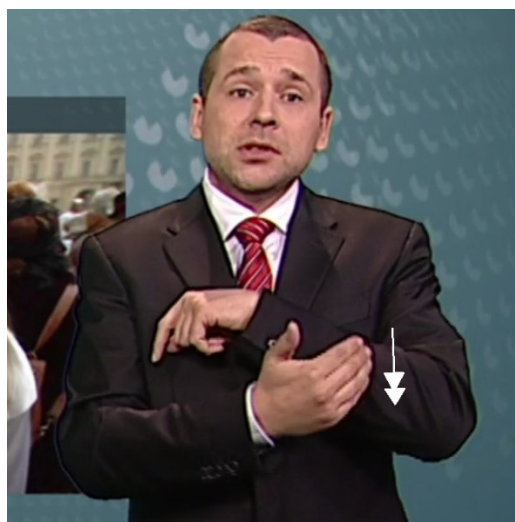
Obrázek 160:
HOLEŠOVICE – Varianta D

výzkumu (*obr. č. 31, kapitola 9.1.15*). Pouze v jednom případě lze u moderátorky Wiesnerové zaznamenat naprosto odlišný znak, ve kterém se ruka ve tvaru ∇ opakovaně pohybuje od čela a zároveň se lehce otáčí v zápěstí (*viz obrázek č. 160*). Protože v jiných videích tato moderátorka použila variantu A, řekla bych, že se v tomto případě jedná o nedůslednost.

Hostivař

O čtvrti s názvem Hostivař se ve Zprávách v ČZJ v mém zkoumaném období mluví čtyřikrát, objevují se dvě podoby. Moderátorky Panská a Wiesnerová ve svém projevu použily znak, který se nejčastěji objevil také u respondentů v rozhovorech. Jedná se o variantu A (*viz obrázek č. 35, kap. 9.1.17*).

Znak Bognera a Bovkuna se liší pouze tvarem ruky, kdy se při artikulaci o předloktí neotírá pouze špička prostředníčku, ale všechny prsty (resp. 4 prsty, protože palec má jinou orientaci). Znak je znázorněn na *obrázku č. 161*.

*Obrázek 161:
HOSTIVAŘ – Varianta C*

Hradčany

Znak po Hradčany lze najít ve Zprávách v ČZJ v letech 2014–2017 celkem devětkrát. Všichni moderátoři používají znak HRADČANY (*obrázek č. 37*) stejně jako všech 17 respondentů v mém výzkumu (*kap. 9.1.18*).

Chodov

Zmínky o Chodově se objevily ve Zprávách v ČZJ celkem čtyři. Ve třech zprávách se objevil znak CHODOV – varianta D (*obr. č. 42, kap. 9.1.20*). Pouze v jednom případě moderátorka Hana Wiesnerová použila inicializovaný znak – tedy variantu A (*obr. č. 39*), i když v jiných dvou dílech zpráv využila již zmíněnou variantu D. Proto se domnívám, že by se zde mohlo jednat o nedůslednost, kdy si moderátorka nevzpomněla na znak, a tak pro označení Chodova použila „Ch“ z prstové abecedy.

Jinonice

Pražská čtvrť Jinonice se objevila ve zprávách pro neslyšící pouze dvakrát. Moderátorka Vendula Panská použila pro označení této čtvrti inicializovaný znak (viz *obrázek č. 44*) stejně jako většina mých respondentů ve výzkumu (*kap. 9.1.21*). Moderátorka Markéta Spilková však celý název čtvrti vyhláskovala prstovou abecedou.

(Malá a Velká) Chuchle

Ve Zprávách v ČZJ jsem nezaznamenala žádný znak pro Malou či Velkou Chuchli, ale v jednom díle se objevuje název Chuchle, který pravděpodobně zahrnuje obě tyto čtvrti. Přesto se znak neshoduje s žádnou variantou druhé části znaků uvedených respondenty (*kapitoly 9.1.35 a 0*). Moderátorův znak je artikulován oběma rukama ve tvaru „O“ v prostoru před tělem. Ruce se pohybují opakovaně k sobě a od sebe, vždy, když jsou u sebe, dochází k dotyku. Podoba znaku je znázorněna na *obrázku č. 162*.

Obrázek 162: Znak CHUCHLE

Karlín

Pojmenování v ČZJ jsem zaznamenala v archivu Zpráv v ČZJ celkem dvacetkrát a objevilo se několik nepatrně odlišných podob. Dvě podoby znaku, které jsem zaznamenala také u respondentů (*kap. 9.1.23*), zahrnuji pod jednu variantu.

Nejčastější variantou ve Zprávách v ČZJ je znak, u kterého se ruka pohybuje obloukem od tváře k čelu. V několika případech⁴⁶ jsem však pohyb zaznamenala delší, vedoucí ne od tváře, ale od brady. V mém výzkumu však pouze dva respondenti ukázali znak, ve kterém ruka začíná u tváře, a čtyři neslyšící začínali pohyb znaku od brady (viz *obrázek č. 48*).

⁴⁶ Tato podoba znaku se objevila u moderátorů Bovkuna a Wiesnerové. Oba však ve většině svých projevů používali variantu, kdy ruka začíná pohyb u tváře.

Jediný moderátor Bogner ve svém projevu vždy používá pro Karlín znak, u kterého dochází k přetočení ruky. Tento znak jsem zaznamenala také u čtyř respondentů (znak je zobrazen na *obrázku č. 50*).

Kbely

Na znak pro čtvrť Kbely jsem ve Zprávách v ČZJ narazila celkem čtyřikrát. Ačkoliv se znak objevil vždy u jiného moderátora, vždy má totožnou formu. Zajímavé však je, že tento znak neuvedl ani jeden respondent v mém výzkumu (*kap. 9.1.24*). Jedná se o obouruční znak, kdy obě ruce ve tvaru B_o se pohybují do stran od těla (znak můžete vidět na *obrázku č. 163*)⁴⁷.

*Obrázek 163:
KBELY – Varianta D*

Dovolím si zde sama popsat možnou motivaci znaku. Podle mě je podoba znaku odvozena od slova *letišťe*, protože se v této čtvrti nachází známé vojenské letiště a také letecké muzeum. V rozhovorech několik respondentů uvedlo, že tento objekt zná, čtvrť však žádný z neslyšících variantou D nepojmenoval.

Kobylisy

O čtvrti Kobylisy se ve Zprávách v ČZJ mluví pouze jednou. Moderátorka pro označení Kobylis použila znak, který také uvedlo všech 17 mých respondentů ve výzkumu (viz *obrázek č. 54*).

Košíře

Košíře moderátoři ve dvou dílech Zpráv v ČZJ znakovali jako znak KOŠ. Je to tedy stejný znak, který pro čtvrť použila většina (9) mých respondentů ve výzkumu. Podobu znaku můžete vidět na *obrázku č. 55* v *kap. č. 9.1.26*.

⁴⁷ Manuální složka znaku se shoduje se znakem LETŇANY – variantou B (viz *obrázek č. 65, kap. 9.1.31*), jehož motivací formy znaku jsou dle respondentů slova *let, lézat* či *letět*.

Krč

Pražská čtvrť Krč se objevila ve Zprávách v ČZJ pouze jednou. Moderátor zde ukázal znak, který se shoduje se znakem KRČ – varianta C, kterou uvedli tři respondenti v mém výzkumu (viz *kap. 9.1.28*).

Kunratice

Ve Zprávách v ČZJ se objevila jediná zmínka o čtvrti s českým názvem Kunratice. Moderátorka pro tuto čtvrť ukázala inicializovaný znak, tedy „K“ z prstové abecedy (*obrázek č. 164*).

Obrázek 164:
KUNRATICE – Varianta D

Letňany

Letňany se objevují ve zprávách v ČZJ čtyřikrát (u tří různých moderátorů) a vždy ve stejné formě. Tento znak se také shoduje se znakem, který jsem získala od patnácti respondentů. Podoba znaku je tedy již zobrazena na *obrázku č. 64 (kap. č. 9.1.31)*.

Libeň

Pro Libeň čtyři různí moderátoři ukázali v pěti dílech Zpráv v ČZJ naprosto stejný znak. Tento znak jsem také získala od respondentů v rozhovorech pro svůj výzkum. Jedná se variantu A, kterou lze nalézt znázorněnou na *obrázku č. 66 (kap. č. 9.1.32)*.

Libuš

Znak pro Libuš, který se objevil ve zprávách pouze jednou, uvedl také jeden respondent. Forma znaku připomíná zavazování šátku (viz *obrázek č. 69 v kap. č. 9.1.33*).

Malá Strana

Čtvrť s názvem Malá Strana lze v mnou zkoumaném období Zpráv v ČZJ zaznamenat čtyřikrát, a to vždy v projevu jiného moderátora. Znak je však u všech

moderátorů artikulován shodně. Tento znak je také totožný se znakem, kteří znají všichni respondenti, kteří se zúčastnili mého výzkumu. Znak uvádím v *kap. č. 9.1.36*.

Michle

V celém zkoumaném období Zpráv v ČZJ se podařilo nalézt pouze jednu zmínku o čtvrti s názvem Michle. Moderátor zde používá znak MICHLE – Variantu A (viz *obrázek č. 76*), uvedenou v *kapitole č. 9.1.38*.

Modřany

Čtvrť Modřany se ve Zprávách v ČZJ objevovala velmi často. Je to dáno zejména tím, že se v této čtvrti nachází Pražský spolek neslyšících, který bývá ve zprávách pro neslyšící často tematizován. Měla jsem tedy možnost najít znaky pro tuto čtvrť od všech pěti moderátorů, a také vždy více znaků od téhož moderátora. Všichni moderátoři však používají jednotný znak pro Modřany, který má manuální složku totožnou se znakem MODRÝ (s opakovaným pohybem). Jde o znak, který také ve výzkumu zmínil největší počet respondentů (14). Znak je již znázorněn na *obrázku č. 78* v *kap. č. 9.1.39*.

Motol

O Motole se ve Zprávách v ČZJ mluvilo celkem patnáctkrát. Znak pro čtvrť jsem tak měla šanci získat od všech pěti moderátorů sledovaného období. U všech se objevuje naprosto stejný znak, který dokumentuji v *kap. č. 9.1.40 (obr. č. 80)*, jelikož se v mém výzkumu objevil u sedmi respondentů.

Nové Město

Ve Zprávách v ČZJ se znak pro Nové Město objevil pouze jednou. Složený znak se shoduje s nejpoužívanější variantou od respondentů – s variantou A (viz *obrázek č. 86, kap. č. 9.1.42*).

Nusle

Ve Zprávách v ČZJ jsem pouze v jednom díle našla zmínku o čtvrti s názvem Nusle. Moderátorka pro tuto čtvrť použila znak, který se naprosto shoduje se znakem uvedeným respondenty nejčastěji (viz *obrázek č. 89, kap. č. 9.1.43*).

Podolí

O Podolí se ve Zprávách v ČZJ mluvilo celkem pětkrát. Tři různí moderátoři pro tuto oblast použili shodný znak, stejný jako mých 13 respondentů (viz *obrázek č. 92 v kapitole č. 9.1.45*).

Prosek

Také Prosek se objevil ve zprávách pro neslyšící ve zkoumaném období pouze jednou. Moderátorka zpráv zde ukázala stejný znak, který známe od respondentů z *kapitoly č. 9.1.46*.

Radlice

Čtvrť Radlice byla nejčastěji objevující se čtvrtí ve Zprávách v ČZJ. Tato čtvrť je pro neslyšící známá především školou pro žáky s vadou sluchu, o které Zprávy v ČZJ často informují. Není nijak překvapivé, že u všech moderátorů se objevuje stejný znak pro tuto část Prahy. Znak RADLICE se shoduje se znakem uvedeným všemi respondenty v mém výzkumu (viz *kap. č. 9.1.47*).

Radotín

Ačkoliv se čtvrť Radotín objevila ve Zprávách v ČZJ pouze dvakrát, ukázaly se zde dvě varianty. Moderátorka Wiesnerová pro Radotín použila dvouruční znak, ale moderátor Bogner pojmenoval Radotín v ČZJ jednoručním znakem. Tato variantnost se objevila také v mém výzkumu (*kap. č. 9.1.48*). Tam však jasně převažovala dvouruční varianta.

Ruzyně

Dvě moderátorky Zpráv ukázaly ve čtyřech dílech znak pro čtvrť s názvem Ruzyně. U obou se objevil shodný znak, jehož formu lze najít na *obrázku č. 96 (kap. č. 9.1.49)*.

Smíchov

Pražskou čtvrť Smíchov můžeme v archivu Zpráv v ČZJ v letech 2014–2017 najít celkem osmnáctkrát. Ve všech těchto dílech a u všech moderátorů se objevuje pouze

jeden znak. Tento znak také uvedlo 14 respondentů v mém výzkumu (viz *kap. č. 9.1.53*). Podobu znaku lze najít na *obrázku č. 105*.

Staré Město

Staré Město jsem ve Zprávách v ČZJ zaznamenala ve čtyřech dílech. V každém z těchto dílů se objevuje jiný moderátor. Všichni čtyři moderátoři však pro Staré Město používají naprosto stejný složený znak STARÉ MĚSTO – varianta A, který jsem zaznamenala také u respondentů. Podobu znaku a více informací o tomto znaku lze najít v *kapitolách č. 9.1.42* (Nové město) a *9.1.54* (Staré město).

Stodůlky

Znak pro Stodůlky se ve Zprávách objevil třikrát u tří různých moderátorů a vždy v téže formě. Podobu znaku můžeme vidět na *obrázku č. 109*, znak se totiž shoduje se znakem, kterým tuto čtvrť pojmenovala většina respondentů (9) v mém výzkumu (*kap. č. 9.1.55*).

Strašnice

Pro Strašnice, které byly zmíněny ve Zprávách v ČZJ pouze dvakrát, použili dva různí moderátoři znak, který je zobrazen na *obrázku č. 111* v *kap. č. 9.1.56*.

Střešovice

Tato čtvrť se objevila v televizních zprávách pro neslyšící pouze jednou. Moderátorka ukázala znak, který se pohybem i místem artikulace shoduje se znakem, který uvedli respondenti v mém výzkumu (viz *obrázek č. 115* v *kap. č. 9.1.57*), tvar aktivní ruky se však u moderátorky nepatrně liší, palec je totiž po celou dobu ohnutý (tvar ruky by asi nejvíce odpovídal tvaru B, prsty jsou však výrazně od sebe).

Suchdol

Čtvrť Suchdol se objevila ve Zprávách v ČZJ pouze jednou. Moderátor pro tuto čtvrť použil znak, který se svou manuální složkou shoduje se znakem SUCHÝ. Stejný znak ukázali tři respondenti v mém výzkumu, a proto podobu znaku lze najít na *obrázku č. 118* (*kap. č. 9.1.59*).

Troja

Troju jsem zaznamenala v dílech Zpráv v ČZJ osmkrát. Objevily se zde dvě varianty lišící se orientací dlaně. Moderátoři Bogner, Bovkun a Wiesnerová používají pro označení této čtvrti znak, který použila většina respondentů v mém výzkumu (viz *obrázek č. 119, kap. č. 9.1.60*). Pouze moderátorka Vendula Panská pro označení této čtvrti ukazuje znak s odlišnou orientací dlaně (dlaň nesměruje od těla ale naopak k tělu – viz *obrázek č. 165*).

*Obrázek 165:
TROJA – Varianta C*

Uhříněves

Čtvrť s českým názvem Uhříněves se objevila ve Zprávách v ČZJ ve třech dílech. Moderátoři Bogner a Panská při zmínce o Uhříněvsi použili inicializovaný znak (*obrázek č. 166*).

Moderátorka Hana Wiesnerová však ve svém projevu ukázala odlišný znak, který jsem zaznamenala i u respondentů. Znak lze nalézt na *obrázku č. 122 v kap. č. 9.1.62*.

*Obrázek 166:
UHŘÍNĚVES – Varianta D*

Veslavín

O čtvrti Veslavín se ve zpravodajské relaci pro neslyšící mluví třikrát a ukázaly se zde dvě varianty. Moderátor Bovkun pro tuto čtvrť použil složený znak, který obsahuje znaky VELKÝ a SLAVIT. Podobu znaku můžeme vidět na *obrázku č. 167*.

Wiesnerová však pro Veslavín ukázala odlišný znak, u kterého se obě ruce současně pohybují nahoru a dolů na hrudi, manuální složka znaku se shoduje se znkem RADOTÍN – varianta A. Znak je zobrazen na *obrázku č. 168*.

Obrázek 167: VELESLAVÍN – Varianta C

Zajímavé je, že ani jednu z těchto variant neuvedl pro Veleslavín žádný z respondentů v mém výzkumu (ti ukázali dva odlišné znaky (viz kapitolu č. 9.1.63).

Vinohrady

Znak pro Vinohrady byl ve Zprávách v ČZJ v mnou zkoumaném období použit celkem jedenáctkrát. V naprosté většině moderátoři artikulovali znak, který je zobrazen na obrázku č. 130 (kap. č. 9.1.65).

Tento znak znalo také osm respondentů v mém výzkumu.

V jediném díle zpráv moderátorka Wiesnerová ukázala pro Vinohrady jiný znak. Jedná se o variantu B (obrázek č. 131). I když se tento znak objevil také u respondentů, domnívám se, že zde jde o nedůslednost, protože v jiných dílech moderátorka používá variantu A.

Vinoř

Ve Zprávách v ČZJ se Vinoř objevila ve dvou dílech. Dvě moderátorky znakující o této čtvrti však používají lehce odlišné znaky. Moderátorka Wiesnerová ukázala znak stejný jako osm respondentů ve výzkumu. Je to tedy znak shodující se manuální složkou se znakem VÍNO (viz kap. č. 9.1.66).

*Obrázek 168:
VELESLAVÍN – Varianta D*

Druhá moderátorka Panská však používá složený znak, který se skládá ze znaků VÍNO a „Ř“ z jednoruční prstové abecedy. Podoba znaku je zobrazena na *obrázku č. 169*.

Obrázek 169: VINOŘ – Varianta B

Vršovice

Pro Vršovice se ve Zprávách v ČZJ objevilo jediné možné pojmenování v ČZJ, které vypadá naprosto stejně jako to, které uvedli také někteří respondenti v mém výzkumu. Jedná se tedy o variantu A, kterou lze spatřit na *obrázku č. 132 (kap. č. 9.1.67)*. Tento znak se objevuje ve Zprávách třikrát od dvou různých moderátorů.

Vysočany

Oblast pojmenovaná Vysočany se ve zprávách objevila čtyřikrát a vždy v projevu jiného moderátora. Všichni však ukázali naprosto stejný znak, který je také totožný se znakem, který předvedli pro Vysočany skoro všichni mí neslyšící respondenti. Jak tento znak vypadá, lze najít na *obrázku č. 134 (kap. č. 9.1.68)*.

Vyšehrad

Pro dvanáctkrát zmíněnou čtvrť Vyšehrad se jeví jako jediné možné pojmenování ve Zprávách v ČZJ znak, kdy se ruce ve tvaru „O“ střídavě pohybují od těla a k tělu. Obrázek znaku (*obrázek č. 134*) můžeme vidět v *kapitole č. 9.1.69* na *obrázku č. 135*, protože tento znak také uvedl a většina respondentů.

Záběhllice

Katastrální území zvané Záběhllice se ve zprávách pro neslyšících objevilo čtyřikrát v projevu tří různých moderátorů. Všichni tito moderátoři použili znak, který je svou manuální složkou totožný se znakem BĚH, BĚHAT (viz *obrázek č. 138*). Tento znak známe také od respondentů ve výzkumu (*kap. č. 9.1.70*).

*Obrázek 170:
ZBRASLAV – Varianta B*

Zbraslav

Čtvrť Zbraslav se ve Zprávách v ČZJ objevila pouze jednou u moderátora Bognera. Pro Zbraslav zde můžeme tedy spatřit inicializovaný znak, kdy ruce jsou ve tvaru „Z“ jako ve dvouruční prstové abecedě (*obrázek č. 170*).

V mém výzkumu respondenti uvedli pro Zbraslav pomocný artikulační znak „Z“.

Zličín

Moderátor ve dvou dílech Zpráv v ČZJ pro pražskou čtvrť Zličín použil znak, který jsem získala také ve výzkumu od respondentů a označila ho jako variantu A, protože byl zastoupen nejčastěji. Jak vypadá tento znak, lze najít v *kap. č. 9.1.72* (na *obrázku č. 140*).

Žižkov

O čtvrti Žižkov se ve Zprávách v ČZJ mluví třináctkrát. Všech pět moderátorů používá naprosto shodný znak. Obrázek znaku lze najít v *kap. č. 9.1.73* (*obrázek č. 143*). Stejný znak použila většina respondentů v mém výzkumu.

11.3 Tiché zprávy

Tiché zprávy jsou internetový zpravodajský servis spuštěný na podzim roku 2012 obecně prospěšnou společností Tichý svět ve spolupráci s 365, o. p. s. Tento web⁴⁸ přináší aktuality ze života neslyšících u nás i v zahraničí pětikrát týdně prostřednictvím dvou až tří videí v českém znakovém jazyce. U každého videa je také překlad do českého jazyka a vlastní reportáže a rozhovory jsou opatřeny českými titulky. Tým Tichých zpráv tvoří na nejrůznějších pozicích neslyšící pracovníci.

Jelikož jsou zprávy na webu Tichých zpráv rozdělené do různých rubrik, práce s vyhledáváním znaků pro čtvrti Prahy pro mě byla jednodušší. Mohla jsem totiž vyhledat pouze zprávy soustředěné v rubrice „z domova“, ve kterých se názvy čtvrtí v ČZJ mohly objevit. Zhlédla jsem tedy na tomto webu všechna videa v této rubrice od nejstarších z roku 2012 do novějších do konce roku 2017.⁴⁹ Jedná se zhruba o 160 videí.

Bohnice

V Tichých zprávách se mluvilo o Bohnicích třikrát. Moderátorky použily znak, který je zobrazen na *obrázku č. 1 v kap. č. 9.1.1* (bez žádného posunu na stranu čela).

Břevnov

Pro čtvrť s názvem Břevnov se v Tichých zprávách objevil znak, který je v mém výzkumu označen jako varianta B (viz *obr. č. 7 v kap. č. 9.1.3*), neboť tuto podobu znaku použili 4 respondenti z celkového počtu jedenáct (respondenti, kteří vůbec uvedli nějaký znak).

Čakovice

Pražská čtvrť s názvem Čakovice se v internetových zprávách pro neslyšící objevila pouze jednou. Inicializovaný znak je tvořen tvarem ruky pro písmeno C a Č z prstové abecedy, tedy tvarem ruky \mathbb{D}_c , a kruhovým pohybem v neutrálním prostoru. Tato podoba znaku (viz *obrázek č. 10*) se objevila také v mém výzkumu jako varianta A (viz *kap. č. 9.1.6*).

⁴⁸ Odkaz na stránky Tichých zpráv zde: <http://www.tichezpravy.cz/>

⁴⁹ První video, ve kterém jsem zaznamenala pojmenování pro pražskou čtvrť pochází z 5.3.2013.

Černý Most

Moderátorka pro Černý Most použila variantu B (viz *obrázek č. 14*), tedy složený znak, jehož první část je artikulována obouručně.

Hradčany

Pro Hradčany zřejmě existuje pouze jediný možný znak, jehož podobu již známe od (všech) respondentů (viz *obr. č. 37 v kap. č. 9.1.18*).

Karlín

Pražská čtvrť Karlín se v Tichých zprávách objevila jednou, a to ve stejné podobě jako nejčastěji respondenty uvedená varianta (*obrázek č. 48, kap. č. 9.1.23*). U dvou respondentů (ze 6) jsem zaznamenala odlišnou formu znaku, kdy pohyb začíná od tváře. a ne od brady. Zde – v Tichých zprávách – tento znak začíná svůj pohyb od tváře.

Kobylisy

Znak pro Kobylisy se v těchto zprávách ukázal být totožný se znakem, který uvedli všichni mí respondenti (*kap. č. 9.1.25*). Jak znak vypadá lze najít na *obrázku č. 54*.

Letňany

Znak pro Letňany se objevil v Tichých zprávách třikrát, bylo to však v jediném videu. Moderátorka pro tuto čtvrť použila znak, který uvedla většina (15) respondentů v mém výzkumu (viz *kap. č. 9.1.31*). Podobu znaku lze najít znázorněnou na *obrázku č. 65*.

Motol

O čtvrti Motol se v Tichých zprávách mluvilo ve mnou zkoumaném období celkem třikrát. Ve všech těchto videích se objevila stejná moderátorka, a proto se zde pro Motol opakovala stejná podoba znaku. Znázorněnou formu tohoto znaku lze najít na *obrázku č. 80*. Jedná se o variantu A v mém výzkumu, což je respondenty nejčastěji uváděná varianta (více v *kap. č. 9.1.40*).

Nové Město

Pro pražskou čtvrť Nové Město, dvě moderátorky Tichých zpráv použily stejný znak, který se také shoduje se znakem uvedeným čtrnácti respondenty ve výzkumné části (viz *obrázek č. 86* v *kap. č. 9.1.42*).

Podolí

Čtvrť Podolí se ukázala v Tichých zprávách pouze jednou, a to ve stejné podobě, jakou užíli respondenti v mém výzkumu. Podobu znaku viz na *obrázku č. 92*.

Radlice

Stejně jako ve Zprávách v ČZJ jsou i v Tichých zprávách Radlice nejčastěji zmiňovanou čtvrtí. Zde se tato čtvrť objevila celkem sedmkrát a vždy v téže podobě. Stejným způsobem tuto čtvrť pojmenovali i respondenti ve výzkumu (viz *obrázek č. 94*).

Smíchov

Čtvrť Smíchov se v Tichých zprávách objevila dvakrát. Moderátoři v obou případech použili znak, jehož podobu lze najít na *obrázku č. 105* (*kap. č. 9.1.53*). Tento znak byl také nejčastější podobou znaku pro Smíchov ve výzkumu s respondenty.

Stodůlky

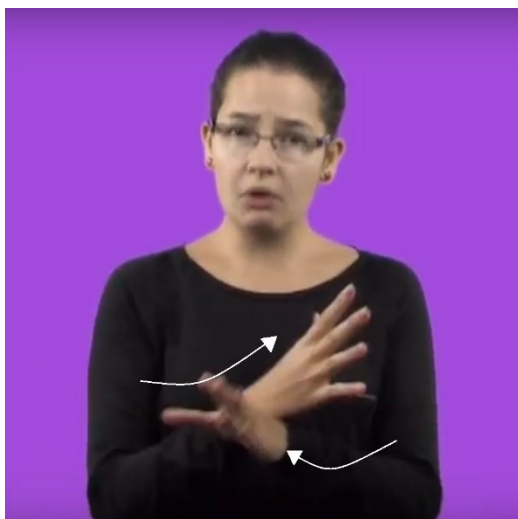
O Stodůlkách se v Tichých zprávách v mnou zkoumaném období mluvilo dvakrát. Dva různí moderátoři použili stejný znak, který se také shoduje se znakem nejčastěji uvedeným respondenty (viz *kap. č. 9.1.55*). Jedná se tedy o variantu A, jejíž podoba je znázorněna na *obrázku č. 109*.

Strašnice

Znak pro Strašnice ve videu Tichých zpráv vypadal stejně jako varianta B (viz *obrázek č. 111*) získaná od pěti respondentů (stejný počet jako pro variantu A, proto nelze říci, zda jde o nejvíce používanou variantu). Znak je tedy motivovaný slovem *strašit* vizuálně podobným českému názvu čtvrti (viz *kap. č. 9.1.56*).

Vinohrady

Vinohrady lze najít v Tichých zprávách v období 2012–2017 celkem třikrát. V těchto videích se však objevují dvě moderátorky (Mašláňová a Pangráčová). Obě pro Vinohrady použily znak, který jsem ve výzkumu (*kap. č. 9.1.65*) nazvala variantou A (viz *obrázek č. 130*). Moderátorka Marie Mašláňová však ve dvou videích ukazuje znak pro Vinohrady nepatrně odlišně, stejně jako dva respondenti. Ruce u znaku těchto znakovících jsou obě aktivní – obě se rozevrou a přemění se tak do tvaru 5 (či 5̂). Odlišné zakončení pohybu znaku je znázorněno na *obrázku č. 171*.

Obrázek 171:
VINOHRADY – Varianta A

Vysočany

Vysočany se v Tichých zprávách objevily ve stejné formě v ČZJ, která byla použita respondenty (viz *obrázek č. 134 v kap. č. 9.1.68*).

Vyšehrad

Znak pro Vyšehrad v Tichých zprávách se hoduje se znakem, který uvedlo 9 respondentů. Je to tedy nejčastěji uváděný znak v mém výzkumu. Jak znak vypadá lze najít na *obrázku č. 135 (kap. č. 9.1.69)*.

Žižkov

Podoba znaku pro Žižkov v Tichých zprávách, kde se tento znak objevil dvakrát, se shoduje se znakem, který uvedlo patnáct respondentů v mém výzkumu. Znak je zobrazen na *obrázku č. 143 (kap. č. 9.1.73)*.

11.4 Videa od Tichého jazyka

Tichý jazyk patří stejně jako Tiché zprávy pod obecně prospěšnou společnost Tichý svět. V Tichém jazyku pracují neslyšící lektoři, kteří vedou kurzy českého znakového jazyka pro veřejnost a také vytvářejí osvětové semináře a workshopy ve školách, soukromých firmách, ve zdravotnických zařízeních apod.

Tichý jazyk na svou facebookovou stránku vkládá videa, ve kterých jsou představena pojmenování v ČZJ dle různých témat. Právě dvě taková videa se soustředí na čtvrti Prahy (zdaleka však ne na všechny).⁵⁰ Ve videích se objevují znaky pro následující čtvrti:

Černý Most	Nové Město
Dejvice	Podolí
Ďáblice	Smíchov
Hradčany	Staré Město
Karlín	Stodůlky
Kobylisy	Troja
Libeň	Vinohrady
Malá Strana	Vršovice
Malešice	Vysočany
Michle	Zličín
Modřany	Žižkov
Motol	

Neslyšící figurant u většiny těchto čtvrtí použil znak, který **odpovídá nejčastěji respondenty uváděnému pojmenování čtvrti Prahy v mém výzkumu – tj. VA**. Pouze v případě Malešic se jedná o variantu B (viz *obrázek č. 75, kap. č. 9.1.37*), u Modřan jde o variantu A s jedním delším pohybem a pro Stodůlky figurant na videu ukazuje dvě varianty – první se shoduje s variantou A a druhý znak se v mém výzkumu neobjevil. Jedná se o složený znak, jehož podobu lze vidět na *obrázku č. 172*.

⁵⁰ Odkazy na videa zde:

<https://www.facebook.com/tichyjazyk/videos/2230007277024871/>

<https://www.facebook.com/tichyjazyk/videos/2235799093112356/>

Obrázek 172: STODŮLKY – Varianta D

12 Zařazení znaků ČZJ pro čtvrti Prahy do klasifikace

V této kapitole se pokusím zařadit znaky pro pražské čtvrti, které jsem získala od respondentů (a které jsou jimi považované za „oficiální“, běžně používané), do skupin na základě motivace vzniku forem znaků, kterou uvedli respondenti během výzkumného šetření. Jednotlivé skupiny jsou popsány a vymezené v předchozí kapitole č. 11.

Jak jsem také již uvedla, zařazení těchto znaků není absolutní⁵¹, a některé znaky nelze jednoznačně zařadit pouze do jedné skupiny (hranice některých skupin nejsou zcela ostré). Tento problém se objevil zejména u podskupin kalků: motivovaných kalků a doslovných překladů, kdy nelze jednoznačně určit, o který typ se jedná a také u kombinovaných znaků, kdy jsem si nebyla jistá, zda se opravdu jedná o kombinaci dvou různých motivací.

U jednotlivých znaků zařazených do příslušných skupin uvádím, dle jakého klíče jsem se rozhodla pro jejich zařazení.

12.1 Znaky nezávislé na ČJ

12.1.1 Znaky bez zjištěné motivace

Do této skupiny řadím znaky, pro které respondenti v mém výzkumu neuvedli žádnou motivaci znaků. Může se jednat o znaky arbitrární nebo o znaky, pro které ani jeden z respondentů motivaci nezná. Jsou to následující znaky (abecední seznam těchto čtvrtí, znaků):

ČAKOVICE – VC⁵²

HÁJE – VD

HOLEŠOVICE – VA

HOLEŠOVICE – VB

HOLEŠOVICE – VC

CHODOV – VD

KBELY – VA

LIBEŇ – VA

LIPENCE

NEBUŠICE – VB

STRAŠNICE – VA

STRAŠNICE – VD

⁵¹ Zařazení jednotlivých znaků může být předmětem další diskuze a také by mu mohl pomoci další výzkum, kterého by se zúčastnilo více neslyšících informantů.

⁵² Ačkoliv se zdá, že ve znaku je inkorporovaný tvar ruky z prstové abecedy, znak je zařazen do této skupiny, protože jediný respondent, který tento znak uvedl, motivaci znaku související s prstovou abecedou explicitně zamítl. Pro potvrzení či vyvrácení zařazení tohoto znaku do kategorie znaků tvořených pomocí prstové abecedy, by bylo potřeba více respondentů, kteří by tento znak a jeho motivaci znali.

JINONICE – VB

KARLÍN – VA

KARLÍN – VC

KARLÍN – VD

STŘEŠOVICE

VRŠOVICE – VA

VRŠOVICE – VB

12.1.2 Deskriptivní znaky

Ve svém výzkumu jsem narazila na znaky pro čtvrti Prahy, které nějakým způsobem poukazují na vizuální charakteristiku těchto oblastí nebo odkazují na nějaký charakteristický znak dané lokality (nejčastěji jde o známou instituci či objekt, které jsou zde umístěny a které si veřejnost s danými lokalitami spojuje). Tyto znaky řadím do skupiny tzv. deskriptivních znaků. Jedná se následující znaky (abecední seznam):

BOHNICE – podoba znaku souvisí s psychiatrickou léčebnou – znak BLÁZEN

BRANÍK – VC – podoba znaku souvisí s rybařením – znak RYBA

MICHLE – podoba znaku souvisí s mlýnem nacházejícím se v minulosti v této oblasti – znak MLÝN

MOTOL – VA – podoba znaku souvisí s místní nemocnicí, která nese právě tento znak

MOTOL – VC – napodobení vzhledu znaku místní nemocnice (tvar V) či znak motivovaný (okopírovaný) od znaku pro jinou známou pražskou nemocnici (Podolí)

NEBUŠICE – VA – podoba znaku souvisí s vesnicí – znak VESNICE

NUSLE – VB – znak souvisí s tím, že se čtvrť nachází v údolí pod Nuselským mostem – znak DOLE, DOLŮ

PODOLÍ – znak napodobuje tvar místního plaveckého bazénu a/či tvar údolí, kde se čtvrť nachází

RADLICE – znak je motivován místní školou pro neslyšící – forma znaku se shoduje (včetně mluvního komponentu)

RUZYNĚ – VB – forma znaku souvisí s letištěm – znak LETIŠTĚ

RUZYNĚ – VC – forma znaku souvisí s letištěm – znak znázorňuje odletání letadla

SMÍCHOV – VA – znak je motivován místní školou pro sluchově postižené v Holečkově ulici (její znak, včetně mluvního komponentu se shoduje)

SMÍCHOV – VB – znak je motivován místní školou pro sluchově postižené v Holečkově ulici (její znak, včetně mluvního komponentu se shoduje)

STŘÍŽKOV – VB – znak „vykresluje“ tvar stanice metra Strážkov

VYŠEHRADEK – VA – znak souvisí s věžemi baziliky sv. Petra a Pavla na Vyšehradě
VYŠEHRADEK – VC – znak kopíruje tvar věží baziliky sv. Petra a Pavla na Vyšehradě

12.2 Znaky závislé na ČJ

12.2.1 Inicializované znaky

Výše jsme uvedli, že inicializované znaky jsou takové znaky, ve kterých má ruka tvar písmen/e z prstové abecedy (případně tvar ruky pomocného artikulačního znaku). Následuje abecední seznam těchto inicializovaných znaků pro pražské čtvrti nalezených v mém výzkumu:

ČAKOVICE – VA – „Č“

ČAKOVICE – VB – „Č“

HÁJE – VA – „H“

HOSTIVAŘ – VB – „H“

CHODOV – VA – „Ch“

JINONICE – VA – „J“

KYJE – „J“

LIBEŇ – VB

MICHLE – VB

ZBRASLAV – PAZ „Z“

V naprosté většině tyto inicializované znaky mají ve formě inkorporované písmeno z prstové abecedy, které zastupuje první písmeno názvu čtvrti v ČJ. Objevily se však dva odlišné případy. U znaku KYJE se totiž objevuje tvar ruky značící písmeno z prstové abecedy, nezastupuje však první písmeno názvu v češtině, nýbrž písmeno uprostřed názvu, tedy písmeno „J“. A pouze u znaku ZBRASLAV ruka místo tvaru písmene z prstové abecedy artikuluje tvar pomocného artikulačního znaku „Z“.

12.2.2 Kalky

Ve skupině kalků jsem rozlišila další podskupiny, jejich hranice se však nezdají být zcela ostré. Proto v mnoha případech zařazení kalků do těchto podskupin není zcela jednoznačné. U znaků, kdy jsem si nebyla zařazením jistá, tuto nejasnost uvádím, vždy se však přikláním k zařazení do jedné z těchto podskupin, a proto tyto znaky uvádím v jedné z podskupin.

U každého znaku (stejně jako u znaků deskriptivních) uvádím klíč, podle kterého jsou tyto znaky zařazeny právě do této skupiny.

Doslovné překlady

ČERNÝ MOST – VA – znak složený ze znaků ČERNÝ + MOST

ČERNÝ MOST – VB – znak složený ze znaků ČERNÝ + MOST

HÁJE – znak HÁJ či LES (může se také jednat o motivovaný kalk)

HRDLOŘEZY – znak naznačuje řez na hrdle

MALÁ STRANA – znak složený ze znaků MALÝ + STRANA (stránka papíru)

NOVÉ MĚSTO – VA – znak NOVÝ + znak MĚSTO

NOVÉ MĚSTO – VB – znak NOVÝ + znak MĚSTO

NOVÉ MĚSTO – VC – znak NOVÝ + moravský znak MĚSTO

STARÉ MĚSTO – VA – znak STARÝ + znak MĚSTO

STARÉ MĚSTO – VB – znak STARÝ + znak MĚSTO

STARÉ MĚSTO – VC – znak STARÝ + moravský znak MĚSTO

STODŮLKY – VB – znak STO + znaky DŮLEK, DOLE/DOLŮ nebo DŮL

VINOHRADY – VA – znak původně složený ze dvou znaků VÍNO + HRADY

VINOHRADY – VB – znak složený ze dvou znaků VÍNO + HRADY

VYŠEHRAD – VB – znak VYSOKÝ či VÝŠE + znak HRAD

Motivované kalky

BRANÍK – VA – znak motivovaný slovy *bránit* či *brát*, která název připomíná

BRANÍK – VB – znak motivovaný slovem *brát*, které vizuálně připomíná název čtvrti

BŘEVNOV – VA – znak motivovaný slovem *březan*, které název vizuálně připomíná

BŘEVNOV – VB – znak motivovaný slovem *březan*, které název vizuálně připomíná

BŘEZINĚVES – VA – znak motivovaný slovem *březan*, které název vizuálně připomíná

BUBENEČ – znak motivovaný slovem *buben*, které je obsaženo v názvu čtvrti

DEJVICE – VA – znak motivovaný slovem *vejce*, které vizuálně připomíná název čtvrti

DEJVICE – VB – znak motivovaný slovem *vejce*, které vizuálně připomíná název čtvrti

DUBEČ – VA – znak motivovaný slovem *dub*, které je obsaženo v názvu čtvrti

DUBEČ – VB – znak motivovaný slovem *duben*, které vizuálně připomíná název čtvrti

ĎÁBLICE – VA – znak motivovaný slovem *dábel*, které vizuálně připomíná název čtvrti

ĎÁBLICE – VB – znak motivovaný slovem *dábel*, které vizuálně připomíná název čtvrti

HÁJE – VB – znak motivovaný větou „*Jdi do háje!*“

HLOUBĚTÍN – VA – znak motivovaný slovy *hluboký*, *hluboko*, *hloubka*

HLOUBĚTÍN – VB – znak motivovaný slovy *hluboký, hluboko, hloubka*

HLOUBĚTÍN – VC – znak motivovaný slovem *holub*, které název čtvrti připomíná

HLUBOČEPY – VA – znak je motivovaný slovy *hluboký* či *hluboko*

HOSTIVAŘ – VA – znak motivovaný slovem *hospoda*, které název čtvrti připomíná

HRADČANY⁵³ – znak motivovaný slovem *hrad*, které je v názvu čtvrti obsažené

CHODOV – VB – znak motivovaný slovem *chodit*, které název čtvrti připomíná

CHODOV – VC – znak motivovaný slovem *chodit*, které název čtvrti připomíná

JOSEFOV – VA – znak motivovaný slovem *Josef*, které název čtvrti připomíná

JOSEFOV – VB – znak motivovaný slovem *Josef*, které název čtvrti připomíná

JOSEFOV – VC – znak motivovaný slovem *Josef*, které název čtvrti připomíná

KARLÍN – VB – znak motivovaný slovem *Karel*, které název čtvrti připomíná

KOBYLISY – znak je motivovaný slovem *kobyła* (či *kobylka*), které název čtvrti připomíná

KOŠÍŘE – VA – znak je motivovaný slovem *koš* (ve smyslu odpadkového koše), které je v českém názvu čtvrti obsažené

KOŠÍŘE – VB – znak je motivovaný slovem *koš*, tentokrát ve smyslu např. koše proutěného, znak jakoby kopíruje tvar tohoto koše

KRÁLOVICE – znak je motivovaný slovem *král*, které je obsažené v názvu čtvrti

KRČ – VA – znak je motivovaný slovem *krk*, které název čtvrti vizuálně připomíná

KRČ – VB – znak je motivovaný slovem *krk*, které název čtvrti vizuálně připomíná

KRČ – VC – znak je motivovaný slovem *krk*, které název čtvrti vizuálně připomíná

KUNRATICE – VA – znak je motivovaný slovem *kudrlina*, které název vizuálně připomíná

KUNRATICE – VB – znak je motivován slovem *kudrnatý*, které název vizuálně připomíná

KUNRATICE – VC – znak je motivován slovem *kunda*, které název vizuálně připomíná

LETŇANY – VA – znak je motivován slovy *let, letět* či *létat*

LETŇANY – VB – znak je motivován slovy *let, letět* či *létat*

⁵³ Mohlo by se zdát, že znak patří do skupiny deskriptivních znaků, kvůli Pražskému hradu, který se zde nachází. Žádný z respondentů však při uvedení motivací znaku Pražský hrad nevedl. Všichni respondenti poukazovali na slovo *hrad*, obsažené v názvu čtvrti.

LIBUŠ – VA⁵⁴ – znak je motivován slovem *Libuše* na základě vizuální podobnosti názvu

LIBUŠ – VB – znak je motivován slovem *Libuše* na základě vizuální podobnosti názvu

LIBUŠ – VC – znak je motivován slovem *Libuše* na základě vizuální podobnosti názvu

LIBUŠ – VD – znak je motivován slovem *Libuše* na základě vizuální podobnosti názvu

MALEŠICE – VA – motivací znaku je slovo *malý*, které název vizuálně připomíná

MALEŠICE – VB – motivací znaku je slovo *malý*, které název vizuálně připomíná

MODŘANY – VA – motivací znaku je slovo *modrý*, které název vizuálně připomíná

MODŘANY – VB – motivací znaku je slovo *modrý*, které název vizuálně připomíná

MODŘANY – VC – motivací znaku je slovo *modrý*, které název vizuálně připomíná

MOTOL – VB – znak je motivován slovem *motor*, které vizuálně připomíná název čtvrti

MOTOL – VD – znak je motivován slovem *motýl*, které vizuálně připomíná název čtvrti

NUSLE – VA – znak je motivován slovem *nudle*, které vizuálně připomíná název čtvrti

PETROVICE – znak je motivován jmény *Petr* a *Petra*

PROSEK – znak je motivován slovem *prosit*, které název čtvrti vizuálně připomíná

RADOTÍN – VA – znak je motivovaný slovem *radost* připomínající název čtvrti

RADOTÍN – VB – znak je motivovaný slovem *radost* připomínající název čtvrti

RUZYŇ – VA – motivací znaku je zde slovo *růže*, které název čtvrti vizuálně připomíná

ŘEPY – VA – znak je motivován slovem *řepa*, které název čtvrti vizuálně připomíná

ŘEPY – VB – znak je motivován slovem *řepa*, které název čtvrti vizuálně připomíná

SEDLEC – VA – znak je motivovaný slovem *sedět* či *sedlo*

SEDLEC – VB – znak je motivovaný slovem *sedlák*, které název vizuálně připomíná

SLIVENEC – VA – motivací znaku je slovo *slivovice*, které název vizuálně připomíná

SLIVENEC – VB – motivací znaku je slovo *slivovice*, které název vizuálně připomíná

SMÍCHOV – VC – znak je motivován slovem *smích*, které je obsažené v názvu čtvrti

STODŮLKY – VA – znak je motivován slovem *stodola* na základě vizuální podobnosti názvu

STODŮLKY – VC – znak je motivován slovem *důlky* (tedy důlek v jednotném čísle)

STRAŠNICE – VB – znak je motivovaný slovem *strašit*, které je název vizuálně připomíná

⁵⁴ I když tvar ruky tohoto znaku (a také varianty B a D na počátku artikulace) má podobu L z prstové abecedy, nejedná se o inicializovaný znak, protože znak je motivovaný jménem Libuše. Až ve znaku LIBUŠE je motivací patrně inicializace.

STRAŠNICE – VC – znak je motivovaný slovem *strašit*, které je název vizuálně připomíná

STŘÍŽKOV – VA – znak je motivován slovem *stříhat*, které název čtvrti připomíná

SUCHDOL – znak je motivován slovy *suchý* nebo *sucho*, které název připomíná

TROJA – VA – znak je motivovaný číslovkou *tři*, která název čtvrti vizuálně připomíná

TROJA – VB – znak je motivován předponou "troj-", kterou neslyšícím název připomíná

TŘEBONICE – VA – motivací znaku je název města *Třebíč*, které je vizuálně podobné

UHŘÍNĚVES – VA – znak je motivován slovem *Uhry*, které název čtvrti připomíná

UHŘÍNĚVES – VB – znak je motivován slovem *uhlí*, které název čtvrti připomíná

VELESLAVÍN – VA – znak je motivován slovem *veselý* připomínající název čtvrti

VELESLAVÍN – VB – znak je motivován slovem *veselý* připomínající název čtvrti

VINOHRADY – VC – znak je motivován slovem *víno*, které je obsažené v názvu

VINORŮ – znak je motivovaný slovem *víno*, které je obsažené v názvu čtvrti

VYSOČANY – znak je motivovaný slovem *vysoký*, které název čtvrti připomíná

ZÁBĚHLICE – motivací znaku je slovo *běh*, které je obsažené v českém názvu čtvrti

ZLIČÍN – VA – znak je motivován slovem *zlý*, které název čtvrti připomíná

ZLIČÍN – VB – znak je motivován slovem *zlý*, které název čtvrti připomíná

ZLIČÍN – VC – znak je motivován slovem *zlý*, které název čtvrti připomíná

ŽIŽKOV – VA – znak je motivován slovem *Žižka*, které název čtvrti připomíná

ŽIŽKOV – VB – znak je motivován slovem *Žižka*, které název čtvrti připomíná

Smišené kalky

Do skupiny smíšených kalků řadím znaky (jedná se vždy o znaky složené ze dvou znaků), které nelze zařadit mezi doslovné překlady, ale také ne do podskupiny motivovaných kalků. Struktura všech těchto znaků je kombinovaná způsobem, kdy je jedna část odvozená od slova v ČJ, které tuto část připomíná (jedná se tedy o motivovaný kalk), a druhá část je doslovný překlad. Z mého výzkumu jsou to následující znaky:

BŘEZINĚVES – VA – znak složený ze znaků BŘEZEN a VES – první část znaku je motivován slovem *březen*, které část názvu připomíná; druhá část názvu čtvrti (-ves) je doslovně přeložena znakem VES

BŘEZINĚVES – VB – znak složený ze znaků BŘEZEN a VES – první část znaku je motivován slovem *březem*, které část názvu připomíná; druhá část názvu čtvrti (-ves) je doslovně přeložena znkem VES

DOLNÍ MĚCHOLUPY – VA – znak složený ze znaků DOLNÍ + MECH – první část znaku je doslovným překladem, druhá část znaku je motivovaná slovem *mech*

DOLNÍ MĚCHOLUPY – VB – znak složený ze znaků DOLNÍ + MECH – první část znaku je doslovným překladem, druhá část znaku je motivovaná slovem *mech*

HORNÍ MĚCHOLUPY – VA – znak složený ze znaků HORNÍ + MECH – první část znaku je doslovným překladem, druhá část znaku je motivovaná slovem *mech*

HORNÍ MĚCHOLUPY – VB – znak složený ze znaků HORNÍ + MECH – první část znaku je doslovným překladem, druhá část znaku je motivovaná slovem *mech*

UHŘÍNĚVES – VC – první část znaku je motivována slovem *Uhry* připomínající část názvu *Uhříně-*, druhá část znaku (znak VES) je doslovným překladem druhé části názvu

12.3 Kombinované znaky

Do skupiny kombinovaných znaků jsem se rozhodla zařadit níže uvedené znaky. Struktura a motivace těchto znaků je kombinovaná způsobem, kdy (zde vždy) první část pojmenování v ČZJ je odvozená od slova v ČJ (zde vždy doslovný překlad) a druhá část je vytvořená jiným způsobem (např. pomocí prstové abecedy, na základě nějakého znaku charakteristického pro oblast apod.).

DOLNÍ MĚCHOLUPY – VC – první část znaku je doslovným překladem – znak DOLNÍ, druhá část znaku je motivována místním útlkem a slovem *schovat (se)*

HORNÍ MĚCHOLUPY – VC – první část znaku je doslovným překladem – znak DOLNÍ, druhá část znaku je motivována místním útlkem a slovem *schovat (se)*

MALÁ CHUCHLE – VA – první část znaku je doslovným překladem – znak MALÝ, druhá část znaku je motivována místním dostihovým závodištěm, a tedy koňmi – forma znaku znázorňuje jízdu na koni

MALÁ CHUCHLE – VB – znak je složený ze znaků MALÝ + inicializovaného znaku „Ch“ z prstové abecedy

MALÁ CHUCHLE – VC – první část znaku je doslovným překladem – znak MALÝ, druhá část znaku je motivována místním dostihovým závodištěm, a tedy koňmi – forma znaku znázorňuje jízdu na koni (z pohledu jezdce)

VELKÁ CHUCHLE – VA – první část znaku je doslovným překladem – znak VELKÝ, druhá část znaku je motivována místním dostihovým závodištěm, a tedy koňmi – forma znaku znázorňuje jízdu na koni

VELKÁ CHUCHLE – VB – znak je složený ze znaků VELKÝ + inicializovaného znaku „Ch“ z prstové abecedy

VELKÁ CHUCHLE – VC – první část znaku je doslovným překladem – znak VELKÝ, druhá část znaku je motivována místním dostihovým závodištěm, a tedy koňmi – forma znaku znázorňuje jízdu na koni (z pohledu jezdce)

Vyhodnocení výzkumu

Klasifikace znaků

Z celkového počtu 112 pražských čtvrtí se mi podařilo sesbírat znaky ČZJ pro 73 z nich. Pro těchto **73 čtvrtí jsem získala celkem 159 znaků**, o kterých respondenti tvrdí, že jsou ustálené, tedy že jimi komunita neslyšících běžně označuje čtvrti Prahy.⁵⁵

Tyto znaky byly dále analyzovány a klasifikovány do skupin na základě motivace, kterou neslyšící také uvedli při výzkumném rozhovoru. Všechny shromážděné znaky pro čtvrti Prahy jsem nejprve roztřídila podle motivace jejich formy do 2 skupin na: znaky, které jsou odvozené od názvů toponym v českém jazyce, a na znaky, jejichž podoba s českým názvem nesouvisí. Z analýzy jasně vyplývá, že při pojmenování pro pražské čtvrti ve většině případů dochází k ovlivnění názvem v českém jazyce.

Znaky byly ještě podrobněji roztříděny do jednotlivých kategorií – viz *tabulku č. 6*, ve které lze vidět počty znaků v kategoriích. Podle této tabulky a také *grafu č. 2* lze říci, že nejčastějším způsobem tvoření názvů pražských čtvrtí v ČZJ je kalkování. Nejvíce zastoupené jsou pak kalky motivované, tedy takové znaky, jejichž motivací je slovo nějakým způsobem vizuálně podobné s názvem čtvrti.

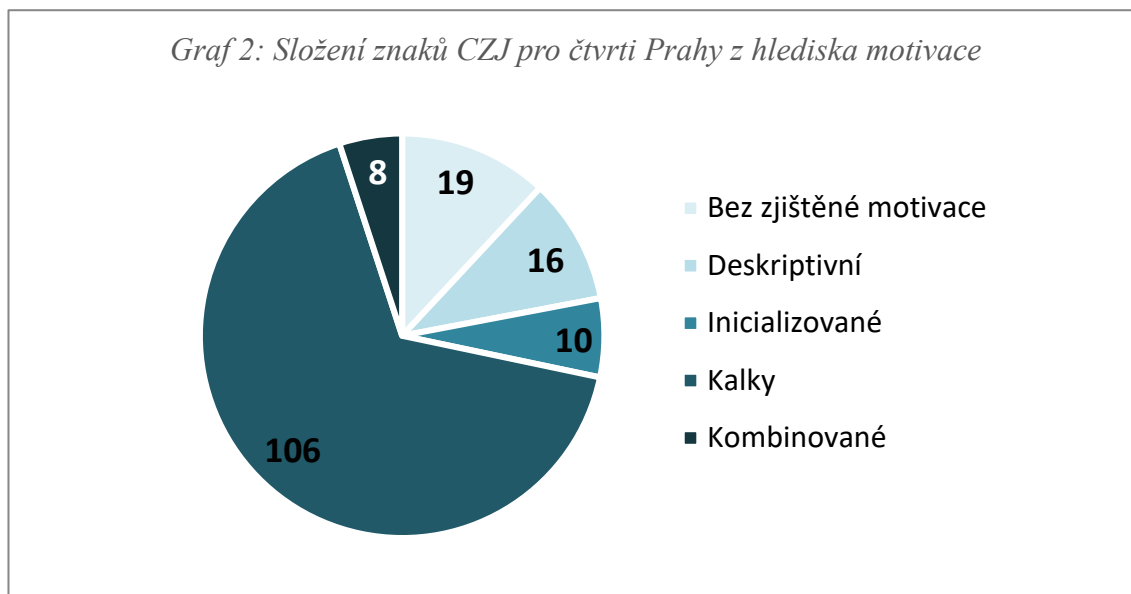
Tabulka 6 – Klasifikace toponym ČZJ pro pražské čtvrti

Znaky nezávislé na ČJ (35)	Znaky bez zjištěné motivace (19)	
	Deskriptivní (popisné) znaky (16)	
Znaky závislé na ČJ (116)	Inicializované znaky (10)	S prstovou abecedou (9)
		S pomocnými artikulačními znaky (1)
	Kalky (106)	Doslovné překlady (15)
		Motivované kalky (84)
Smíšené kalky (7)		
Kombinované znaky (8)		

Je však třeba ještě zdůraznit, že ačkoliv jsem se snažila jednotlivé znaky pečlivě zařadit do jednotlivých kategorií, uvedená klasifikace nemusí být definitivní. Prvním problémem je malý počet respondentů. Mnohé znaky jsou totiž zařazeny do příslušné kategorie na základě motivace uvedené i pouze jedním respondentem. Větší počet

⁵⁵ Do tohoto počtu nejsou zahrnuty znaky, které respondenti vymysleli na místě, nebo které tito neslyšící sami používají, „ustálené“ však podle nich nejsou. O skupině těchto znaků viz kapitolu 9.2.2 a vyhodnocení výzkumu viz v textu níže.

respondentů by tedy mohl ukázat kromě dalších znaků také další názory na možné motivace a výsledky v klasifikaci by se mohly lišit. Kategorie také nemají zcela ostré hranice a u některých znaků není jednoduché určit jejich kategorii. O zařazení jednotlivých znaků do kategorií klasifikace by se mohla vést dlouhá diskuze.

Znaky z jiných zdrojů

Ráda bych se zde také vyjádřila k výsledkům srovnání znaků ČZJ pro čtvrti Prahy získaných od respondentů a znaků z jiných zdrojů. U všech tří zdrojů lze říci, že znaky se ve velké míře shodují se znaky, které uvedla většina respondentů, tedy u každé čtvrti s variantou A. Několikrát se v těchto zdrojích objevila méně zastoupená varianta (B, C apod.) a jen v málo případech se zde ukázal pro pojmenování příslušné čtvrti naprosto nový znak. Výsledky lze tedy shrnout takto: většina znaků z jiných zdrojů používanost těchto znaků v komunitě neslyšících potvrzuje.

Znaky respondenty vytvořené na místě

Ačkoliv jsem svůj výzkum zaměřila na takové znaky, které respondenti považují za ustálené, oficiální, a tedy běžně používané v komunitě neslyšících, rozhodla jsem se ve své práci také v jedné podkapitole (9.2.2) popsat znaky, které respondenti vymysleli

pro některé čtvrti (jedná se o 15 čtvrtí)⁵⁶ na místě při výzkumném rozhovoru. Uvedla jsem jen takové znaky, na kterých se shodl větší počet respondentů. Tato shoda může být náhodná, ale může se také stát, že se tato improvizovaná pojmenování od respondentů ukážou být po nějakém čase ustálenými. Všechny tyto znaky respondenti vytvořili na základě podobnosti názvů čtvrtí s jiným slovem, jednalo by se tedy podle mé klasifikace v kapitole č. 10 o motivované kalky, což je, jak ukázal výsledek mého výzkumu, nejčastější způsob tvoření pojmenování pro čtvrti Prahy.

⁵⁶ Pro některé z těchto čtvrtí se objevilo více pojmenování vytvořených respondenty na místě. Celkový počet získaných improvizovaných znaků pro čtvrti bez (zjištěných) ustalených znaků je 20.

Závěr

Věřím, že tato bakalářská práce může sloužit jako pevný základ pro další výzkum. Sesbíraný materiál v mé práci lze využít jako databanku názvů čtvrtí Prahy v ČZJ. Materiál a poznatky o pojmenování pražských čtvrtí mohou být užitečné pro tlumočníky, učitele neslyšících, výzkumníky ČZJ, ale i pro širokou veřejnost hledající znaky pro čtvrti Prahy, neboť ve slovnících ČZJ se tyto znaky nevyskytují a rozsáhlejší materiál k tomuto tématu nebyl dosud vytvořen. Byla bych ráda, kdyby byla práce prospěšná i komunitě Neslyšících a pomohla k ustálenosti pojmenování čtvrtí Prahy v ČZJ.

Jelikož počet respondentů v mém výzkumu byl z výše uvedených důvodů omezený, v budoucnu by další výzkumníci mohli podobnou metodou potvrdit či vyvrátit užívání znaků, které jsem od respondentů získala (ačkoliv ustálenost některých z nich byla již potvrzena jejich užitím v dalších zdrojích, se kterými jsem pracovala – Zprávy pro neslyšící apod.)

Téměř všichni respondenti měli tendenci vytvářet vlastní znak pro čtvrti, pro které ustálenou podobu neznají. Často se stávalo, že několik z nich se shodlo na stejné podobě znaku. Rozhodla jsem se zaznamenat i tento jev, který lze využít k dalšímu možnému zkoumání.

Pro svůj výzkum jsem zvolila postup, kdy jsem se setkávala s respondenty jednotlivě, nicméně se domnívám, že pro zjištění možné motivace jednotlivých znaků by mohla být otevřena velmi zajímavá diskuze mezi uživateli ČZJ i mezi tlumočníky.

Literatura

Kněžní zdroje

- BRHEL, M. 2015.** *Pojmenování základních barev v českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK, 2015. Bakalářská práce.
- BUŘIČOVÁ, M. 2010.** „Zprávy v českém znakovém jazyce“ v kultuře českých neslyšících. Praha : FF UK, 2010. Bakalářská práce.
- ČECHOVÁ, M. 2000.** *Čeština - řeč a jazyk*. 2. vydání. Praha : ISV nakladatelství, 2000. ISBN 80-85866-57-9.
- ČERMÁK, F. — FILIPEC, J. 1985.** *Česká lexikologie*. Praha : Academia, 1985.
- ČERNÝ, J. 1998.** *Úvod do studia jazyka*. Olomouc : Rubico, 1998. 80-85839-24-5.
- DAVID, J. 2010.** Lidová a bakalářská etymologie vlastních jmen (na příkladu toponym). *Naše řeč*, 93, 2010, sv. 2, s. 57–70.
- FALTÍNOVÁ, R. 2005.** *Propriálně pojmenovávací akty v českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK, 2005. Diplomová práce.
- FILIPEC, J. 1980.** K problematice jazykových variant. *Slovo a slovesnost*. 41, 1980, sv. 4, s. 308–313.
- FRISHBERG, N. 1979.** Historical Change: From Iconicity to Arbitrary. In: KLIMA, E. S. — BELLUGI U.. *The Signs of Language*. Cambridge, London: Harvard University Press, 1979, s. 67–83.
- FRITZ, M. 2014.** *Znaky pro základní kalendářní jednotky v českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK, 2014. Bakalářská práce.
- HAUSER, P. 1980.** *Nauka o slovní zásobě*. Praha : SPN, 1980. ISBN 14-475-80.
- HEJLOVÁ, L. 2011.** *Motivovanost vybraných toponym města Prahy v českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK, 2011. Bakalářská práce.
- HRBÁČEK, J. 1974.** Lexikální ekvivalenty, dublety a varianty. *Naše řeč*. 57, 1974, sv. 1, s. 28–33.
- HUDÁKOVÁ, A. 2008.** *Prstová abeceda pro tlumočníky*. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87153-38-3.
- KARLÍK, P. — NEKULA, M. — PLESKALOVÁ, J. 2002.** *Encyklopedický slovník češtiny*. Nakladatelství Lidové noviny. Praha : Nakladatelství Lidové noviny, 2002. ISBN 80-7106-484-X.

- KASTNEROVÁ, E. 2012.** *Pražské památky v kultuře českých neslyšících a jejich pojmenování v českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK, 2012. Bakalářská práce.
- KLIMA, E. — BELLUGI, U. 1979.** *The signs of language*. Cambridge, London : Cambridge: Harvard University Press, 1979.
- Kolektiv autorů. 1998.** *Dějiny Prahy II.: Od sloučení pražských měst v roce 1784 do současnosti*. Praha a Litomyšl : Paseka, 1998. ISBN 80-7185-143-4.
- KRÁL, J. 1947.** *Zeměpisný průvodce Velkou Prahou a její kulturní oblastí*. Praha : Melantrich, 1947.
- KRŠKO, J. 2014.** *Úvod do toponomastiky*. Banská Bystrica : Belianoum, 2014. ISBN 978-80-557-0729-7.
- KUCHAŘOVÁ, K. 2006.** *Znaky států Evropy v českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK, 2006. Bakalářská práce.
- LEDVINKA, V. — PEŠEK, J. 2000.** *Praha. Dějiny českých měst*. Praha : Nakladatelství Lidové Noiny, 2000. ISBN 80-7106-320-7.
- LOCKER MCKEE, R. — MCKEE, D. 2000.** Name Signs and Identity in New Zealand Sign Language. In: METZGER, M. *Bilingualism and Identity in Deaf Communities*. 2000.
- MACUROVÁ, A. — NOVÁKOVÁ, R. 2008.** Poznáváme český znakový jazyk: Český znakový jazyk v kontaktu. *Speciální pedagogika*. 18, 2008, s. 278–298.
- MATUŠKOVÁ. 2008.** *Kalk v českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK, 2008. Bakalářská práce.
- MIKULÍKOVÁ, M. 2016.** *Biblická osobní vlastní jména v českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK, 2016. Bakalářská práce.
- MS ČSÚ v hl. m. Praze. 1990.** *Stručný lexikon hlavního města Prahy*. Městská a obecní statistika. Praha : Městská správa Českého statistického úřadu v hl. m. Praze, 1990.
- OKROUHLÍKOVÁ, L. 2015.** Český znakový jazyk – pohled do historie. *Speciální pedagogika*. roč. 25, 2015, sv. č. 3, s. 278–298.
- **2008.** Lexikografie. Slovníky českého znakového jazyka. In: SLÁNSKÁ BÍMOVÁ, P. — OKROUHLÍKOVÁ, L. *Rysy přirozených jazyků. Český znakový jazyk jako přirozený jazyk. Lexikografie. Slovníky českého znakového jazyka*. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2. vydání, 2008.
- **2008.** *Notace - zápis českého znakového jazyka*. Praha : Česká komora tlumočnicků znakového jazyka, 2008. ISBN 978-80-87153-93-2.
- **2017.** Z historie českého znakového jazyka — Johann Mücke a první slovníček znaků (1834). *Studie z aplikované lingvistiky*. roč. 8, 2017, sv. č. 1, s. 65–80.

- . 2016. Znaky pro barvy v českém znakovém jazyce a jejich etymologie. *Studie z aplikované lingvistiky*. roč. 7, 2016, sv. č. 1, s. 55–92.
- PAALES, L. 2010.** *On The System Of Place Name Signs In Estonian Sign Language*. University of Tartu, 2010.
- PETŘÍČKOVÁ, J. 2006.** *Vizuální motivovanost ve slovní zásobě českého znakového jazyka*. Praha : FF UK, 2006. Bakalářská práce.
- PIZZUTO, E. — VOLTERRA, V. 2000.** Iconicity and Transparency in Sign Languages: A Cross Linguistics Cross-Cultural View. In: EMMOREY, K. — LANE, H. *The Signs of Language Revisited: An Anthology to Honor Ursula Bellugi and Edward Klima*. New Jersey : Lawrence Erlbaum Associates, 2000, s. 229–249.
- REJZEK, J. 2001.** *Český etymologický slovník*. Voznice : Leda, 2001. ISBN 80-85927-85-3.
- . 1995. Lidová etymologie a česká náboženská terminologie. *Naše řeč*. roč. 78, 1995, sv. č. 5, s. 239–242.
- . 2009. *Lidová etymologie v češtině*. Praha : Karolinum, 2009. ISBN 978-80-246-1649-0.
- REVILLA, B. 2009.** *Place Names in Israeli Sign Language*. University of North Dakota, 2009.
- SAUSSURE, F. 1996.** *Kurs obecné lingvistiky*. 2. vydání. Praha : Academia, 1996. stránky 201-3, 215-16. ISBN 80-200-0560-9.
- ŠMILAUER, V. 1963.** *Úvod do toponomastiky: Nauky o vlastních jménech zeměpisných*. Praha : Státní pedagogické nakladatelství, 1963.
- ŠRÁMEK, R. 1999.** *Úvod do obecné onomastiky*. Brno : Masarykova univerzita, 1999. ISBN 80-210-2027-X.
- ŠŮCHOVÁ, L. 2006.** *Znaky států Evropy v českém znakovém jazyce*. Praha : FF UK, 2006. Bakalářská práce.
- . 2009. *Evropské státy v českém znakovém jazyce*. [CD-ROM] Praha : FF UK, 2009.
- SUPALLA, S. J. 1992.** *The book of name signs*. Berkeley : Dawn Sign Press, 1992. ISBN 0-915035-30-8.
- TETAUEROVÁ, I. 2008.** *Vlastní jména místní v českém znakovém jazyce: Znaky větších měst České republiky a hlavních měst v Evropě*. Praha : FF UK, 2008. Bakalářská práce.
- WILCOX, P. P. 2000.** Removing the Shroud of Iconicity. *Metaphor in American Sign Language*. Washington, D.C. : Gallaudet University Press, 2000, s. 36–53.

Internetové zdroje

Bible bez hranic. [Online] [Cit. 03. 06. 2018] <http://www.biblebezhranic.cz>.

Části Prahy. *Tichý jazyk*. [Online] Facebook, 2018. [Cit. 03. 07. 2018]
<https://www.facebook.com/tichyjazyk/videos/2230007277024871/>.

Části Prahy. *Tichý jazyk*. [Online] Facebook, 2018. [Citace: 03. 07. 2018]
<https://www.facebook.com/tichyjazyk/videos/2235799093112356/>.

Historie vnitřního uspořádání hlavního města Prahy. *Český statistický úřad*. [Online] 08. 04. 2013. [Cit. 09. 06. 2017].
https://www.czso.cz/csu/xa/historie_vnitřního_usporadani_hlavního_města_prahy.

KARLÍK, P. — NEKULA, M. — PLESKALOVÁ, J. *Nový encyklopedický slovník češtiny online*. [Online] Brno : Masarykova univerzita. 2012–2018. [Cit. 31. 07. 2018.]
<https://www.czechency.org/>

Městské části. *Praha. eu: Portál hlavního města Prahy*. [Online] 2017. [Cit. 09. 06. 2017.]
http://www.praha.eu/jnp/cz/o_meste/mestske_casti/index.html.

PROFOUS, A. 2011. Místní jména v Čechách: jejich vznik, původní význam a změny. [Online] Ústav pro jazyk český, 2011. [Cit. 25. 07. 2018.] <http://mjc.ujc.cas.cz/search.php>.

Spread the Signign language dictionary - SPREADTHESIGN. Sign language dictionary - SPREADTHESIGN [Online] 2012. [Cit. 30. 06. 2017.]
<https://www.spreadthesign.com/cz/>.

Tiché zprávy. [Online] Tichý svět, o.p.s, 2012 - 2018. [Cit. 12. 07. 2018.]
<http://www.tichezpravy.cz/>.

Zprávy v českém znakovém jazyce: Přehled dílů . *Česká televize*. [Online] 1996–2018. [Cit. 05. 07. 2018.] <https://www.ceskatelevize.cz/porady/1097176961-zpravy-v-ceskem-znakovem-jazyce/dily/>.

Seznam zkratk

ČJ	Český jazyk, čeština
ČNES	Čeština v komunikaci neslyšících
ČSÚ	Český statistický úřad
ČT	Česká televize
ČZJ	Český znakový jazyk
ESČ	Encyklopedický slovník češtiny
KÚ	Katastrální území
LE	Lidová etymologie
MJ	Mluvený jazyk, mluvené jazyky
NESČ	Nový encyklopedický slovník češtiny online
PAZ	Pomocný artikulační znak
SŠ	Střední škola
VA	Varianta A
VB	Varianta B
VC	Varianta C
VJ	Vlastní jména
VŠ	Vysoká škola
ZJ	Znakový jazyk, znakové jazyky
ZŠ	Základní škola

Přílohy

Příloha 1 – Slepá mapa Prahy

Příloha 3 – Dotazník pro respondenty

DOTAZNÍK pro respondenty

- **Pohlaví:** muž žena
- **Věk:** _____
- **Místo narození:** _____
- **Nejvyšší dosažené vzdělání:**
 - ZŠ
 - SŠ bez maturity
 - SŠ s maturitou
 - VOŠ
 - VŠ – bakalářské studium
 - VŠ – magisterské studium
 - VŠ – doktorské studium
- **Místa navštěvovaných škol:**

- **Stav sluchu:**
 - neslyšící
 - nedoslýchavý/á
 - ohluchlý/á (od _____ let)
 - uživatel/ka kochleárního implantátu (od _____ let)
- **Preferovaný komunikační kód:**
 - český znakový jazyk
 - český jazyk
 - znakovaná čeština
 - jiné: _____
- **Stav sluchu rodičů:**
 - oba slyšící
 - oba neslyšící
 - oba nedoslýchaví
 - slyšící a neslyšící
 - slyšící a nedoslýchavý/á
 - neslyšící a nedoslýchavý/á
 - jiné: _____
- **Komunikační kód používaný v rodině:**
 - český znakový jazyk
 - český jazyk
 - znakovaná čeština
 - jiné: _____
- **V současné době bydlím v Praze:**
 - ANO, v Praze bydlím už _____ let.
 - NE, v Praze nebydlím, ale ...
 - bydlel/a jsem v Praze dříve - _____ let.
 - v Praze nyní pouze studuji/pracuji - _____ let.
 - ale Prahu dobře znám, protože ...
 - jsem zde chodil do školy.
 - jsem zde pracoval - _____ let.
 - jiné: _____.
- **Chci, aby v bakalářské práci (pouze v poděkování) bylo uvedeno mé jméno:**
 - ANO – chci/nevadí mi, aby se vědělo, že jsem byl/a respondentem pro tuto práci.
Jméno a příjmení: _____.
 - NE - chci zůstat zcela anonymní.

Příloha 4 – Indicie pro čtvrti Prahy

1. Běchovice
2. Benice
3. Bohnice – psychiatrická nemocnice
4. Braník – pivo/pivovar, nádraží, Branické skály
5. Břevnov – klášter, Strahov (stadion, koleje)
6. Březiněves
7. Bubeneč – Stromovka, Výstaviště, fotbalový stadion Sparty, stará čistírna odpadních vod
8. Čakovice
9. Černý Most – konec metra B, Ikea, autobusové nádraží, Nar. technická knihovna
10. Čimice
11. Dejvice – bývalý konec metra A, VŠ (ČVUT, VŠCHT), zřícenina Baba, Hanspaulka, Vítězné náměstí
12. Dolní Chabry
13. Dolní Měcholupy
14. Dolní Počernice
15. Dubeč
16. Dáblice – Tichá kavárna (Ládví), hvězdárna
17. Háje – konec metra C
18. Hájek u Uhříněvsi
19. Hloubětín – stanice metra B, bazén se slanou vodou
20. Hlubočepy – Prokopské údolí
21. Hodkovičky
22. Holešovice – stanice metra C, v meandru Vltavy, vlakové nádraží, Stromovka, Výstaviště, Letná
23. Holyně
24. Horní Měcholupy
25. Horní Počernice
26. Hostavice
27. Hostivař – konec metra A, řeka Botič, Hostivařská přehrada + park, OC Hostivař
28. Hradčany – Pražský hrad, stanice metra A
29. Hrdlořezy
30. Chodov – stanice metra C, OC Chodov
31. Cholupice
32. Jinonice – stanice metra B
33. Josefov – uprostřed Starého Města, bývalé Židovské město, Židovský hřbitov
34. Kamýk
35. Karlín – SNN, Karlínský viadukt
36. Kbely – vojenské letiště + letecké muzeum
37. Klánovice
38. Kobylisy – stanice metra C, Katastrální úřad
39. Koloděje
40. Kolovraty
41. Komořany
42. Košíře
43. Královice
44. Krč – Thomayerova nemocnice
45. Křeslice
46. Kunratice – Kunratický les, zámek, rybníky
47. Kyje
48. Lahovice
49. Letňany – konec metra C, OC Letňany, sportovní centrum s bazénem
50. Lhotka
51. Libeň – nádraží, O2 aréna
52. Liboc – Divoká Šárka
53. Libuš
54. Lipany
55. Lipence
56. Lochkov
57. Lysolaje
58. Malá Chuchle
59. Malá Strana – centrum, stanice metra A, Petřín, Malostranské náměstí, Kampa
60. Malešice
61. Michle – Kačerov, pekárny
62. Míškovice
63. Modřany – Pražský spolek neslyšících
64. Motol – nemocnice, konec metra A
65. Nebušice
66. Nedvězí u Říčan
67. Nové Město – centrum, Tančící dům, Národní divadlo, Národní muzeum, Václavské náměstí, Karlovo náměstí
68. Nusle – Nuselský most, Pankrác, Divadlo na Fidlovačce
69. Petrovice
70. Písnice
71. Pitkovice
72. Podolí – porodnice, Podolská vodárna, u Vltavy (Veslařský ostrov, Podolský přístav...)
73. Prosek – stanice metra C, věznice
74. Přední Kopanina
75. Radlice – škola, stanice metra B
76. Radotín
77. Ruzyně – letiště, věznice
78. Řeporyje
79. Řepy
80. Satalice
81. Sedlec
82. Slivenec
83. Smíchov – škola Holečkova, stanice metra B
84. Sobín
85. Staré Město – centrum, Staroměstské náměstí, FF UK, Karlův most
86. Stodůlky – Tamtam, stanice metra B
87. Strašnice – stanice metra A, Trmalova vila, Gutovka
88. Střešovice
89. Střížkov – stanice metra C
90. Suchdol – Ceska zemedelska univerzita
91. Šeberov
92. Štěrboholy – OC Europark
93. Točná
94. Troja – zoo, botanická zahrada, zámek
95. Třebonice
96. Třeboradice
97. Uhříněves
98. Újezd nad Lesy
99. Újezd u Průhoníc
100. Velešlavín – bus na letiště, stanice metra A
101. Velká Chuchle – dostihové závodiště
102. Vinohrady – škola Ječná, nemocnice, Náměstí Míru, Riegrový sady, Havlíčkovy sady
103. Vinoř
104. Vokovice
105. Vršovice – Pevnost, Koh-i-noor, Bohemians, Slavia, Eden
106. Vysočany – ples Pevnosti, stanice metra B
107. Vyšehrad – pevnost Vyšehrad, kongresové centrum
108. Záběhlice – bývalé centrum Pevnosti, Hamerský rybník, Hamr sport
109. Zadní Kopanina
110. Zbraslav – klášter
111. Zličín – konec metra B, Ikea
112. Žižkov – televizní věž, vrch Vítkov

Příloha 5 – Tvary ruky ČZJ

základní tvar ruky	a) °	b) ₁	c) ^	d) "	e) " "	f) =	g)	h)
zavřená ruka								
								
A	A ₀		Ā					sA
skrčená ruka								
								
O								rO
								
C	C ₀	C ₁						
ruka s prsty u sebe								
								
B	B ₀	B ₁	B̂	B̂ ₁	B̂ ₂	B̂ ₃	B̂ ₄	rB̂
ruka s prsty od sebe								
								
5					5̄			
								
ȳ			ȳ̂					
prsty vztyčené ze zavřené dlaně								
								
D	D ₀		D̂	D̂ ₁	D̂ ₂	D̂ ₃	D̂ ₄	

 V	 V ₀				 V̄		 V̄ ₀	
 P			 P̂	 P̀	 P̄	 P̄̂	 P̄̀	
 I								
 Y								
 R								